In zijn stamcafé, enige dagen nadat Roger Kirschen van het wisselagentschap in de Antwerpse Pelikaanstraat in opspraak is gebracht door een gigantische fiscale fraude, roept hij lachend zijn vrienden toe: "Momenteel bouwt men in de gevangenis een nieuwe vleugel om er al mijn klanten in onder te brengen!"
De kontacten van Kirschen lopen ver: de grootste Belgische banken en bankiers, de diamantwereld, liberale toppolitici tot en met ministers en de financiering van de partijen; maar ook verwijzingen naar internationale oplichters, duistere advocaten en misdadigers...
De zoete kern van dit wespennest: het geld, zwart geld; de wereld van de fraude waar list, bedrog, leugen en zelfs moord niet van de lucht zijn.

André Van Bosbeke publiceerde eerder: Opus Dei in België (1985 EPO)
Jan Willems publiceerde: VDB, een burger boven alle verdenking (1980 EP0) en samen met François Raes: Een rijkswachter als Don Quichote (1983 EPO)

DOSSIER Kirschen en Co

45.1
OSB

KIRSCHEN EN CO
Het blauwe netwerk

André Van Bosbeke
Jan Willems

epo

Kirschen en Co
Het Blauwe netwerk

André Van Bosbeke
Jan Willems

Uitgeverij EPO

POB RONSE

0024236

Omslagontwerp: Gal
Druk: Drukkerij-Zetterij EPO
Lange Pastoorstraat 25-27
2600 Berchem
Tel.: 03/239.61.29

© Uitgeverij EPO
Lange Pastoorstraat 25-27
2600 Berchem
Tel.: 03/239.68.74

ISBN 90 6445 614 3
D 2204 1987 4

Verspreiding voor Nederland
Uitgeverij De Geus
Postbus 1878
4801 BW Breda
Tel.: 076/22.81.51

INLEIDING

29 mei 1985, voor de aftrap van de Europese bekerfinale tussen de voetbalteams van Liverpool en Juventus in het Brusselse Heizelstadion, voltrekt zich ten aanschouwe van miljoenen televisiekijkers een weerzinwekkende gebeurtenis, waarvoor het woord drama een griezelig eufemistische omschrijving is. Onder de toeschouwers breekt plots paniek uit. Ieder wil zich in veiligheid brengen. Mensen vertrappelen elkaar. Politiemensen kijken lijdzaam toe. Het Heizeldrama kost het leven aan 38 voetbalfanaten. Men telt honderden gewonden. Enige tijd nadien bezwijkt nog een toeschouwer aan zijn verwondingen.

Iedereen is het roerend eens: *hooligans* zijn de aanstichters, maar de ordediensten hebben schromelijk gefaald. Ook *Charles-Ferdinand Nothomb*, als minister van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk voor de ordehandhaving, moet zwaar geschut incasseren. Er wordt een parlementaire onderzoekscommissie opgericht. In hun besluit wijzen de leden van deze commissie op de gedeeltelijke (lees: politieke) verantwoordelijkheid van Nothomb. Op 12 juli begint in het parlementair halfrond een openbaar debat over het drama. Er dreigt een breuk in de regeringscoalitie van christelijken en liberalen, want nogal wat PRL-leden

willen het hoofd van Nothomb. 's Anderendaags volgt een stemming waarin de regering nochtans het vertrouwen krijgt. Dat veroorzaakt een groeiende afkeer van het politieke wereldje bij de burgers.

Maandagochtend 15 juli wordt rond 11 uur een telex verspreid, waarin vice-premier en minister van Justitie Jean Gol zijn ontslag aankondigt. Laat in de namiddag volgen de andere PRL-ministers zijn voorbeeld. Een regeringscrisis in naam van het politiek fatsoen, zo heet het. Dat blijkt althans uit een interview van Gol in het weekblad *Knack* (24 juli). Gol stelt daarin onder andere: 'Het publiek kan eenvoudig niet meer geloven dat een politicus van bij ons grote principes zou hebben. Het is al sinds jaren gewoon geraakt aan een politieke klasse die doordrenkt is van *arrangeurschap*. Het leeft in een land dat de voorlopige regionalisering kreeg in ruil voor een wet op de vogelvangst, en een beslissing over de raketten samen met belastingverlaging. Het was de buitenlandse pers, van hoog tot laag, die me wèl begreep. Een Amerikaans journalist zei me: 'De Belgische politiek lijdt zowel aan cynisme als broosheid. Het komt zelden voor dat die twee samengaan, maar het kan.' En van mijn kant –aldus Gol– schrijf en spreek ik al jaren over mijn afkeer van een dergelijk België.

De door Gol veroorzaakte regeringscrisis wordt vermeden. De koning weigert het ontslag te aanvaarden. Wel wordt de datum van de zich aandienende parlementsverkiezingen vervroegd. Tijdens die stembeurt maakt de PRL een goede beurt. De beloning voor politiek fatsoenlijk gedrag?

Waarnemers zijn het erover eens dat Gols ontslag eigenlijk niet zoveel te maken had met het door hem gepropageerde politiek fatsoen. Het verbale geweld van liberale grijze eminenties als Charles Poswick en Robert Henrion aan het adres van minister Nothomb dreigde de positie van Gol als boegbeeld van de PRL te ondermijnen. Indien Gol de controle over de PRL niet wilde verliezen, dan moest hij een daad stellen die het zwaar gehavende imago van zijn partij weer opvijzelde. En dat deed hij dan ook prompt.

Jean Gol wordt niet gedreven door politiek fatsoen. Enkele weken voor zijn geruchtmakend ontslag noteerde het Brusselse weekblad *Pourquoi Pas?* (24 juli) volgende uitspraak van *François Perin*, vriend en politieke vader van de Luikenaar. Gol zou zich geen snars aantrekken van de politieke moraal en de toewijding voor het openbaar belang. 'L'Etat, c'est lui', de staat dat is hijzelf – stelt Perin. 'Hij streeft in de eerste plaats naar persoonlijke macht.'

Ach, zo'n vaart loopt het nu ook weer niet. Zoals in dit boek nog omstandig zal worden beschreven komt tijdens het gerechtelijk onderzoek naar de Kirschen-fraude aan het licht dat Jean Gol ondervoorzitter is van het sociaal secretariaat *Steunt Elkander*. Dat zijn een reeks liberale verenigingen zonder winstoogmerk die nogal wat klussen opknappen ten voordele van de Kirschen-connectie. Eén van de Kirschen-vennoten, *Hilaire Beelen*, is bovendien bestuurder bij Steunt Elkander. De *structurele betrokkenheid* van Gol bij het Kirschen-dossier veroorzaakt serieuze heisa. De persoonlijke integriteit van de minister van Justitie wordt in vraag gesteld. En premier Martens verklaart dat ministers in functie toch wat beter moeten opletten en niet zomaar bestuurder moeten worden van om het even welke vereniging. Enkele weken na die onthulling, op 27 juni 1986, wordt bij Steunt Elkander een nieuw bestuur gekozen. Gol is er dan niet meer bij.

Gol blijft inmiddels wel beheerder van de *naamloze vennootschap Immo 26*, gevestigd in het Rogiercentrum te Brussel waar ook het PRL-hoofdkwartier huist. Immo 26 is, zoals de naam al doet vermoeden, een immobiliënvennootschap, die op 23 februari 1978 is opgericht. Tot de stichters behoren bekende liberalen zoals Pierre Descamps (jarenlang liberaal voorzitter), Jean Defraigne (momenteel Kamervoorzitter) en de huidige ministers Jean Gol, André Damseaux en Etienne Knoops. Bij de oprichting onderschrijft Gol vijftig van de zevenhonderd uitgeschreven aandelen die een kapitaal van zeven miljoen frank vertegenwoordigen. In 1983 schrijft Gol ook in op een kapitaalsverhoging. Hij is dan al sinds 1980 bestuurder, een functie die hij in 1986 nog altijd uitoefent.

Al vele decennia is het een gewoonte dat politici met bestuursfunctie in het economische privé-leven bij hun aanduiding tot minister met 'politiek verlof' gaan. Dat is een regel van politiek fatsoen, die traditiegetrouw niet wordt toegepast als het om een familiebedrijf gaat. Immo 26 behoort echt niet tot dat type onderneming, ook al lijkt ze wel een liberaal onderonsje.

Dan stel je je wellicht de vraag wat dit nu allemaal met de affaire Kirschen te maken heeft? Het antwoord is vrij eenvoudig. De Kirschen-fraude komt in de openbaarheid op het moment dat de zittende regering-Martens de strijd tegen de fiscale fraude wil ringeloren. Die mening wordt ook door vermaarde fiscalisten onderschreven. Welnu, die afbraak van de fraudebestrijding is een stokpaardje van de liberalen. En precies in de regering is Gol het liberale boegbeeld bij uitstek. Toen premier Martens in de zomer van 1983 hoogdringend een hartoperatie moest ondergaan, werd

hij tijdelijk vervangen door Jean Gol. Dat is toch een duidelijke indicatie voor zijn belangrijkheid binnen de regering.

Het is bekend dat liberalen belastingen *haten*. Hun strijd tegen de hoge fiscaliteit is telkens weer een stokpaardje tijdens verkiezingscampagnes. Maar dat lijkt meer en meer op zuivere volksverlakkerij. Uit wetenschappelijk onderzoek zijn immers enkele merkwaardige vaststellingen aan het licht gekomen. De Leuvense econoom *Paul De Grauwe*, een overtuigd voorstander van de neoliberale economische theorie, heeft in 1984 vastgesteld dat de belastingdruk tussen 1960 en 1983 sterker steeg wanneer de liberalen in de regering zetelden dan wanneer socialisten er de dienst uitmaakten. Dat geldt ook voor de budgettaire tekorten. En uit een enquête van *Hans Geeroms* is gebleken dat het meest gefraudeerd wordt door PVV-kiezers. Dat heeft, zo meent Geeroms, te maken met het feit, dat het soort kiezers dat door de liberalen wordt aangetrokken, alle kenmerken van de fraudeur bezit: hoog inkomen, weinig geloof in het efficiënt aanwenden van belastingsgeld, geen geloof in de *maximale staat*. Het zijn weinig vleiende vaststellingen voor de liberalen, die hun politieke betrouwbaarheid stevig op de helling zetten. Dat blijkt trouwens ook uit de hele politieke context van de Kirschen-affaire.

I. Kirschen en CO

1. De diamant is niet loepzuiver

Enkele dagen nadat het naar hem genoemde wisselkantoor in de Antwerpse Pelikaanstraat, het kloppend hart van de lokale diamantsector, in opspraak kwam door onthutsende berichten over het gigantische oplichten van de fiscus, kan *Roger Kirschen*, pas terug uit de Verenigde Staten, er al grimmige grapjes over maken. In één van de cafés waar hij als verwoed kaartspeler en stevig drinker sinds jaren zijn vaste stek heeft, vertelt hij aan zijn intimi die hem 'Jimmy' noemen: 'Momenteel is men in de gevangenis een nieuwe vleugel aan het bouwen om er al mijn klanten in onder te brengen.'

Het is op zaterdag 25 januari 1986 dat de media voor het eerst omstandig melding maken van de zaak Kirschen, die trouwens onmiddellijk als de grootste fiscale fraude uit de na-oorlogse Belgische geschiedenis wordt omschreven. In het diamantwereldje, waar de effectenmakelaar maar al te goed bekend is, reageert men als een bordeelhoudster die plotseling tot de ontdekking komt dat haar meisjes zich prostitueren. Alsof men niet weet dat *Kirschen en Co* een sleutelrol speelt in het 'zwarte-geldcircuit' dat er welig tiert.

Twee dagen later maakt de *Hoge Raad voor Diamant* enkele

kritische kanttekeningen bij het optreden van de pers. Deze Hoge Raad is de vereniging die de belangen van ieder die beroepshalve met diamant te maken heeft, behartigt. Tot september 1983 werd de raad voorgezeten door de invloedrijke diamanthandelaar *Jaak Nutkewitz*, gewezen voorzitter van de Wereldfederatie van Diamantbeurzen en PVV-senator.

In een officiële mededeling stelt de Hoge Raad dat hij diep geschokt is door 'de kwaadwillige aantijgingen die door de pers aan haar adres werden geuit en die het verloop van een ernstig gerechtelijk onderzoek in het gedrang brengen. Deze soort van heksenjacht maakt een objectieve benadering onmogelijk en is deontologisch totaal onverantwoord.

De feiten zoals tot nu toe bekend en waarvan het onderzoek de juistheid nog moet aantonen, geven niemand het recht om de ganse sector te discrediteren.'

'Eenzelfde soort van hetze', zo vervolgt de Hoge Raad, 'heeft in het verleden de totale handel in Amsterdam binnen de kortst mogelijke tijd laten verdwijnen... De diamantsector moet gezien worden in zijn internationaal perspectief en kan niet gemeten worden naar binnenlandse maatstaven gezien 99,6 procent van de omzet wordt geëxporteerd. Wil men dit behouden, dan moet een aangepast klimaat worden gecreëerd en het is aan de overheid om duidelijk de mogelijkheden van soepelheid en vertrouwen te bestendigen zoals dit steeds het geval is geweest... Om competitief te blijven dient de diamantsector zich af te stemmen op de geplogenheden van de wereldconcurrentie om de werkgelegenheid van tienduizenden personen veilig te stellen. Het gaat om een keuze tussen de economie en de toepassing van een niet aangepaste wetgeving'.

Het wordt wel niet met zoveel woorden gezegd, maar de boodschap is voor iedereen duidelijk: omwille van de goed-geoliede economie (lees: de privé-belangen van winstzieke enkelingen) moet de rechterlijke macht het een en ander door de vingers kunnen zien.

Maar de dreigende uitlatingen van de *Hoge Raad voor Diamant* aan het adres van de overheid en de pers worden niet door iedereen in dank aanvaard. Zelfs *Manu Ruys*, de doorgaans bedaarde maar invloedrijke commentator die men bezwaarlijk revolutionaire denkbeelden kan aanmeten, voelt zich in zijn wiek geschoten. In zijn beschouwing in *De Standaard* van 29 januari verwoordt Ruys de algemene verontwaardiging van de bevolking als volgt: 'De beroering rond het dossier van de belastingontduiking in de diamantsector biedt de gelegenheid om daar orde op zaken te stellen. Er zijn zaakjes die niet door de beugel kunnen. In bepaalde Antwerpse straten, maar daar niet alleen, woekert een zwart circuit dat de wet tart. Die toestand dulden en zelfs beschermen door het gerecht te verplichten de ogen te sluiten, is niet verenigbaar met de moraal waarop onze rechtsstaat gebouwd is. De gewone man jaar na jaar dwingen tot inleveringen, hem het fiscale mes op de keel zetten, vitten op bescheiden inkomens en de kleine bijverdiensten, en anderzijds 'soepel' zijn voor personen die in het zwart grof geld verdienen, zou diep onzedelijk en walgelijk zijn.'

De diamantsector is een wereldje apart, daarover kan niet de minste twijfel bestaan. Geslotenheid en geheimzinnigdoenerij zijn er troef. Wie geen zaken doet, wordt onverbiddelijk wandelen gestuurd. Toegang tot de strengbewaakte diamantbeurzen wordt niet-kooplui botweg ontzegd. Zelfs de lidkaart van een officiële politiedienst opent geen deuren. Hier geldt maar één toegangskaartje: poen. Toch waren een aantal diamanthandelaars bereid om een en ander te vertellen over de werkomstandigheden.

Het centrum van de handel ligt natuurlijk in de diamantbeurzen, waar echter niet enkel diamanten, goud, zilver en andere edelstenen te koop worden aangeboden. Een diamanthandelaar vertelde ons dat er in het verleden ook wel al wapens werden verhandeld. Maar tussen koper en klant wil het wel eens fout gaan. Daarom bestaat er op de beurzen een erkend tribunaal dat de onderlinge geschillen zonder tussenkomst van de officiële rechtsmacht regelt. Overigens heeft de overheid de diamantsector toch wel bijzonder goed in de watten gelegd. Zo hoeven diamanthandelaars geen BTW te betalen als ze onderling diamanten verhandelen. Voor andere edele metalen geldt dat niet. Zo moet 33 procent BTW worden betaald op de invoer van juwelen, eveneens 33 procent voor de levering van diamant aan particulieren en 10 procent voor de verkoop aan groothandelaars. Er zijn echter mogelijkheden in overvloed om de belasting te omzeilen. De jongste jaren is de zogenaamde Nederlandse filière in onbruik geraakt, maar de beschrijving ervan geeft een goed beeld van de manier van handel drijven. De goederen worden door de verkoper naar Amsterdam of Breda vervoerd, waar ze bij een eerbiedwaardige bankinstelling worden gedeponeerd. Die bank exporteert de waren vervolgens officieel naar de klant, die via banken in belastingsparadijzen als Zwitserland de leverancier betaalt. Of men laat de goederen overbrengen naar Zwitserland, waar ze niet eens via de douanebeambten op de luchthavens gaan. Van daaruit keren ze terug naar België.

Wie als handelaar dan toch absoluut over facturen wil beschikken, kent evenmin problemen. Er bestaan makelaars die gespecialiseerd zijn in het vervaardigen van valse facturen en de verkoop ervan. In dit verband mag de *Don Pepe-methode* niet onvermeld blijven, niet in het minst omdat de overheid het bestaan kent. Het gaat hem daarbij om louter fictieve uitvoer. Fabricanten deponeren diamanten en bijbehorende facturen bij het *Diamond Office*, het tolkantoor. Enkele dagen nadien worden ze weer opgehaald. Maar volgens de facturen werd er wel degelijk geëxporteerd aan Don Pepe.

Ook met certificaten wordt aardig wat geknoeid. De waarde van een diamant wordt bepaald door de kleur, de zuiverheid, de kwaliteit van het slijpen, de fluorescentie, de vorm. Op basis van al die kenmerken wordt een certificaat afgeleverd. Dat is uiteraard van belang voor de prijsbepaling van de steen. Die certificaten worden in Antwerpen door een drietal instanties afgeleverd. Maar het kan best gebeuren dat voor twee diamantjes met dezelfde kenmerken verschillende prijzen worden gevraagd, wat voor een potentiële klant natuurlijk totaal onbegrijpelijk is.

In de Antwerpse diamantsector heerst een erecode, die het bevattingsvermogen van de modale burger ver overtreft. Met dit soort opmerkingen worden belangstellende buitenstaanders meestal afgewimpeld. Bovendien wordt de diamantwereld door de plaatselijke overheden duidelijk in bescherming genomen. De *Pelikaanstraat* is goed afgeschermd, omdat de aantrekkingskracht op personen met malafide bedoelingen zeer groot is.

Het is bijvoorbeeld bekend dat de smokkel in diamant er welig tiert. De Afrikanen –maar niet alleen zij!– lijken daarin gespecialiseerd te zijn. Ze komen met hun steentjes naar de havenstad, boeken een hotelkamer voor één nacht en lopen vervolgens verschillende, voor insiders welbekende adressen af om hun waar aan de man te brengen.

In 1986 –het jaar van de Kirschen-fraude– komen enkele zaken aan het licht, die het imago van de Antwerpse diamantwereld zwaar belasten. Op 5 juni wordt op de luchthaven van Zaventem de Zaïrese 'student' *Ilunga Tshilobo* betrapt op gekonkelfoes met douanepapieren. In zijn aktentas worden enkele interessante ontdekkingen gedaan. Zo is hij in het bezit van de naam en het adres van een topmedewerker van het wisselagentschap Kirschen. Bovendien komt aan het licht dat de 'student' verwant is met de in Zaïre verblijvende zakenman *Kalondji Nseda*, die in 1985 is opgepakt voor diamantsmokkel na een klacht van Antwerpse diamantairs. Deze zakenman doet in zijn vaderland bovendien zaken met

de bierbrouwerij *Artois*. Enkele dagen na de arrestatie van Ilunga worden een aantal hogere kaderleden van de brouwerij, waaronder de edelman en vice-voorzitter van de groep *André de Spoelberch*, opgepakt. Artois wordt ervan beticht via haar vestigingen in Zaïre en elders een gigantisch netwerk van fiscale fraude te hebben opgezet. Het gerechtelijk onderzoek wordt aanvankelijk geleid door substituut Harmel, zoon van een voormalig katholiek minister. Enige tijd nadien vraagt Harmel ontlast te worden van deze zaak. De Artois-affaire wordt toevertrouwd aan onderzoeksrechter Dejemeppe die ook al het Kirschen-dossier in handen heeft. Over de reden van Harmels verzoek wordt door het parket helemaal geen uitleg verschaft. Maar gezien het feit dat de onderzoeksrechter afkomstig is uit hetzelfde katholieke milieu als burggraaf André de Spoelberch, ligt de verklaring voor de hand.

Begin oktober worden de gebroeders *Din*, Belgen van Pakistaanse afkomst, in hechtenis genomen. Al in 1983 waren zij ervan verdacht betrokken te zijn in een internationale goudsmokkel. In diezelfde periode werd trouwens ook al het wisselagentschap Kirschen en Co genoemd. Bij de in 1986 ontmantelde goudsmokkel van de gebroeders Din wordt gebruik gemaakt van dekmantelfirma's in de Antwerpse diamantwijk, evenals van 'passeurs' waarvan er enkelen worden gearresteerd. Ook in de affaire-Din duiken klanten van het wisselkantoor op. De krant *La Lanterne* meldt op 17 oktober dat één van de medeplichtigen vennoot is van Kirschen en Co. Officieel is deze informatie verkeerd. Maar in diamantkringen is het bekend dat de betrokken persoon zaken heeft gedaan met het wisselagentschap.

Zo'n twee weken later wordt geopenbaard dat er duidelijke aanwijzigingen bestaan, dat een aantal klanten van Kirschen en Co in de drughandel zitten en dat sommigen gearresteerd zijn. Op 21 november publiceert de krant *De Morgen* overigens een sterk doortimmerd artikel over de toenemende handel in cocaïne in de Antwerpse diamant. Een en ander, zo stelt de krant, is begonnen in het begin van de jaren tachtig toen de diamanthandel in de versukkeling geraakte. Om de schuldenberg te kunnen aflossen, stortten sommige diamantairs zich in de winstgevende coke-smokkel, waarbij gebruik werd gemaakt van de bestaande –en beschermde– trafieklijnen van de diamant.

Begin jaren tachtig dienden zich overigens in de diamantwijk plotseling enkele figuren aan, waarover nadien nog uitgebreid bericht zou worden in de pers. Belgische drugbestrijders, georganiseerd in het Nationaal Drugbureau (NBD) van de rijkswacht en het Bestuur voor Criminele Informatie (BIC), bleken toen veel

belangstelling te hebben voor diamant. Ze namen contact op met verschillende diamantairs. Erg kieskeurig waren ze echter niet, want zolang het diamanten betrof was alles kits. De precieze reden van deze interesse is niet duidelijk. Maar in diamantkringen is men ervan overtuigd dat de steentjes moesten dienen als betalingsmiddel voor de aanschaf van verdovende middelen. In dit handeltje zou Londen een centrale plaats bekleden. Uitgerekend in de Engelse hoofdstad was het hoofdkwartier gevestigd van één van de correspondenten van de Belgische narcotica-agenten. In het verhaal duikt bovendien de naam op van *Albert Farcy*, tegelijk tipgever en notoir drugtrafikant. Farcy zou nooit voor de rechter verschijnen, want hij had voortijdig het hazepad gekozen. Maar enkele drugbestrijders moesten zich verantwoorden voor een rechtbank in de *affaire-François*, genoemd naar de chef van het NBD. Zij werden ervan beschuldigd allerhande illegale praktijken zoals schriftvervalsing, drughandel en dergelijke te hebben uitgevoerd. De hele affaire is met reden omschreven als de grootste zaak betreffende politiecorruptie, maar toch werden er niet bepaald zware straffen uitgesproken.

Dank zij de bende van Nijvel

Onder leiding van *Paul Lenaerts*, een jong, plichtsbewust en doortastend onderzoeksrechter uit Mechelen, worden in de maanden die de bekendmaking van de zaak-Kirschen voorafgaan, talloze acties gevoerd. Ze zijn gericht tegen de Kempische diamantslijperijtjes, waar in vaak primitieve achterkamertjes dikwijls de fiscale en sociale wetgeving met de voeten wordt getreden. Deze ambachtelijk bestuurde bedrijfjes, goed voor zo'n vijfduizend werknemers, zijn ondanks hun kleinschaligheid van levensbelang voor de hele diamantwereld, zo wordt ons met nadruk verzekerd. En er wordt uiteraard ook aardig wat geld verdiend. Een diamantslijper vertelt ons: 'De concurrentie in de diamant is ontzettend groot. Velen onder ons hebben hun slijpsteen noodgedwongen moeten stilleggen. We worden in de hoek gedrumd door het buitenland en door Lens Diamond, dat hier enkele jaren geleden met veel officieel tam-tam werd opgericht door de groep De Beers, die in feite de hele wereldhandel controleert. Als we de regels volgen die door de regering zijn vastgelegd, dan kunnen we daar niet tegen opboksen en dan sluiten we beter ons boeltje. En nu wil het gerecht, dat jarenlang deed alsof er geen vuiltje aan de lucht was, ons op de koop toe de nek omwringen met die verschrikkelijke

razzia's hier in de streek en met die zaak van Kirschen. Die zaak heeft trouwens niets met de diamant te maken.'

Dat is niet helemaal waar. De hele zaak begint als de *Bijzondere Belastingsinspectie*, de *BBI*, eind 1985 aan het Brussels parket een dossier voorlegt over *Jacques Goldstein*, die een groothandelszaak in juwelen aan de Brusselse Anspachlaan leidt. Uit het onderzoek van de belastingsdienst blijkt dat Goldstein wellicht geknoeid heeft met BTW-bijdragen. Zijn zwarte jaaromzet zou zo'n vierhonderd miljoen frank per jaar bedragen. Het gerechtelijk onderzoek wordt toevertrouwd aan de Franstalige substituut *Benoît Dejemeppe*, in wiens opdracht enkele rijkswachters op 5 december 1985 een bezoek brengen aan de groothandelaars. Zijn hele administratie wordt grondig doorzocht en een aantal bezwarende documenten worden in beslag genomen.

Maar wat zich aanvankelijk aankondigde als een zoveelste geval van fiscaal niet-toelaatbaar gedrag op beperkte schaal blijkt al vlug veel omvangrijker te zijn en uitlopers te hebben tot in alle uithoeken van het land. Bijgevolg krijgen ook verschillende klanten en leveranciers van Goldstein het onaangename bezoek van de fiscale rechercheurs. Bovendien treft men in de boekhouding van de handelaar ook sporen aan, die wijzen op de betrokkenheid van het Antwerpse wisselkantoor Kirschen en Co.

Eind januari 1986 brengen de onderzoekers er een bezoek. Niet in het eigenlijke wisselkantoor op het nummer 78 A in de Pelikaanstraat, maar in een bureautje daar nog geen honderd meter vandaan ontdekken de speurders een zwarte boekhouding en een computerlijst in viervoud. Op die lijst staan maar liefst achthonderd gecodeerde namen van personen die via het wisselkantoor hopen zwart geld verdienen. Er worden documenten in beslag genomen die gegevens bevatten die teruggaan tot 1980 en die wijzen op de ontduiking van onroerende voorheffing op kapitaalsverrichtingen en BTW-bijdragen. De twee zaakvoerders, *Hilaire Beelen* en *François Leiser*, worden in hechtenis genomen.

Met uitzondering van de betrokkenen en hun onmiddellijke omgeving heeft niemand tot dan toe weet van het lopende gerechtelijk onderzoek. Dat wordt pas openbaar gemaakt door de woordvoerder van het parket nadat journalisten geruchten hebben opgevangen en vragen gesteld over de verhoring van oud-voetbalinternationaal *Jef Jurion* door onderzoeksrechter *Guy Bellemans*, die de reputatie heeft zo onkreukbaar te zijn als Elliot Ness uit een oud televisiefeuilleton.

Bellemans en Jurion zijn geen onbekenden meer voor elkaar. Op 23 december 1982 wordt te Beersel nabij Brussel het restau-

rant *L'Auberge du Chevalier*, waarvan Jurion vennoot is, door enkele gewapende mannen overvallen. De tweeënzeventigjarige conciërge Alfons Van den Eynde wordt met een telefoondraad aan een bed vastgekneveld en brutaal ondervraagd. Vervolgens drukken de overvallers een pistool tegen het hoofd van de ongelukkige en vuren zes kogels van het kaliber punt 22 af, een handelswijze die door Corsicaanse huurmoordenaars is geïntroduceerd. De overvallers gaan aan de haal met enkele flessen drank en de papieren uit een koffertje, dat geopend wordt achtergelaten naast het lichaam van de bejaarde conciërge.

Bellemans wordt belast met het gerechtelijk onderzoek naar de gruwelijke moord, maar vindt niet onmiddellijk een spoor dat leidt naar de daders. Pas veel later, na 16 september 1983, wordt de moord op Van den Eynde toegeschreven aan de beruchte *Bende van Nijvel*. Die dag vermoorden onbekenden een echtpaar en een rijkswachter op de parking van een Colruyt-grootwarenhuis te Nijvel. Ze brengen nadien het alarmsysteem in werking, slaan op de vlucht, worden achtervolgd, zetten een hinderlaag in zuivere commandostijl op en verdwijnen tenslotte spoorloos.

Onderzoeksrechter Bellemans ontdekt in Beersel echter heel wat anders. Hij sprokkelt een aantal inlichtingen bij elkaar die hem doen vermoeden dat er in het Belgische prof-voetbal duchtig fiscale fraude wordt gepleegd.

Jurion blijkt daarin een voorname rol te spelen. De voetbalster van weleer heeft dan al geen te beste reputatie meer. In 1976 was hij betrokken bij een poging tot omkoperij die door de Belgische Voetbalbond op de valreep werd verijdeld.

Met de hem kenmerkende doortastendheid bijt onderzoeksrechter Bellemans zich vast in de fraudezaak. Op woensdag 1 februari wordt Jurion nogmaals ondervraagd. 's Anderendaags wordt hij officieel beschuldigd van fiscale fraude en valsheid in geschrifte, en wordt hij voor enige tijd in de gevangenis gestopt. Maar de affaire-Jurion wijst eveneens op de betrokkenheid van belangrijke financiële kringen. Onderzoeksrechter Bellemans aarzelt even. De bal die hijzelf aan het rollen heeft gebracht, is echter niet meer te stuiten. Op zaterdag 4 februari wordt *Eddy Wauters* ondervraagd en aangehouden. Wauters, die ooit samen met Jurion voor de Rode Duivels speelde, is niet alleen voorzitter van voetbalclub Antwerpen, maar ook voorzitter van het directiecomité van de Kredietbank, één van 's lands grootste bankinstellingen. Hij is tevens beheerder van de Kredietbank-filialen in Luxemburg en Zwitserland, evenals van de Antwerpse Diamantbank die een centrale rol speelt in de handelsverrichtingen in de

Pelikaanstraat. Bij de Kredietbank is Wauters jarenlang werkzaam geweest op de afdeling arbitrage, de dienst die met geld speculeert op de internationale deviezenmarkt –ook de Kirschen-vennoot Beelen is nog arbitragist geweest. Wauters wordt door Bellemans beticht van fiscale fraude, onder meer via de investeringsclub *Septinvest*. Aan de top van de bank wordt hij tijdelijk vervangen.

Het voetbalschandaal deint verder uit. Zowat alle clubs en de voetbalbond krijgen het bezoek van het parket. Het onderzoek bij *AA Gent*, het vroegere La Gantoise, brengt de locale PVV-manitoe *Willy De Clercq* in het gedrang. Sinds jaar en dag zetelt hij in het bestuur van de club, dat wordt voorgezeten door de felbesproken wegenbouwer *Frans De Meester*. Voor het geval De Clercq wordt een parlementaire commissie opgericht, die de politicus vrijpleit van mogelijke medeplichtigheid aan het opzetten van een zwartgeldcircuit.Het onderzoek naar de boekhouding van voetbalclub *Seraing* brengt de socialist *Guy Mathot* in opspraak. Die affaire krijgt in april een nieuwe dimensie als diens vriendin *Eliane Van Vreckom*, twee jaar voordien al betrokken bij de louche verhandeling van een vermeend schilderij van Jeroen Bosch, valse cheques aanbiedt. Met de uitwisseling van die cheques in baar geld zou de olieraffinaderij in Feluy gekocht worden, maar in feite gaat het om een poging tot oplichterij. Een ander betrokkene in deze Feluy-zaak was gedurende enkele jaren ook de boekhouder van de Luikse voetbalclub, die door Mathot altijd zeer nauw aan het hart is gekoesterd.

In diezelfde periode worden ook een aantal spelers van de nationale ploeg ondervraagd omdat zij tijdens de Mundial '82 in Spanje premies zouden hebben opgestreken, die niet werden aangegeven bij de fiscus. Het voetbalwereldje wordt nog meer in verlegenheid gebracht als blijkt dat de uitslag van de wedstrijd Standard - Waterschei van 8 mei 1982 werd vervalst, waardoor de Luikse club de absolute zekerheid kreeg landskampioen te worden. Sancties van de voetbalbond treffen de Luikse club, de betrokken spelers en Standard-trainer Goethals.

Op 23 januari 1986 wordt Jurion opnieuw door Bellemans opgepakt. Substituut Dejemeppe is tijdens zijn onderzoek naar mogelijke fiscale fraude bij het wisselkantoor Kirschen en Co gestoten op een verkoopsborderel met de vermelding 'Jurion - referte: Pedro'. Dejemeppe wil daar wat meer over weten. Hij veronderstelt dat 'Pedro' één van de vele codenamen is die door het wisselkantoor worden gebruikt om haar cliënten aan te duiden. 'Pedro' staat trouwens vermeld op nog andere in beslag genomen docu-

menten. Dejemeppe vraagt zijn collega Bellemans om de voormalige voetbalvedette hierover aan de tand te voelen.

Jurion geeft toe dat hij één keer op een volkomen legale manier zaken heeft gedaan met de Antwerpse wisselagenten. Het ging hem daarbij om de aankoop van 200.000 dollar die hij, hopend op een waardevermeerdering van de Amerikaanse munt, enige tijd nadien met een winst opnieuw van de hand zou doen. 'Maar met 'Pedro' heb ik niets te maken', aldus de gewezen voetballer. Het gesprek tussen Bellemans en Jurion raakt op een of andere manier bekend bij de pers, die uiteraard ten zeerste geïnteresseerd is en vragen stelt. Het gerecht licht vervolgens op 24 januari het deksel van het onderzoek, de dag waarop de Kirschen-vennoten Beelen en Leiser na betaling van de fabelachtige borgsom van 7,5 miljoen frank voor ieder in vrijheid worden gesteld.

In de greep van een gigant

Na de bekendmaking van de affaire maken verontwaardiging, verbazing, onrust en onzekerheid zich meester van het Antwerpse diamantwereldje. Sommige diamanthandelaars sluiten hun deuren; anderen wachten liever af wat er verder gaat gebeuren en doen alsof er niets aan de hand is. Enkele joodse gezinnen verlaten Antwerpen om zich definitief in Israël te vestigen. Veertien dagen na het gerechtelijk optreden tegen Kirschen en Co maakt de studiedienst van de Hoge Raad voor Diamant een eerste balans op. De eerste twee weken van februari is de omzet met tien procent gedaald. Rekening houdend met het feit dat in en om Antwerpen maandelijks voor zowat dertig miljard frank diamant wordt verhandeld, betekent die daling inderdaad een forse verliespost. Het vertrouwen in de Antwerpse diamantsector lijkt verloren.

Hoe dan ook, het parket van Brussel krijgt de volle lading. Om zijn eigenmachtig optreden tegen Kirschen te verantwoorden had de Brusselse onderzoeksrechter Dejemeppe de hoogdringendheid ingeroepen zodat hij zelf in Antwerpen mocht tussen komen. Maar dat is in Antwerpse gerechtskringen in het verkeerde keelgat geschoten. Door zijn eigengereid optreden in Antwerpen heeft onderzoeksrechter Dejemeppe de indruk gewekt alsof het plaatselijk parket alle frauduleuze toestanden heeft laten voortwoekeren, zo wordt gezegd in de wandelgangen van het justitiepaleis.

Een week na zijn in vrijheidsstelling doet één van de Kirschen-vennoten, François Leiser, enkele merkwaardige verklaringen aan een journalist van de Brusselse krant *Le Soir*. Ook hij haalt fors uit naar de Brusselse rechercheurs, die hij een ongemeen brutaal en gestapo-achtig optreden verwijt. In Brussel heeft men van de hele toestand in de Antwerpse diamantwereld geen snars begrepen, zo luidt zijn stelling. Alle hem en zijn vennoot Beelen ten laste gelegde feiten worden door Leiser in het vraaggesprek impliciet toegegeven. Waarom niet trouwens? Wat in Antwerpen gebeurt en wat daar door de lokale autoriteiten als vanzelfsprekend wordt beschouwd, is gewoon een economische noodzaak: 'De klant wil geen Belgische belasting betalen. En de klant is koning. Anders is er geen klant.'

In dat interview met Le Soir poogt François Leiser bovendien uit te leggen, waarom er in de Antwerpse diamantwereld regelmatig een loopje met de wetgeving wordt genomen. 'De wereld van de diamant en de handel erin zijn speciaal, zowel in Antwerpen als elders', aldus Leiser. 'De Antwerpse diamanthandelaars betalen belastingen. Maar omdat ze in de wurggreep zitten van het monopolie van De Beers die hen de ruwe stenen levert, zijn ze ertoe gedwongen alles te doen om te kunnen verkopen'.

Het concern De Beers wordt in Antwerpse diamantkringen wel vaker als een steen des aanstoots ervaren. De Beers beheerst quasi-volledig de wereldmarkt van de diamant en precies dat monopolie zou moeten doorbroken worden, zo luidt de stelling van een delegatie van de Antwerpse diamantwereld die op 14 februari een ontmoeting heeft met Minister van Buitenlandse Handel *Herman De Croo* (PVV). Over dit onderhoud zegt kabinetsmedewerker Schollaert nadien: 'Er is gepraat over een voorstel van de Hoge Raad voor Diamant om naar analogie van het textielplan (destijds op poten gezet om die sector door de crisis te loodsen) ook een diamantplan op te zetten. Er is wel gepraat over een specifiek probleem van de niet-officiële invoer van diamant, maar dat zou gaan om een bedrag van één miljard frank op een totaal van 355 miljard. Er is niet het minste verzoek geweest van de vertegenwoordigers van de diamantwereld om dit toe te dekken. Integendeel, er werd zelfs gevraagd om daarop de controle te versterken'.

Het is toch godgeklaagd! Enerzijds wil men dat de overheid door haar medewerking aan de realisatie van een diamantplan een handje toesteekt om de concurrentiepositie te verbeteren. Anderzijds is het uitgerekend in dat diamantwereldje dat de overheid geregeld wordt belazerd door fiscale en andere misdrijven.

Maar het is natuurlijk waar: De Beers *is* de diamantmarkt. De Beers dat overigens zelf diamantmijnen bezit, is eigendom van de Zuidafrikaanse familie *Oppenheimer*, in alliantie met de evenzeer joodse bankiersfamilie *Rothschild*. De Oppenheimers bezitten tevens de *Anglo American Corporation*, de allergrootste Zuidafrikaanse onderneming met enorme belangen in de goud-, diamant-, uranium- en koperwinning. Om te beletten dat mogelijke indringers controle verwerven over het gigantische imperium, bestaan er onderlinge participaties tussen De Beers en de Anglo American.

Zowat vijfentachtig procent van de ruwe diamant die in de wereld wordt verhandeld, gebeurt door het zogenaamde *Central Selling Office* (CSO) in Londen, het centrale verkoopsbureau dat vandaag de dag wordt geleid door een zoon van Harry Oppenheimer die zelf 27 jaar aan het hoofd stond van De Beers. In 1985 deed dit CSO ruwe diamanten met een gezamenlijke totale waarde van maar liefst 1.822.584.111 dollar van de hand, een stijging van 12 procent in vergelijking met het jaar voordien.

Die verkoop gebeurt in Londen op zicht. Een aantal zorgvuldig uitgekozen diamanthandelaars komt geregeld samen in Londen. Zij krijgen een doos met stenen onder de ogen geschoven, waarvan de gemiddelde waarde zo'n vijf à zes miljoen dollar bedraagt. Voor de belangstellenden komt het erop aan ogen te hebben met de scherpte van een loupe, want zo'n toestelletje mag niet gebruikt worden. Over de prijs wordt niet gediscussieerd. Het is te nemen of te laten. Het gebeurt ook wel dat er *outside* wordt verkocht door De Beers. Dat betekent dat een grote hoeveelheid stenen los wordt aangeboden, maar het gros van de diamanten worden op zicht verhandeld. De betalingen aan De Beers gebeuren *cash on delivery*. De ruwe stenen worden bijvoorbeeld naar de Antwerpse Diamantbank getransporteerd, waar de koper over krediet beschikt. Als de betalingen zijn verricht, kunnen de kopers hun goederen afhalen in het Diamond Office.

(De Oppenheimers onderkennen het belang van landen met een gunstig fiscaal klimaat. Zo onthulde de Nederlandse actiegroep *Splijt Apartheid* in het blad *Bluf* (3 juli 1986) de inhoud van een aantal interne documenten van het Oppenheimer-concern. Daaruit bleek dat Anglo American via enkele firma's in Nederland en andere belastingparadijzen op een volkomen legale manier miljarden aan belasting heeft ontweken.)

Er is al meermaals gepoogd het monopolie van De Beers te doorbreken, onder andere door Zaïre dat een belangrijk producent is van industriële diamant. Zo bekrachtigde president Moboetoe door het decreet van 2 april 1981 de breuk tussen Zaïre en De Beers, die tot dan toe verantwoordelijk was voor de commercialisering van de diamanten uit de rijke Miba-mijn. Die rol werd overgenomen door een Engelse en twee Antwerpse diamantfirma's, Glasol en Caddi –de welbekende wispelturigheid van Moboetoe en de macht van De Beers hebben inmiddels al weer een einde gemaakt aan deze overeenkomst.

Bij die onderhandelingen tussen Zaïre en de twee Antwerpse bedrijfjes speelde Herman De Croo een belangrijke rol. In die tijd was hij gewoon Kamerlid voor de PVV. Hij was de advocaat van Glasol en Caddi. Laatstgenoemde onderneming is eigendom van *David Susskind*, een grijze eminentie van de joodse lobby in België. Susskind staat niet bekend als liberaal, in tegenstelling bijvoorbeeld tot een ander voornaam lid van de joodse lobby in Brussel, *Henri Benkovski*, die momenteel (1986) adjunct-directeur is op het kabinet van de voorzitter van de Executieve van de Franstalige Gemeenschap, de liberaal *Philippe Monfils* –Benkovski is er verantwoordelijk voor de voor liberalen politiek belangrijke problemen van de audiovisuele media. Maar Susskind is wel een gewiekst zakenman, die in alle partijen vrienden heeft.

Als bemiddelaar bij Moboetoe kon Susskind niemand beter kiezen dan Herman De Croo. De Croo maakt deel uit van zowel de joodse als de Zaïrese lobby in België. Zo onderhoudt hij sinds jaren de allerbeste relaties met *Kengo Wa Dondo*, de huidige premier van Zaïre en in 1981 ambassadeur te Brussel. In die hoedanigheid had hij eveneens een inbreng van betekenis bij de totstandkoming van het akkoord tussen de Antwerpse diamantfirma's en zijn regering. De Croo is tevens een intimus van president Moboetoe. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat het bedrijfsleven een beroep op hem doet. Zo werd De Croo op 9 december 1980 beheerder van *Texaf*, een Belgische onderneming met veel belangen in Zaïre. De Croo heeft na zijn benoeming tot minister in 1981 ontslag genomen uit de raad van bestuur van Texaf, een onderneming waarin Cobepa (de houdstermaatschappij van de Bank van Parijs en de Nederlanden, tegenwoordig Paribas-bank) een omvangrijk aandelenpakket bezit.

Het voetvolk in de Antwerpse en Kempische diamantwereld mag dan in de wurggreep zitten van De Beers, in hogere kringen kijkt men wel anders aan tegen deze gigant. Enkele Belgische financiële groepen hebben zich van oudsher geassocieerd met De Beers. Zo bezit de *Generale Maatschappij*, beter bekend als de *Société Générale*, drieënvijftig procent van de diamantholding *Sibeka*. Negentien procent behoort toe aan De Beers en in de raad van

bestuur zitten een aantal Oppenheimers. Sibeka, dat ondermeer belangen heeft in de Antwerpse diamanthandel *Komkommer International*, is volgens het financieel-economisch magazine Trends (6 juni 1968) de geldkas van de Generale. Uiteraard pikt ook De Beers daar meer dan een graantje van mee.

De Beers participeert in de *Antwerpse Diamantbank*, die een sleutelrol vervult in de diamanthandel. Die participatie biedt De Beers de mogelijkheid om de kredietwaardigheid van de diamanthandelaars waarmee handel wordt gedreven, na te gaan. Andere aandeelhouders van deze bank met hoofdzetel in de Pelikaanstraat en een filiaal in het Zwitserse Genève zijn de drie grootste Belgische banken: de Generale, de *Kredietbank* en de *Bank Brussel-Lambert*. De twee eerstgenoemde banken zijn actief betrokken bij het verstrekken van leningen aan het Apartheidsregime. Bij een aantal van deze leningen maakte de Kredietbank zelfs deel uit van het uitgiftesyndicaat, dat de onderhandelingen voert over de modaliteiten van de leningen. De Bank Brussel-Lambert leent niet aan Zuid-Afrika, maar haar Londens filiaal dan weer wel, evenals de Paribas-bank, de Antwerpse Bank Max Fischer en anderen. Het is dan ook geen toeval dat in die kringen een aantal fervente supporters van het Apartheidsregime actief zijn. Oud-minister van Financiën *André Vlerick* is niet alleen voorzitter van de raad van beheer van de Kredietbank, maar ook van het welbekende Protea en Eurosa, de Europese koepelorganisatie van Apartheidsvoorstanders. Vlerick zit ook de vereniging voor die het Vlaams cultureel centrum in Johannesburg beheert. Daarin zitten nogal wat stichtende leden van Protea, waaronder *Simon Fevrier*, gewezen penningmeester van de PVV, en *Leon Rochtus*, schatbewaarder van Protea, ere-consul van Zuid-Afrika in Antwerpen en directeur van de Paribas-bank.

Leon Rochtus verpersoonlijkt de banden van de Paribas-bank en de diamantwereld. Zo was hij in 1975 oprichter van een dienstencentrum voor het bedrijfsleven, de *vzw Infosoc*, samen met de PVV-politici *Jacky Buchman* en *Frans Grootjans*, en met *Jan Lens* die inmiddels is overleden. Lens was niet alleen de man van een naar hem genoemde kunstgalerij, lid van de Diamantclub, bestuurder van het Syndicaat der Belgische Diamantnijverheid en commissaris van de NV Beurs voor Diamanthandel, maar vooral de drijvende kracht achter Lens Diamond Industries in Berlaar. Bovendien was hij de man van De Beers in de bewerkingsindustrie van de Belgische diamant. Lens was tevens beheerder van verzekeringsmaatschappijen en immobiliënvennootschappen waarvan Leon Rochtus commissaris was.

De betalingen aan De Beers gebeuren *cash on delivery*. De ruwe stenen worden per vliegtuig overgevlogen naar Antwerpen. De *Antwerpse Diamantbank* bekleedt hier een sleutelpositie, vermits het merendeel van de diamanthandelaars over een rekening bij deze bank beschikt. Als de betalingen via deze bankinstellingen zijn verricht, kunnen de handelaars hun goederen afhalen in het *Diamont Office*, het tolkantoor.

Deze monopoliepositie van de Oppenheimers op de wereldmarkt van de diamant en andere edele metalen is ontegenzeggelijk één van de belangrijkste economische pijlers van het Zuidafrikaanse Apartheidsregime, dat dagelijks op grote schaal de meest elementaire mensenrechten met voeten treedt. Nochtans zijn de Oppenheimers geen voorstanders van het politiek bestel aan de Kaap. Als zakenlui die maar al te zeer beseffen dat het Apartheidsbeleid op lange termijn hun economisch imperium bedreigt, dringen zij sinds jaren aan op politieke veranderingen. Tot grote ergernis van de regering in Pretoria voerden topmedewerkers van Anglo American in 1985 besprekingen met de belangrijkste oppositiebeweging, het *Afrikaans Nationaal Congres*. Anglo American dat economische boycotmaatregelen tegen Zuid-Afrika kan missen als kiespijn, is trouwens begonnen met de uitbouw van een wereldwijd netwerk, die het bedrijf in staat moeten stellen om dergelijke sancties te omzeilen. Een aantal bedrijven hebben zich gevestigd op de Bermuda's, dat zoals bekend erg belastingvriendelijk is. De Nederlandse actiegroep *Splijt Apartheid* heeft in zijn blad *Bluf* van 3 juli 1986 de inhoud van interne documenten van het concern gepubliceerd. Daaruit blijkt dat Anglo American via enkele Nederlandse firma's en vestigingen in de landen rond de Caraibische Zee talloze miljoenen belastinggelden heeft ontweken door handig in te spelen op fiscale overeenkomsten tussen verschillende staten.

Al meermaals is in het verleden gepoogd om het monopolie van De Beers op de wereldmarkt van diamant te doorbreken. Zo bekrachtigde de Zaïrese president Moboetoe bij het decreet van 2 april 1981 de breuk tussen De Beers en zijn land, dat een voornaam producent is van industriële diamant. Tot dan toe stond De Beers in voor de commercialisering ervan. Die rol werd tijdelijk overgenomen door een Engelse en twee Antwerpse diamanthandels, met name Glasol en Caddi. Bij de onderhandelingen tussen de Zaïrese regering en de twee Ant-

werpse bedrijven werd een bemiddelende rol gespeeld door *Herman De Croo*, destijds Kamerlid voor de PVV. De Croo onderhoudt al sinds jaren nauwe banden met de joodse lobby in België. Eén van de spilfiguren in die lobby is *David Susskind*, de eigenaar van Caddi. Binnen de joodse gemeenschap wordt Susskind als een grijze eminentie beschouwd. Hij staat bekend als vrijzinnige, maar niet als liberaal. Dat geldt wel voor een andere invloedrijke figuur uit de joodse gemeenschap in Brussel, *Henri Benkovski*, die adjunct-directeur is op het kabinet van de voorzitter van de Executieve van de Franstalige Gemeenschap, de PRL-politicus Philippe Monfils.

Susskind is een gewiekst zakenman met een naar verluid enorm fortuin. Als bemiddelaar bij Moboetoe kon hij zich geen beter persoon kiezen dan Herman De Croo. De liberale politicus behoort zowel tot de joodse als tot de Zaïre-lobby. De liberale politicus behoort zowel tot de joodse als tot de Zaïre-lobby. De liberale politicus staat bekend als een intimus van Zaïre's sterke man Moboetoe. Hij is tevens familiaal verbonden met de vroegere Belgische kolonie. Zijn zus en schoonbroer, aldus Knack (21 april 1982), wonen sinds jaar en dag in Lumumbashi waar zij het Tembo-bier brouwen. Dit is een produkt van de Brouwerij Brasimba uit de groep-Artois. Zoals bekend loopt tegen 's lands grootste brouwer een gerechtelijk onderzoek naar mogelijke fiscale fraude via Zaïre. Maar dit betekent hoegenaamd niet dat De Croo's verwanten op de hoogte zijn van die eventuele illegale praktijken.
mantwereld mag dan in de wurggreep zitten van De Beers, in hogere kringen kijkt men wel anders aan tegen deze gigant. Enkele Belgische financiële groepen hebben zich van oudsher geassocieerd met De Beers. Zo bezit de Generale Maatschappij, beter bekend als de Société Générale, meer dan vijftig procent van de diamantholding *Sibéka*. Negentien procent van de aandelen zijn in handen van De Beers. Sibéka is in de Antwerpse diamantwereld aanwezig via de onderneming *Komkommer International*, waarvan de inmiddels overleden stichter Iosef Komkommer ere-consul van Israël in de havenstad was. En volgens Trends (6 juni 1986) mag Sibéka als één van de welvarendste ondernemingen uit de stal van de Generale Maatschappij beschouwd worden.

Via haar bank participeert de Generale ook in de *Antwerpse Diamantbank*, waarvan de hoofdzetel trouwens gevestigd is in

de Pelikaanstraat. Sinds enkele jaren bezit deze bank, die zoals hierboven beschreven een centrale rol speelt in de Antwerpse diamanthandel, ook een filiaal in het Zwitserse Genève. Benevens de Generale Bank hebben ook De Beers, de Kredietbank en de Bank-Brussel-Lambert er een voet in huis. Die participatie van De Beers stelt het concern in staat de kredietwaardigheid na te gaan van de diamantairs waarmee het handel drijft.

De Belgische bankwereld is overigens nog op andere manieren nauw verweven met Zuid-Afrika. Zo zijn deze banken grote afnemers van de gouden Krugerrands, waarvan een kwart van de opbrengst onmiddellijk afvloeit naar de schatkist van het Apartheidsregime. De Belgische banken zijn ook bedrijvig in het verstrekken van leningen aan Zuid-Afrika. De Bank Brussel-Lambert doet daar principieel niet aan mee, maar haar Londens filiaal daarentegen wel. Het is echter vooral de Kredietbank die terzake zeer bedrijvig is. Tussen medio 1982 en 1984 nam deze bank rechtstreeks of via haar filialen deel aan maar liefst 30 leningen, waardoor de regering in Pretoria over maar liefst 130 miljard kon beschikken. Bij verschillende van deze leningen maakte de Kredietbank bovendien deel uit van het zogeheten uitgiftesyndicaat, dat de onderhandelingen over de voorwaarden van de leningen voert en dat daar uiteraard voor vergoed wordt.

Niemand zal dan ook verbaasd opkijken bij de vaststelling dat in deze bankkringen in Antwerpen een aantal fervente voorstanders van het Apartheidsregime actief zijn. Zo is oud-minister van Financiën *Vlerick* (CVP) niet alleen voorzitter van de raad van bestuur van de Kredietbank, maar tegelijk ook van de Vlaamse Apartheidslobby *Protea* en van de Europese koepelorganisatie *Eurosa* met zetel in Brussel. Eén van de medestichters van Eurosa, de Nederlander *Wim Veenhoven*, is in België nog enige tijd bedrijvig geweest als medewerker van het extreem-rechtse blad *West Magazine*. Dit journalistieke onding is eind 1983 ter ziele gegaan. Het heeft echter een opvolger gevonden in *Topics Magazine*, dat zijn sympathieën voor de Zuid-Afrikaners nooit onder stoelen of banken heeft gestopt. Het is dus ook geen toeval dat CVP-senator Bob Gijs, in 1977 medestichter van Protea, samen met onder andere de zakenman *Fernand Verbiot* deel uitmaakt van de raad van advies van dit blad, dat jarenlang heeft bestaan dank zij de

financiële gulheid van de inmiddels overleden Nederlandse zakenman en gewezen SS'er Heerema, en één van diens zonen.

Bankier Vlerick zetelt tevens in de vereniging die het Vlaams Cultureel Centrum in Johannesburg beheert. Deze vereniging telt een aantal Protea-leden in haar rangen, waaronder de voormalige PVV-penningmeester Simon Fevrier, de liberale minister Jan Bascour en Leon Rochtus. Rochtus is directeur van de Paribas-bank die eveneens deelneemt aan de internationale leningen aan het Apartheidsregime. Hij is bovendien sinds jaar en dag schatbewaarder van Protea en ere-consul van Zuid-Afrika in Antwerpen. Rochtus ligt mee aan de basis van het in 1986 opgerichte *Studiecentrum voor Zuidelijk Afrika*, waarvan het voorzitterschap wordt waargenomen door de voormalige PVV-kieskandidaat *André Monteyne*.

Leon Rochtus maakte in het verleden ook deel uit van een merkwaardig netwerk van zakelijke belangen met vertakkingen tot in de politiek en de diamantwereld. De centrale figuur was de inmiddels overleden zakenman *Jan Lens*. Hij baatte een gerenommeerde kunstgalerij uit, was lid van de Diamantclub, bestuurder van het Syndicaat der Belgische Diamantnijverheid en commissaris van de Beurs voor Diamanthandel, de belangrijkste van de drie Antwerpse beurzen. Lens was echter voor alles de pion van het De Beers-concern in de lokale diamantbewerkende industrie. Naar hem is de diamantbewerking en -handel *Lens Diamond Industries* in Berlaar nabij Lier met een rekening bij de Paribas-bank. Deze onderneming werkt praktisch uitsluitend voor de Diamond Trading Company, dat één van de pijlers is van het centraal verkoopskantoor van De Beers in Londen. Deze onderneming heeft trouwens ook een vestiging in de Antwerpse Schupstraat. In 1975 was Lens betrokken bij de oprichting van de N.V. DIAC, een service-bedrijf voor ondernemingen met een rekening bij de Paribasbank. Tot de oprichters van deze vennootschap behoorde onder andere de PVV-er *Jacques Buchmann*. Een jaar nadien werd de vereniging zonder winstoogmerk *Infosoc* met dezelfde dienstverlenende functie opgericht door haast identiek dezelfde personen. Hierbij was ook de liberale politicus *Frans Grootjans* en bankier Leon Rochtus betrokken. Laatstgenoemde was trouwens commissaris van enkele verzekeringsmaatschappijen en immobiliënvennootschappen, waarvan Jan Lens beheerder was.

2. Kirschen speelt hocus-pocus

De Antwerpse Pelikaanstraat oogt niet bepaald vrolijk. Naast het protserige Centraal Station –een schoolvoorbeeld van vergane glorie– wisselen oude gebouwen en moderne constructies met veel glas en beton elkaar af, alsof het woord 'stadsplanning' nog moet uitgevonden worden. Kasseien hebben enkele jaren geleden plaats moeten ruimen voor eentonig asfalt. Sindsdien is ook de tram ondergronds afgeleid, een ingenieuse ingreep die de chauvinistische Antwerpenaar het idee moet geven dat ook zijn stad over een heus metronet beschikt. Op het voetpad stappen veel kleurlingen maar vooral joden met lange, zwarte jassen en breedgerande hoeden in dezelfde kleur, waaruit het traditionalistische keppeltje bengelt. De Pelikaanstraat is echt joods, dat is bekend. Je merkt het ook aan de opschriften van de winkelramen en de uithangborden: Silberman, Shmulik, Rubin en Zoon, Bernstein's Vishandel,...

Echt Belgisch is daarentegen het hoekcafé 'De Klok', waar je tussen veel bruin geboend hout een Stella kunt drinken. Voor leesvoer moet je dan echter weer in Kahan Boekhandel zijn. In de etalage liggen opvallend veel boeken over joodse toestanden. Meteen valt op dat men nog niet vergeten is welke menselijke dra-

ma's er zich vóór en tijdens de tweede wereldoorlog hebben afgespeeld in de nazistische concentratiekampen. Zomer 1986 ontdekken we tussen al die boeken ook een Franstalig werk van *Jean-Louis Chardans*, de '*Dictionaire des trucs*, een uitgave van de Editions Carrere. De cover geeft aan dat dit boek handelt over fiscale fraude en andere vormen van wat eufemistisch 'witte-boordencriminaliteit' wordt genoemd.

Je merkt meteen dat de Pelikaanstraat het centrum is van de Antwerpse diamant. Er zijn niet enkel de talloze panden, waarin handel wordt gedreven in diamant, goud, zilver en andere edelstenen; ook de her en der opgehangen affiches van de Hoge Raad voor Diamant met de boodschap *Antwerp - A diamond's best friend* (Antwerpen, de beste vriend van de diamant). Je hebt er vooral de *Beurs voor Diamant*, gehuisvest in een oud, pompeus gebouw.

Daarnaast staat een onooglijk pandje, opgetrokken in ongeveer hetzelfde type steen. Het is eigenlijk niet meer dan een brede gang die eigendom blijkt te zijn van de naamloze vennootschap die de belangrijkste van de drie diamantbeurzen uitbaat. Precies in dat gebouwtje van niemendal is –of was!– het wisselkantoor Kirschen en Co gevestigd. Als gevolg van de opzienbarende actie van het gerecht is het ijzeren rolluik tot zo'n goeie meter boven de grond neergelaten en is het minuscule uithangbord in zwart plastiek gehuld.

Het betichte wisselkantoor werd op 26 juni 1969 opgericht door Roger Kirschen, wisselagent, en François Leiser, handelaar. Zij noemen zichzelf beheerder van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam. Drie jaar later neemt het agentschap zijn intrek in het gebouw aan de Pelikaanstraat. Het is niet het eerste wisselagentschap Kirschen dat in Antwerpen wordt opgericht. Al in 1919 vormen de effectenmakelaars Sigismund en Charles Kirschen, waarmee Roger Kirschen familiaal verwant is, een vennootschap onder gemeenschappelijke naam. In december 1940 wordt deze vennootschap als gevolg van de Duitse bezetting door de stichters ontbonden.

Wisselagenten moet je geen appelen voor citroenen verkopen. Van *geld* weten ze alles af. Ze kennen de koers van de dollar, de gulden, de Belgische en Zwitserse frank als het ware uit het hoofd. Ze weten welke waardepapieren (aandelen, obligaties) op een bepaald ogenblik goed in de markt liggen en kunnen zelfs met precisie voorspellen of je ze een maand na aankoop met een fikse winst weer van de hand kunt doen.

Wisselagenten moeten in de allereerste plaats personen zijn, aan wie men met het volste vertrouwen zijn geld voor een tijd kan afstaan. In ruil voor dit vertrouwen zoeken zij naar de beste beleggingsmogelijkheden en krijgen daarvoor een commissie uitbetaald. Een eigenlijke school voor wisselagenten bestaat er niet. Iemand die dat beroep wil uitoefenen, moet wel aan een aantal voorwaarden voldoen: een verplichte proeftijd van zes jaar bij een erkend wisselagent hebben doorgemaakt, een diploma (in financiële wetenschappen bijvoorbeeld) hebben, ouder zijn dan 25 jaar, een borg storten en voorgedragen worden door twee mensen in het vak. Na de stageperiode moet de wisselagent in spé een soort examen afleggen voor de beurscommissie, waarin enkel wisselagenten zitten –inteelt heet dat. Die commissie vertegenwoordigt de vereniging van wisselagenten. Haar belangrijkste taak bestaat erin de regelmatigheid en de openbaarheid van de activiteiten op de beurs te waarborgen. Daar waakt een door de minister van Financiën aangeduide regeringscommissaris over de naleving van de wet. De beurscommissie moet erover waken dat de bij haar aangesloten wisselagenten de deontologische regels van het vak eerbiedigen. Ze kan desnoods overgaan tot de schorsing van de wisselagent. Het gevolg is dat de betrokkene niet langer op de beurs mag werken, waardoor de wisselagent zijn eigenlijke reden van bestaan verliest. Beroep aantekenen is wel mogelijk.

Wie 'op de beurs wil spelen' is verplicht een beroep te doen op tussenpersonen. De eerste categorie wordt gevormd door de banken. Zij mogen echter zelf niet de gevraagde opdrachten uitvoeren, zij mogen met andere woorden zelf de effecten niet rechtstreeks verhandelen. Zij moeten daarvoor een beroep doen op de tweede categorie van tussenpersonen, de wisselagenten. Zij alleen zijn gemachtigd de opdrachten op de beurs uit te voeren. Er bestaat dus een sterke verbondenheid tussen de banken en de wisselagenten, die uiteraard ook opdrachten van privé-personen mogen uitvoeren. Wisselagenten vormen, net zoals de diamantsector, een apart en erg gesloten wereldje.

Zakelijk vernuft

De inplanting van het bureau-Kirschen in de Antwerpse diamantwijk getuigt ontegensprekelijk van zakelijk instinct, want daar is enorm veel geld voorhanden. De beide vennoten zijn bovendien joods, wat ongetwijfeld een pluspunt is bij de joodse diamanthan-

delaars. Het gaat het kantoor, dat internationaal aanzien geniet, dan ook voor de wind. De klanten zijn best tevreden.

Op 31 maart 1977 wordt een nieuwe vennoot opgenomen, afkomstig uit Alsemberg bij Brussel: Hilaire Beelen, beheerder van vennootschappen. Maar op diezelfde dag richten Kirschen, Leiser en Beelen op hetzelfde adres een nieuwe 'vennootschap onder gemeenschappelijke naam' op, dat in het Staatsblad omschreven wordt als *Roger Kirschen en Co V.G.N.*. Naast de gebruikelijke formuleringen staat vermeld: 'De maatschappelijke benaming Roger Kirschen en Co V.G.N.: deze benaming zal niet meer mogen gebruikt worden na de terugtrekking van de heer Roger Kirschen. Na terugtrekking zullen de twee andere vennoten de naam van de vennootschap laten volgen door 'voorheen Roger Kirschen en Co', wat echter voor de heer Kirschen geen enkele verantwoordelijkheid kan of zal inhouden'. Deze tweede vennootschap wordt op 5 oktober 1981 bij onderhandse akte opnieuw ontbonden.

Als de rechercheurs ontdekken dat op hetzelfde adres gedurende enkele jaren juridisch twee verschillende vennootschappen met quasi dezelfde benaming bedrijvig waren, staan ze voor een vraagteken. Waar is dat goed voor geweest? Welk was het erkend wisselkantoor? Waren er twee afzonderlijke boekhoudingen?

Bij navraag komt er alvast ook voor ons geen antwoord op die toch wel pertinente opmerkingen. Trouwens, ook in het handelsregister van Antwerpen staat tweemaal de benaming Kirschen en Co genoteerd. Eén van de vennootschappen heeft een nummer dat verwijst naar het desbetreffende dossier in het register, de andere niet. Dat betekent concreet dat het tweede 'Kirschen' geen handelsactiviteiten zou mogen uitoefenen. Waarom deze juridische hocus-pocus?

Er bestaat in België –en niet alleen daar– een opvatting dat dit soort zaken tot de interne keuken van een bedrijf behoren. Hoeveel jaren, decennia zeg maar, heeft het bijvoorbeeld niet geduurd vooraleer de werknemers via hun syndicale afvaardiging het recht op 'inzage' kregen in de 'geheimen' van hun onderneming? In het geval van Kirschen en Co kan die opvatting zeker niet als excuus dienen.

Als het gerechtelijk onderzoek naar het fiscale wangedrag van Kirschen en Co van start gaat, telt de vennootschap negenenveertig werknemers. Het bureau beschikt over kantoren in de Antwerpse Pelikaan- en Leopoldstraat (dit laatste is gelegen in de nabijheid van de plaatselijke vestiging van de Nationale Bank), en een filiaal in Brussel. Uiteraard is het agentschap ook aanwezig op de beurs. Zogauw het schandaal is uitgelekt, legt de beurscommissie Kirschen en Co echter het verbod op om voorlopig nog te werken op de beurs. 'Om verder onheil te voorkomen', aldus een woordvoerder van de commissie. Op de laatste dag van februari beslist die commissie trouwens tot de schorsing, omdat de boekhouding is vervalst en door het wisselkantoor bankverrichtingen zijn uitgevoerd die in feite bij wet verboden zijn. Deze beslissing werd genomen nadat Beelen en Leiser enkele dagen voordien niet voor de commissie verschenen om zich te verantwoorden.

Beelen en Leiser zitten immers dan al enkele dagen in het buitenland. Het is vanuit zijn vluchtoord dat Leiser op 14 maart een brief naar de commissie schrijft, waarin hij volgens de *Gazet van Antwerpen* stelt dat de Antwerpse beurscommissie wel degelijk op de hoogte was van de activiteiten van Kirschen en Co en dat maar liefst 47 van de 50 Antwerpse wisselagenten er een rekening hadden. De effectenmakelaars zijn immers markthouder op de Antwerpse beurs. Dat betekent dat alleen zij bepaalde waarden mogen verhandelen. Andere wisselagenten die in opdracht van hun klanten precies die waarden uitzetten, zijn bijgevolg verplicht een beroep te doen op Kirschen en Co. Dat het merendeel van de Antwerpse wisselagenten hiertoe gedwongen wordt, is betekenisvol voor de belangrijkheid van het in opspraak gebrachte agentschap.

'De waarheid is', aldus Leiser, 'dat men wist wat wij uitvoerden en dat men ons heeft laten begaan'. Een hoogst merkwaardige schuldbekentenis die bovendien een alles behalve positieve indruk nalaat over de werking van de beurscommissie. Enkele dagen voordien hebben de gevluchte vennoten via hun advocaat, de Antwerpse pleiter Speyer, beroep aangetekend tegen de schorsing. Volgens Speyer worden zijn klanten zowel door de beurscommissie als door het gerecht onheus behandeld.

De werknemers van het bureau hebben hieraan geen enkele boodschap meer. De hele heisa betekent zo goed als het einde van hun arbeidsovereenkomst. Het wordt uitkijken naar een nieuwe baan. Voor een aantal hogere bedienden van het wisselkantoor betekent de vlucht van hun patroons, Leiser en Beelen, meteen ook een onaangename kennismaking met het gerecht. Zo worden de bedienden Benoit Van Isacker en Henri Majorivitch op 26 februari aangehouden. Enkele dagen later ondergaat boekhouder Christian Stas hetzelfde lot. Stas is op dat ogenblik wellicht de enige die de onderzoekers kan wegwijs maken in de bedrijfscijfers.

Volgens de gegevens van het boekjaar 1984 bedraagt het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap amper 1 miljoen frank. De activa (kantoorinrichting, auto's en dergelijke) worden op zo'n 200 miljoen geschat. Er is in 1984 welgeteld 23.000 frank

vernnootschapsbelasting betaald, meer dan 10 miljoen frank BTW waarvan een deel terug kan worden gevorderd, 11 miljoen bedrijfsvoorheffing op de lonen van de werknemers en 346.000 frank roerende voorheffing op de intresten van beleggingen. De winst vóór belastingen bedraagt dat jaar 4,6 miljoen frank, een som die onder de vennoten verdeeld is. Voor het boekjaar 1984 is geen melding gemaakt van het preciese bedrag voor elk van de vennoten. We beschikken terzake wel over de gegevens van 1983. Hieruit blijkt dat aan François Leiser welgeteld 2.877.754 frank werd uitgekeerd. Hilaire Beelen en Roger Kirschen ontvingen elk één frank minder. Dat ook Roger Kirschen een deel van de winst krijgt toegeschoven, stemt tot nadenken. Iedereen was er immers van overtuigd dat Kirschen al verschillende jaren niets meer met het wisselkantoor te maken had en dat hij van zijn rente leefde.
elk van de vennoten. We beschikken terzake wel over de gegevens van 1983. Hieruit blijkt dat aan François Leiser welgeteld 2.877.754 frank werd uitgekeerd. Hilaire Beelen en Roger Kirschen ontvingen elk één frank minder. Dat ook Roger Kirschen een deel van de winst krijgt toegeschoven, stemt tot nadenken. Iedereen was er immers van overtuigd dat Kirschen al verschillende jaren niets meer met het wisselkantoor te maken had en dat hij van zijn rente leefde.

Dit zijn natuurlijk de officiële, door Kirschen en Co voorgelegde cijfers. De werkelijke winst en omzet is uiteraard veel groter. Dat blijkt uit het feit dat de fiscus een bedrag van om en bij de 2,5 miljard frank eist aan verwijlintresten, boetes en achterstallen. Vanuit zijn ballingsoord heeft François Leiser altijd de geldigheid van dit cijfer fel betwist. De logica die hij daarbij volgt, is tekenend voor ieder die fraude pleegt. Als alles in rust en sereniteit geregeld zou kunnen worden, dan zou er een billijke overeenkomst kunnen gesloten worden tussen de fraudeur en de gedupeerde fiscus. Zulke overeenkomsten zijn in het verleden al meermaals tot stand gekomen, maar dat betekent geenszins dat het strafbaar feit, de fiscale fraude, tegelijk ook met de mantel der liefde mag worden bedekt.

Nochtans gaat het de onderzoekers aanvankelijk niet om Kirschen en Co. Het wisselkantoor krijgt de speurders op bezoek omdat zij hun opdracht naar behoren willen uitvoeren. Bij het grondig uitpluizen van de boekhouding van de Brusselse groothandelaar in juwelen Goldstein stoten ze op de firma *Jumbo Air Cargo* die kantoor houdt op de luchthaven van het Zwitserse Zürich. Goldstein exporteert officieel juwelen naar deze firma, maar de sieraden verlaten niet eens de transitzone op de luchthaven. Zonder dat de douaniers lastig kunnen doen, worden de goederen terug naar België gestuurd. Maar dat gebeurt in het zwart. In de administratie van Goldstein treffen de rechercheurs elementen aan die wijzen op betalingen aan Kirschen en Co. Zij willen daar meer over weten, en zo botsen ze op het systeem van *passeurs* dat door de Antwerpse wisselagent is opgezet.

Het werkt heel eenvoudig. Nemen we als voorbeeld een goudhandelaar die aan een inwoner van Londen een bepaalde hoeveelheid heeft verkocht. De handelaar wil het edel metaal echter niet zelf gaan afleveren. Daarom doet hij een beroep op een 'passeur'. In en om de Pelikaanstraat is het al jaren een publiek geheim dat bij Kirschen zulk een systeem draait. Het is veel jaren geleden al opgezet door de vader van François Leiser, in samenwerking met 'D.' uit Brussel. Naargelang het land van bestemming verschilt de commissie die hiervoor aan de firma moet worden betaald, zo vertelt ons een insider. 'Het systeem van passeurs verklaart natuurlijk ook waarom men bij Kirschen altijd over zo'n enorme hoeveelheid vliegtuigtickets beschikte. Er werd ook gebruik gemaakt van auto's. In Antwerpen zijn er trouwens nog anderen die dat doen'. De methode wordt ondermeer gebruikt om de BTW-heffing van één procent op goudtransacties te omzeilen. Volgens cijfers, verschenen in de *Gazet van Antwerpen* van 6 maart, is door het wisselkantoor in 1984 voor 50 miljoen en in 1985 voor 52 miljoen frank gefraudeerd. Dat betekent dat respectievelijk voor 5 miljard en 5,2 miljard frank aan goud in het zwart werd verhandeld.

In de periode 1981-1985 heeft het bureau voor zo'n goeie twee miljoen frank aan coupons uitbetaald. Op de koop toe zamelde Kirschen en Co ook spaargelden of deposito's in die dan in het buitenland belegd werden. In de bedoelde periode is daar voor 643.200.000 frank aan intresten uitbetaald zonder afhouding van de roerende voorheffing. Stel dat de rente op spaargelden 10 procent bedraagt, dan is op die manier 6,4 miljard frank aan deposito's belegd in het buitenland. Magda Morelli, de bediende van Kirschen en Co die door het onderzoeksteam op de rooster is gelegd, heeft toegegeven dat zij geregeld naar het buitenland reisde om er de intresten te ontvangen. Op de vraag wat zij nadien met dat geld deed, antwoordde ze dat het werd overhandigd aan een 'man'. Ze weigerde halstarrig diens identiteit te onthullen.

Deze gigantische bedragen doen bij specialisten toch heel wat vragen rijzen. Kirschen en Co mag dan een groot cliënteel hebben, het is maar de vraag wie daarvan deel uitmaakt. Men mag zich volgens deze specialisten zonder blozen afvragen, of het wis-

selkantoor dit karwei niet uitvoerde voor bankinstellingen.

Zeker is alleszins dat het wisselkantoor zijn boekje ver te buiten is gegaan. Er is niet alleen de fiscale fraude, maar ook de bankiersrol die Kirschen en Co vervulde. Het inzamelen van spaargelden bijvoorbeeld is alleen toegestaan aan banken en spaarkassen. 'Kirschen deed overigens ook aan kredietverlening', zeggen onze informanten, 'maar men was daar toch zeer voorzichtig mee. Je moest over uitstekende referenties beschikken om ervoor in aanmerking te komen. En bovendien vraagt men zich eigenlijk ook wel af wat er allemaal in die gigantische brandkoffer stak. Men fluisterde dat het wisselkantoor over een enorme stock ruwe diamant waakte'.

Tipgevers

Op 6 juli 1982 rijdt de vijfenveertigjarige Antoine Brouwers met een Volkswagen Golf naar de luchthaven van Zaventem. Hij vervoert een ongemeen kostbare lading in opdracht van Kirschen en Co: 50 kilo goudstaven, 14.300 Belgische frank, 28.500 Engelse ponden, 500.000 Nederlandse gulden, 770 dollar uit Hong-Kong, 5.000 Tsjechische kronen, coupons ter waarde van 736.000 Belgische frank en een cheque waarop 3,93 miljoen frank staat. Op de E 10-autosnelweg van Antwerpen naar Brussel, ter hoogte van Mechelen, wordt Brouwers voorbij gestoken door een witte BMW met oranje band. De rijkswacht, denkt Brouwers, te meer omdat de drie inzittenden het uniform dragen – waarom het parket nadien verklaart dat het om douaniersuniformen ging, is een raadsel. De 'rijkswachters' manen Brouwers aan op de pechstrook te stoppen. Zo gebeurt. Het drietal springt uit de BMW, spurt op de wagen van Brouwers toe en duwt de man een revolver onder de neus. Een van hen neemt het stuur over en een kolonne van twee auto's zet zich in beweging. Bij de eerstvolgende uitrit wordt de autosnelweg verlaten en rijden de wagens in de richting van de landelijke gemeente Perk, gelegen op enkele kilometers van de luchthaven van Zaventem.

In de verlaten Boektestraat te Perk wordt Brouwers uit de Golf gesleurd en aan handen en voeten gekneveld. De overvallers trekken een zak over zijn hoofd en dwingen de man weer plaats te nemen in zijn voertuig. Dat wordt in de gracht geduwd nadat de kostbare inhoud is overgeladen in een andere auto. De daders gaan er met twee auto's vandoor, zonder een spoor achter te laten. Brouwers kan door een voorbijganger uit zijn netelige situatie

worden bevrijd en slaat alarm.

Het onderzoek wordt toevertrouwd aan de Mechelse substituut, mevrouw Doom. Met de hulp van enkele gerechtelijke agenten verzamelt de onderzoeksrechter een aantal gegevens, die wijzen in de richting van de bekende Antwerpse onderwereldfiguur *Frans Van Reeth*, alias *De Kleerkast*. Getuigen hebben immers een stukje van de nummerplaat van één van de twee auto's van de overvallers onthouden. Na enig speurwerk leidt dit naar een vrouw, van wie bekend is dat ze behoort tot de entourage van Van Reeth. Tien dagen na de brutale roofoverval stappen een aantal politiemensen naar de woning van Van Reeth in Antwerpen. Hij heeft echter de plaat gepoetst. Getipt dat we op komst waren, aldus de agenten. Op de keukentafel staat immers een warme kop koffie, die nauwelijks een tiental minuten voordien is uitgeschonken.

Enkele maanden later gebeuren er op de luchthaven van Zaventem weerom eigenaardige dingen. Op maandag 26 oktober 1982 landt een lijnvliegtuig uit Zürich, vlucht SN 786, op Zaventem. Aan boord bevindt zich een grote koffer met ongeveer één miljoen gouden Krügerrands, twintig kilo goudstaven, 50 stukken Vrenelli-goudstukken, 12 gouden Cartier-horloges, industriële diamant ter waarde van 178,4 karaat en nog wat juwelen. De waarde van de koffer wordt op de begeleidende douanepapieren te laag geschat.

Francis Zwarts, die sinds enkele jaren als veiligheidsagent op de luchthaven werkt, krijgt de opdracht om die waardevolle koffer over te brengen naar een kluis in het Brucargo-complex. Eerst haalt hij met zijn VW-combi nog een diplomatieke koffer op bij een toestel dat even voordien vanuit Moskou is aangekomen. Dan rijdt hij naar het lijnvliegtuig uit Zürich, laadt de koffer op en begeeft zich richting Brucargo. Zwarts bereikt echter nooit het vrachtcomplex. Anderhalf uur na Zwarts laatste melding aan het kantoor van de veiligheidsdienst wordt het plaatselijk detachement van de rijkswacht op de hoogte gebracht van de vreemde verdwijning van Zwarts en zijn combi. Nog diezelfde nacht wordt bij Zwarts vrouw aangebeld, maar die weet evenmin waar haar man is.

De volgende dag, laat in de middag, belt een inwoner uit Diegem, een boogscheut verwijderd van het luchthavencomplex, de politie met de melding dat iemand een oude camionette heeft achtergelaten in een zandkuil aan de Moreveldweg. De politie gaat poolshoogte nemen en stelt vast dat het de combi is waarmee Zwarts zijn opdracht uitvoerde. Noch Zwarts, noch de vervoerde

goederen zijn aanwezig. Een overval, daarover bestaat niet de minste twijfel. Bijgevolg wordt iedereen die de avond voordien op de luchthaven aanwezig was, aan de tand gevoeld. Er blijkt dat er zich de bewuste avond een Ford Taunus met welbekende rode band op de luchthaven bevond. Daarin zaten enkele gewapende mannen in rijkswachtuniform. Geen 'echte' want er was geen enkel bevel gegeven om een opdracht uit te voeren op dat deel van de luchthaven waar Zwarts met zijn combi moest voorbij komen. Bovendien komt aan het licht dat er zich bijna gelijktijdig op een andere plaats van de luchthaven een klein incident heeft voorgedaan, dat de aandacht van de plaatselijke veiligheidsagenten opeiste. Een afleidingsmaneuver?

De gelijkenis van de *modus operandi* van de overval op de Kirschen-koerier en de roof op Zaventem is te opvallend: valse rijkswachters met valse voertuigen. Vermits in en rond de combi van Zwarts geen enkel duidelijke aanwijzing van de daders is aangetroffen, richten de onderzoekers van de Zaventemse roof zich op Frans Van Reeth. Is hij in beide zaken betrokken? Alleen de 'Kleerkast' kan daarop antwoord geven, maar die is voortvluchtig. In het Antwerpse milieu wordt geglimlacht als het gerucht de ronde doet dat Van Reeth wel eens het brein achter beide overvallen zou kunnen zijn. 'Daar is hij niet link genoeg voor', zegt men. 'Van Reeth is trouwens een opschepper. Iemand die graag uitpakt met de sterke verhalen die hij zelf heeft meegemaakt. Waarom heeft hij anders zoveel jaren geleden dat boek geschreven? Neen, Van Reeth het brein, dat kàn gewoonweg niet'.

Op 10 november 1982 wordt ingebroken in het kabinet van onderzoeksrechter Doom. Een twaalftal dossiers worden meegenomen. De politie ontkent aanvankelijk dat er een verband zou zijn tussen deze inbraak en de twee hold-ups, maar moet nadien schoorvoetend toegeven dat er van een toeval geen sprake kan zijn. Eén van de gestolen dossiers heeft betrekking op de roofoverval op Antoine Brouwers, die voor rekening van het wisselkantoor Kirschen en Co een uiterst kostbare lading vervoerde. Zo is onder andere de schriftelijke verklaring van een getuige verdwenen, die een deel van de nummerplaat van de auto van een vriendin van Van Reeth onthulde.

Na verloop van tijd wordt Van Reeth in Nederland gesignaleerd, waar hij zich 'Frank van Beethoven' laat noemen. Op 9 juli 1983 wordt hij internationaal gesignaleerd. Maar pas op 24 januari 1985 wordt Van Reeth in Amsterdam gearresteerd. Negen maanden later wordt hij aan België uitgeleverd en opgesloten in de gevangenis te Mechelen. Hij wordt herhaaldelijk ondervraagd, zowel over de roof op de Kirschen-koerier als over de geheimzinnige verdwijning van Zwarts. De Kleerkast ontkent echter met klem dat hij er ook maar iets mee te maken heeft. Dat doet hij ook voor de rechter, die hem op 2 juni 1986 veroordeeld tot zeven jaar gevangenis en een boete van 30.000 frank wegens zijn aandeel in de hold-up te Perk. Een andere betichte, *Walter Daems*, was evenals Van Reeth naar het buitenland gevlucht en kon dus niet op het proces verschijnen. Overigens blijkt op de zitting dat de dagvaarding niet tijdig is verstuurd. Als Van Reeth dit hoort, kan hij nauwelijks een lach onderdrukken. In het verleden heeft hij verscheidene keren het gerecht bij de neus genomen, omdat hij zijn 'vrienden' heeft én omdat het gerecht ook wel eens blundert.

Van Francis Zwarts en de buit van beide overvallen is tot op heden geen enkel spoor teruggevonden. De cheque van bijna vier miljoen frank die door de Kirschen-koerier werd vervoerd, is nooit afgehaald. De rekening werd overigens onmiddellijk na de overval geblokkeerd. Een goed jaar na de ontvoering van Zwarts en zijn kostbare buit komt het onderzoek plotseling in een stroomversnelling terecht. Een aantal personen die op de luchthaven van Zaventem instaan voor de veiligheid, worden verhoord. Er worden zelfs huiszoekingen verricht. Maar de hamvraag blijft onbeantwoord: wat is er met het goud, het geld en al de rest gebeurd? In de zomer van 1986 sterft Frans Van Reeth in de gevangenis aan een hartaanval.

Bij de politiediensten is het wisselkantoor Kirschen en Co echter niet enkel bekend omwille van die mysterieuze overvallen. Eind september 1983 valt het parket, bijgestaan door leden van de Bijzondere Belastingsinspectie, binnen bij de Brusselse wisselagent *Drogné*, die kantoren heeft in de Arenbergstraat en in de Antwerpse Pelikaanstraat. Drogné wordt ervan verdacht de fiscus te hebben opgelicht met vervalste facturen. Het zou daarbij gaan om de fictieve verkoop van 14.000 kilo goud, een specialiteit van de makelaar, aan het buitenland. In werkelijkheid, zo wordt vermoed, heeft de wisselagent het goud aan zichzelf verkocht en is de één procent BTW niet afgehouden. De waarde van het goud wordt geschat op 10 miljard frank, wat betekent dat de fiscus voor zo'n slordige 100 miljoen frank is opgelicht.

Dat BTW-tarief is op dat moment eigenlijk nog niet zo lang in voege. Het bedroeg voordien zes procent, maar is op vraag van Drogné, Kirschen en andere handelaars in goud door de toenmalige minister van Financiën, Willy De Clercq, teruggebracht op één procent, wellicht geïnspireerd door de liberale idee dat de belas-

tingsdruk moet worden afgenomen.

Het onderzoek wordt toevertrouwd aan *Guy Bellemans* en die heeft er wel zin in. Het bezorgt hem het koosnaampje *Goldfinger*. Bellemans trommelt bijna honderd gerechtsdienaars op en laat overal in het land huiszoekingen verrichten. Ook Kirschen staat op het lijstje. Maar als de onderzoekers bij hun 'gastheren' op bezoek gaan, blijken veel van de mogelijk bezwarende documenten verdwenen. Ook bij Drogné is dit het geval. Onderzoeksrechter Bellemans en zijn speurders zijn daarover erg verbaasd. Ze veronderstellen dat iemand de handelaars in goud gewaarschuwd heeft van hun komst. Maar Bellemans laat niet af. Drogné wordt tot diep in de nacht verhoord en geeft uiteindelijk toe dat hij geknoeid heeft. Omwille van die bekentenissen wordt Drogné niet voorgeleid, maar worden de raad van beheer van vijf personen en de gevolmachtigden van het wisselkantoor door Bellemans wel in staat van beschuldiging gesteld wegens belastingsfraude, valsheid in geschrifte en medeplichtigheid. Wisselagent Drogné overhandigt nadien zelf zijn zwarte boekhouding aan de onderzoekers. Kirschen gaat echter vrijuit, want er is geen enkel bewijs voorhanden.

Het strafbaar feit blijft bestaan. Drogné komt echter tot een overeenkomst met de belastingsdiensten. Ondanks zijn tussenkomsten bij de toenmalige minister van Financiën De Clercq wordt Drogné gedwongen tot het betalen van bijna 200 miljoen frank. Een deel van Drogné's cliënteel in Antwerpen wordt overgenomen door Kirschen en Co.

Geld, Ferrari's, muziek en paarden

Het wordt nu zo langzamerhand tijd om wat meer te vertellen over François Leiser en Hilaire Beelen, de twee spilfiguren van het fraudedossier.

François Leiser wordt op 26 november 1939 te Antwerpen geboren als zoon van Isaac Leiser en Esther Gross. Dat zijn joden afkomstig uit Polen die zich in de jaren dertig in Antwerpen komen vestigen. Isaac Leiser, die enkele jaren geleden gestorven is, komt in de Metropool aan de kost als diamantslijper. Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog vlucht de familie naar Frankrijk. Enkele maanden later vestigen ze zich in het neutrale Zwitserland. Na de oorlog keren de Leisers terug naar Antwerpen waar de activiteiten in de diamantsector worden hernomen. Enkele verwanten vestigen zich in de Verenigde Staten onder de naam *Lesser*. Overigens zitten ook Isaacs broers in de diamantbewerking. De Leiser-clan weet zich een welstand op te bouwen, onder meer door in de jaren vijftig veel ruwe diamant te betrekken uit Centraal-Afrika.

François Leiser loopt school in het Tachkemoni-instituut, een joodse onderwijsinstelling in de Antwerpse Lange Leemstraat, en in het plaatselijke lyceum. Vervolgens studeert hij met succes economische en financiële wetenschappen aan de ULB, de Franstalige Brusselse universiteit. Vanaf 1961 associeert François Leiser zich met wisselagent Roger Kirschen, die hem inwijdt in de geheimen van de geldwereld. Als in 1969 het wisselagentschap Roger Kirschen en Co oprichten, geeft Leiser als beroep *handelaar* op. Als Beelen in 1977 als vennoot wordt opgenomen, laat Leiser zich registreren als *wisselagent*.

In 1972 worden zowel Roger Kirschen als François Leiser oprichters, aandeelhouders en beheerders van de naamloze vennootschap *Gemco* te Antwerpen. Drie jaar later is Leiser opnieuw van de partij wanneer een andere vennootschap, *Make it Happen*, wordt opgericht. Ook François Leisers broer Alexander is erbij betrokken. Zowel Gemco als Make it Happen hebben alles te maken met *Paul Ambach*, de joodse organisator van popconcerten met Bob Dylan, David Bowie, Bruce Springsteen, The Kinks, Neil Young en zovele andere groten uit de wereld van de ontspanningsmuziek. Samen met Herman Schuermans van het rockfestival Torhout-Werchter domineert Ambach de zogeheten Belgische scene. Zelf treedt hij zowel in binnen- als buitenland op onder de naam *Boogy Boy*. Einde jaren zeventig belandt de kalende Ambach voor enkele weken in de gevangenis. Dat heeft te maken met nogal duistere transacties in de diamantwereld waarin Ambachs vader bedrijvig is. Voor een aantal journalisten, die Ambachs krenterigheid bij het uitdelen van vrijkaarten niet kunnen slikken, is dit de gedroomde gelegenheid om hem te 'tackelen'. Maar uiteindelijk lijkt zijn arrestatie te berusten op een misverstand. Ambach weet zelf voldoende gegevens over zijn onschuld te verzamelen, zodat men hem opnieuw de vrijheid gunt.

In 1978 wordt in de Hoveniersstraat te Antwerpen, hartje diamantwijk, de vennootschap *Diamantal Antwerp* opgericht door onder meer François Leiser en zijn moeder. Leiser wordt benoemd tot commissaris, zijn moeder tot beheerder. Het jaar voordien vinden we moeder Leiser, samen met zijn broer Jacques, weer als beheerder van nog een andere diamantonderneming. De familie Leiser, die enkele jaren geleden werd opgeschrikt door

een tragische zelfmoord van één van de familieleden, zit goed ingebakken in de diamanthandel. Ze wordt er als zeer welvarend omschreven. Zeg maar *steénrijk*.

François Leiser kan zich dan ook het een en ander veroorloven. Hij heeft een zwak voor Ferrari's. Waarschijnlijk is hij daarmee al wel vaker tegen een snelheid van meer dan 120 kilometer per uur over de Belgische autowegen geschuurd. Maar wat betekent voor zo'n man een fikse verkeersboete als hij zich zonder blozen met 7,5 miljoen frank vrijkoopt uit de gevangeniscel. Een toevluchtsoord in het buitenland zal ook wel geen probleem geweest zijn. Dat Leisers ongebreidelde arrogantie eveneens met zijn rijkdom te maken heeft, is voer voor psychologen. Feit is dat hij vanuit zijn ballingschap zowel de rechterlijke als de fiscale instanties, de pers en de Belgische bevolking tegen zich in het harnas heeft gejaagd door verwaande uitspraken over de hele zaak.

Naast peperdure en pijlsnelle wagens van Italiaans ontwerp houdt François Leiser ook van paarden. In het gekunsteld aandoende wereldje van jumpings en manèges is Leiser sinds lang een welgekomen gast. Zelf beschikt hij over een stel uitstekende springpaarden en verschaft hij geld aan de organisatoren van paardenwedstrijden.

In 1984 doet zich echter een incident voor. De Olympische Spelen, die zich in Los Angeles zullen afspelen, staan voor de deur. Het Belgisch Internationaal Olympisch Comité (BIOC), heeft beslist om ook Belgische deelnemers te sturen naar de jumpingwedstrijden met de felbegeerde gouden plak als inzet.

François Leiser wil maar wat graag dat zijn paard Wellington, bereden door jockey Herman Van den Broeck die als werknemer staat ingeschreven in het wisselkantoor Kirschen en Co naar de spelen wordt afgevaardigd. Men zegt dat hij BIOC geld aanbood, maar dat de selectieheren daar geen oren naar hadden. Zij verkiezen beroep te doen op topruiter en paardenmakelaar, François Mathy. Nadien zou Leiser Mathy hebben benaderd, maar die weigerde categoriek. Aan de vooravond van de Olympische Spelen komt Mathy echter ten val tijdens een jumping in het Westduitse Aken. Hij breekt een sleutelbeen en kan bijgevolg niet afreizen naar Los Angeles. Ditmaal duidt het BIOC wel Herman Van den Broeck en het paard Wellington aan als vervangers voor de ongelukkige Mathy. Ruiter en paard maken trouwens een betrekkelijk goede beurt. Nadien wordt het olympisch paard door bemiddeling van François Mathy in de Verenigde Staten van de hand gedaan voor 13 miljoen frank. Een deel van de opbrengst van deze verkoop gaat naar Herman Van den Broeck, die samen met Leiser eigenaar is van het paard. Met dat geld koopt Herman Van den Broeck een woning met manège in Brecht aan de Belgisch-Nederlandse grens. Niet ver daar vandaan staat een huis, dat eigendom is van François Leiser.

3. De steile opmars van de volksjongen Hilaire Beelen

Op 3 oktober 1986 wordt Hilaire Beelen gearresteerd in het Zwitserse Crans Montana. Hij is dan al maanden op de vlucht voor de Belgische justitie, wat hem nochtans niet heeft belet om minstens één keer naar zijn vaderland terug te keren. Enkele dagen na zijn arrestatie vraagt België om zijn uitlevering. Tevens raakt bekend dat Kirschen-vennoot François Leiser via zijn advocaat klacht heeft neergelegd tegen Beelen omdat hij er met het geld vandoor zou zijn. Maar wie is Hilaire Beelen nu eigenlijk?

Beelen is geboren (28 augustus 1937) en getogen in Alsemberg, een Vlaamse gemeente ten zuiden van Brussel. Na zijn economische humanioriastudies aan het Koninklijk Atheneum in Brussel behaalt hij een graduaat boekhouden bij het vrijzinnige Willemsfonds. Als twintigjarige ondertekent hij een arbeidsovereenkomst met de Paribas-bank en krijgt hij in Brussel een baan als arbitrageur.

De arbitrage-afdeling speelt een sleutelrol in de speculatie door de bankinstellingen. Arbitrageurs wegen voor- en nadelen af van de verschillende beleggingsmogelijkheden. Het komt er bijvoorbeeld op aan effecten tegen de beste voorwaarden aan te kopen om ze nadien tegen een nog betere prijs weer van de hand te doen.

In de periode die volgt op Beelens intrede bij de Paribas-bank zit de economie duidelijk in de lift. In de zogeheten *Golden Sixties* neemt de welstand van de bevolking dermate toe, dat de financiële instellingen steeds meer spaargelden krijgen toegeschoven. Er ontstaat een heuse veldslag tussen de banken, de privé en openbare spaarkassen. Het komt er voor de instellingen dus op aan om de meest gunstige voorwaarden aan te bieden aan de spaarders. Omdat de overheid zich borgstelt om een infrastructuur uit te bouwen die het bedrijfsleven in staat moet stellen winst binnen te rijven, blijven de belastingsvoeten betrekkelijk hoog. Voor veel spaarders is er dan ook maar één alternatief: het buitenland. Zij worden daartoe aangemoedigd door de banken zelf, die er hun vertegenwoordigers op afsturen. Via aanlokkelijke folders worden de spaarders enkele interessante beleggingen in het buitenland voorgesteld. Enkele dagen later bellen de vertegenwoordigers aan en leggen het hele systeem uit, daarbij uitdrukkelijk vermeldend dat de fiscus volledig buitenspel wordt gezet en een fikse intrest in het verschiet ligt. De spaarder hoeft eigenlijk zelf enkel zijn geld in volle vertrouwen af te staan. Alles, dit wil zeggen het versassen van de spaargelden naar het buitenland, wordt voor hem gedaan. Op die manier verwerven de banken een enorme hoeveelheid geld die ze zelf ten eigen bate beleggen. Ook Hilaire Beelen draait in dit circuit mee. Hij is eerst in Brussel actief, later in het Antwerpse, waar hij enkele jaren zelfs over een bureau beschikt in het Paribas-kantoor aan de Noorderlaan.

In 1969 verhuist Beelen naar Luxemburg, waar hij onderdirecteur wordt van de lokale Paribas-vestiging. Hij blijft daar naar eigen zeggen in dienst tot 1975 en keert dan naar België terug om in Brussel aan de slag te gaan. Volgens een mededeling van Paribas verlaat Beelen op 30 april 1977 de bank. Precies een maand voordien is Beelen vennoot geworden van het wisselkantoor Kirschen en Co in de Antwerpse Pelikaanstraat.

Waarom verlaat Beelen Paribas en waarom wordt hij vennoot in een wisselkantoor, waarvan insiders weten dat het op dat moment al heel wat verrichtingen doet die het daglicht schuwen? Het is de cruciale vraag in het hele dossier-Kirschen waarop de speurders onder leiding van onderzoeksrechter Dejemeppe een antwoord moeten vinden. We hebben deze vraag voorgelegd aan een aantal personen die al lang vertrouwd zijn met het wisselkantoor.

De eerste reactie is er een van verbazing: 'Is Beelen al sinds 1977 bij Kirschen? Dat wisten we niet!'. Onze gesprekspartners vragen zich vervolgens af waarom Roger Kirschen en François Leiser, de oorspronkelijke vennoten van een goed beklant kantoor, zo nodig een nieuwe vennoot moesten aantrekken. 'Hebt u enig idee over hoeveel kapitaal Beelen beschikte? Dat moet toch omvangrijk genoeg geweest zijn, want anders begrijpen we niet goed waarom hij als vennoot werd opgenomen'.

Wij moeten het antwoord op deze vragen schuldig blijven. Het enige dat we weten is dat Beelen in zijn Paribas-periode een groot aantal contacten met mensen met geld heeft opgebouwd, die nadien ook voor Kirschen en Co bruikbaar konden zijn. Maar dan nog blijft de vraag waarom de Paribas-bank Beelen heeft laten gaan.

Er zijn terzake in de pers een aantal hypothesen geformuleerd. Met name in Het Nieuwsblad (15 maart 1986) en De Morgen (4 maart 1986) wordt de overstap van Paribas naar Kirschen en Co in verband gebracht met een gerechtelijk onderzoek naar mogelijke fraude bij Paribas zelf. Op 17 november 1981 stappen meer dan honderd leden van de gerechtelijke diensten af in 12 filialen van deze bank. Dat gebeurt op initiatief van de Brusselse onderzoeksrechter Lambeau, die begin jaren tachtig trouwens een faam als onkreukbaar fraudestrijder verwerft en daardoor sterk gewaardeerd wordt bij politiemensen. De Bijzondere Belastingsinspectie beschikt overigens ook al sinds 1979 over een dossier met betrekking tot mogelijke fraude bij Paribas. In juni 1981 wordt dat dossier door het parket opgevraagd omdat men ook daar al over gegevens beschikt. Dat het parket pas in november tot actie overgaat, doet vragen rijzen bij de ontslagnemende minister van Financiën Robert Vandeputte, die zijn ondergeschikte, de directeur van de Bijzondere Belastingsinspectie, om meer uitleg verzoekt. Onderzoeksrechter Lambeau heeft ongetwijfeld zijn redenen gehad om vijf maanden te wachten vooraleer hij tot actie overging. Dat gebeurde precies op het moment dat de regering ontslag nam. Mensen die met hem samenwerkten vertelden ons dat Lambeau er zelfs niet voor terugdeinsde om een bankkantoor tijdens de openingsuren te laten sluiten. Hoe dan ook, het gerechtelijk onderzoek naar Paribas is nog altijd niet afgesloten.

Aan de basis van dit onderzoek ligt het vermoeden dat via de bank heel wat geld - men sprak destijds over honderden miljoenen - werd witgewassen. Het mechanisme is vrij eenvoudig en Paribas heeft er geen monopolie over. Iemand zet zijn geld met de hulp van een bank uit bij een buitenlands filiaal van die bank. De belasting op de intresten is in dat land een pak lager; het financieel voordeel van een dergelijke belegging wordt dus veel groter. Als de klant geld nodig heeft om in België te investeren, stapt hij naar dezelfde bank om een lening aan te gaan tegen de gebruikelijke

voorwaarden. Maar vermits de klant dank zij die bank over een voor de Belgische fiscus geheim fonds in het buitenland beschikt, leent hij eigenlijk bij zichzelf en kan hij de intrestlast fiscaal aftrekken. Het ligt voor de hand dat zulke transacties pas echt rendabel worden als het om hoge bedragen gaat.

In de genoemde kranten werd nu gesuggereerd dat dit onderzoek, dat zoals gesteld al lang aan de gang was vooraleer er tot huiszoekingen is overgegaan, wel eens in verband zou kunnen worden gebracht met Beelens overstap naar Kirschen en Co. Maar nogmaals, het is de opdracht van de onderzoekers om deze hypothese na te trekken.

Hilaire Beelen, reisagent

In industriële en commerciële kringen uit het Antwerpse geniet notaris Cols een uitstekende faam. Voor oprichtingsakten, statutenwijzigingen en dergelijke wordt vaak op hem beroep gedaan. Dat gebeurt ook op 12 oktober 1979 voor de stichting van het reisbureau n.v. *Bando Travel Service*. Oprichters van de nieuwe vennootschap zijn een onderneming uit de maritieme groep Maas, de in Antwerpen welbekende scheepsagentuur Best & Osterrieth en Hilaire Beelen. Beelen en de groep Maas dragen elk 1,24 miljoen frank van het kapitaal aan, Best & Osterrieth het dubbele. Beelen wordt bovendien benoemd tot beheerder. Er wordt beslist de exploitatiezetel in te richten in een shopping center in de Appelmansstraat, die nog tot de diamantwijk rond het Antwerpse Centraal Station mag gerekend worden.

Best & Osterrieth wordt op dat moment eigenlijk nog gecontroleerd door Franse adellijke families met namen als Bernard de la Fosse, de Grasset en d'Andigné. Op vergaderingen van de aandeelhouders waren ze in het verleden zelf aanwezig of ze lieten zich vertegenwoordigen door Guibert de Villefagne, een kasteelheer uit het Waalse Sorinnes die zelf enkele aandelen bezit en die zich politiek identificeert met het RAD-UDRT en La Nouvelle Droite (een denktank waar ook de Franse extreem-rechtse politicus Le Pen ideeën heeft gejat). Maar in 1980 dagen bij Best & Osterrieth nieuwe hoofdaandeelhouders op met Michel Quayhaegens als één der spilfiguren. Hij is beheerder van een aantal ondernemingen die actief zijn in lucht- & zeetransport. Enkele van deze bedrijven –laten we ze gemakshalve de groep-Quayhaegens noemen– staan in 1979 aan de wieg van Abelag Airways, later omgedoopt tot Air Belgium International. Andere kapitaalsverschaffers zijn de Oostendse touroperator Rudolf van Moerkerke en Abelag Aviation.

De laatstgenoemde onderneming mag niet verward worden met Abelag Airways. Abelag Aviation is een creatie van André Ganshof van der Meersch, wiens neef Walter een monument is in de geschiedenis van de Belgische justitie. André Ganshof is tevens familiaal verwant met de overbekende Solvay's voor wie de onderneming jarenlang als de luchtvaartmaatschappij van het huis werd beschouwd. In 1972 doet ook de holding Almabo van de Boelwerf in Temse, vertegenwoordigd door Philippe Saverijs, er zijn intrede. De daaropvolgende jaren treden Alselme Vernieuwe en na diens dood Aldo Vastapane als beheerders binnen. Vernieuwe en Vastapane moeten gesitueerd worden in de vriendenkring van Paul Vanden Boeynants, de inmiddels gestorven verzekeraar Josi, en immobiliënkoning Charly De Pauw. Het is uitgerekend dit milieu van Brusselse tycoons dat rond 1980 zulk een aantrekkingskracht uitoefent op één van Beelens onmiddellijke relaties, de vermoorde industrieel Paul Cams.

Kasteelheer Beelen

Donderdag 13 februari 1986 worden de inwoners van het Ardense dorpje Herbeumont opgeschrikt door een invasie van politiemensen. Zij hebben vooral oog voor een gigantisch gebouw in de deelgemeente Saint-Médard, dat *la grosse caisse* wordt genoemd. Het gebouw ligt verscholen aan de uithoek van het dorp. Het is zo'n honderd meter lang. Aan beide kanten zijn zijvleugels gebouwd in zeer duurzame materialen. Het hele domein is afgezet met een hoge omheining waarachter bloedhonden de wacht houden. De kostprijs van dit *kasteel* wordt op een half miljard geschat.

Eigenaar is de Luxemburgse immobiliënvennootschap Immoinvest. Die is opgericht in 1975 met een kapitaal van één miljoen frank. Maar na verloop van tijd voert de firma geen activiteiten meer uit. Op 12 januari 1983 nemen Jean Wagener, Marie-Paule Kettenmeyer en Joseph Becker het beheer van deze slapende vennootschap over. Wagener leidt een advocatenkantoor aan de Boulevard de la Foire 10 A in Luxemburgstad, waar ook Kettenmeyer werkt. Becker identificeert zich als industrieel. Welke belangen dit drietal vertegenwoordigt is niet bekend. Maar Beelen kent Wagener, zo wordt hierna nog duidelijk. Bovendien beweert Beelen dat hij zo'n vijf procent van de aandelen van Immoinvest bezit.

Het is begin 1983 dat de vennootschap de gronden in Herbeumont aankoopt, een bouwvergunning aanvraagt en ze ook krijgt op datum van 20 mei van dat jaar, en vervolgens de bouwwerken laat aanvangen. Maar daar is wel het een en ander aan vooraf gegaan, zo leert ons een bezoek aan Herbeumont. Volgens het lokale blad *Journal des 3 Frontières* (12 maart 1986) heeft Beelen eerst 120 miljoen frank aangeboden aan de gemeente van Bertrix voor de aankoop van de gebouwen van de *Ardoiseries de Herbeumont*. Deze in onbruik geraakte leigroeve ligt volgens een plan in een bos- en landbouwgebied. Er moest dus een wijziging van de bestemming van de gronden worden uitgevoerd vooraleer er mocht gebouwd worden. Volgens het lokale blad is dat ook gebeurd, maar inmiddels waren de gronden in Saint-Médard opgekocht. Daarover schreef Journal des 3 Frontières al op 22 december 1983 : 'Normaal is deze plek voorbehouden als ontspanningsgebied op het plan van aanleg dat weldra bekrachtigd zal worden. Maar er is een wijziging aangebracht opdat het terrein als woongebied kan fungeren.' De burgemeester van Herbeumont vertelde ons dat zijn gemeente geen enkel bezwaar had tegen de bouwplannen van Immoinvest zolang het maar geen tientallen kleine vakantiewoningen betrof. De burgemeester kon ons anderzijds niet zeggen waartoe dat beruchte kasteel met opvallend veel eekhoornmotieven –een embleem van de liberalen– nu precies dient.

Officieel is het kasteel van Herbeumont opgetrokken om er de recepties van Immoinvest te laten doorgaan. Maar wat dat precies betekent, wilde niemand ons uitleggen. In de omgeving circuleerde op een bepaald moment het gerucht dat daar wel eens 'para-militaire oefeningen' van niet nader omschreven groeperingen zouden gehouden worden, maar niemand kon ons dit met absolute zekerheid bevestigen. Het raadsel zal nog wel enige tijd onopgelost blijven.

Wagener in België

Herbeumont ligt niet eens zo ver van het Groothertogdom Luxemburg dat de reputatie heeft een heus belastingsparadijs te zijn. In financiële kringen daar wil men dat wel eens relativeren: 'Alle geldtransacties gebeuren hier onder de strikte controle van het Luxemburgse Monetair Instituut'. Dat klopt maar niettemin blijft het mini-staatje erg aantrekkelijk. Eén van de redenen is dat men er bijvoorbeeld geen 25 procent roerende voorheffing moet betalen op intresten uit kasbons, aandelen en andere waardepapieren. Nogal wat Belgen maken daar handig gebruik van. Banken spelen in die kapitaalvlucht een centrale rol. Vandaar dat elke belangrijke Belgische bank er een vestiging heeft. In de hoofdstad Luxemburg alleen al telt men maar liefst 118 verschillende bankinstellingen. Hun gezamenlijk balanstotaal in 1985 bedroeg 7,6 triljoen.

In Luxemburg kan men op de koop toe vrij eenvoudig ondernemingen oprichten zonder dat de buitenwacht weet wie er eigenlijk schuil achter gaat. Ook dat is een courante praktijk die in het verleden bijvoorbeeld ook werd toegepast door figuren als de Italiaan Michele Sindona, de overleden bankier van het Vaticaan, de mafia en de geheimzinnige vrijmetselaarsloge P2. Buitenlanders die van deze techniek gebruik willen maken, kunnen daarvoor beroep doen op Luxemburgers die er hun bezigheid van gemaakt hebben. *Jean Wagener* blijkt zo iemand te zijn. Een kleine steekproef leert ons dat Wagener in die functie betrokken is bij firma's als *Mindano, Granville, Labrador International*... Het enige probleem terzake lijkt ons het vinden van een benaming voor de firma, want wettelijk is er geen vuiltje aan de lucht.

Jean Wagener is doktor in de rechten en lid van de raad van de Orde van Advocaten. Hij leidt zoals gezegd een advocatenbureau in de Luxemburgse hoofdstad, Boulevard de la Foire 10A. De namen van zijn medewerkers duiken regelmatig op in Luxemburgse ondernemingen. Wageners advocatenkantoor is nog het best te vergelijken met de Amerikaanse *law firms*. Dat zijn heuse bedrijven, waarin zich een aantal advocaten verenigen. In de Verenigde Staten is het een veel voorkomend verschijnsel in en rond Wall Street, het epicentrum van de Amerikaanse zakenwereld. Heel wat Amerikaanse toppolitici (en dito figuren uit de inlichtingendiensten) begonnen hun carrière in zo'n 'law firma', want het is een kruispunt waar politiek en zakenwereld elkaar raken. Rekening houdend met de relatie tussen Wagener en Beelen geldt dat in zekere zin ook voor het Luxemburgse advocatenkantoor.

De speurtocht naar de mogelijke activiteiten van Wagener en zijn kantoor in België leidt naar de immobiliënvennootschap *Félimmobel*, die in 1972 ontbonden wordt en waarvan de activa opgesplitst worden over drie nieuwe firma's. Eén van deze bedrijven krijgt de naam *Mardiam*. Eenzelfde juridische ingreep heeft plaats op 23 december 1976 met de *Marbreries Focant*, waarvan enkele aandeelhouders een zelfde functie vervulden als bij Félimmobel. Een deel van het bezit van deze onderneming wordt ondergebracht in Mardiam en nog een ander bedrijf, *Lamkin*. Welnu, in beide bedrijven (Mardiam en Lamkin) duiken twee Luxem-

burgse holding-maatschappijen op, waarmee Jean Wagener heel wat te maken heeft. De eerste heet *Fimsuni*, en is overigens vandaag de dag gevestigd op hetzelfde adres als Wageners advocatenbureau. Fimsuni wordt in 1972 opgericht door Wagener en enkele van zijn medewerkers. Wagener is zelfs hoofdaandeelhouder. Bij die oprichting zijn nog twee andere personen betrokken, van wie het belang later nog zal blijken: *Francis Hoogewerf* en *Roger Usher*. Vier dagen nadien wordt de *Pallas-Holding* door dezelfde personen opgericht. Deze holding is in 1976 ook aandeelhouder van Mardiam en Lamkin, ondernemingen die in feite onroerende goederen in de grensstreek tussen België, Luxemburg en Frankrijk beheren. In Mardiam en Lamkin wordt Wagener als beheerder aangeduid.

In 1983 duikt Wageners naam opnieuw op in enkele Belgische bedrijven. Hij wordt op 18 mei van dat jaar beheerder van zowel de *Immobilière du Vieux Bruxelles* als van *Soginvest*. Het lijkt wel alsof er die dag in die twee ondernemingen een paleisrevolutie plaatsgrijpt, want de hele bestaande raad van bestuur krast op. Wagener en enkele van zijn medewerkers zijn vandaag nog altijd beheerder van de Immobilière en Soginvest.

In de volgende bladzijden ontwarren we deze twee bedrijven als een schoolvoorbeeld van een duister kluwen van bedrijven, nepbedrijven, stromannen, fraudeurs, dubieuze figuren die van de ene fraude naar de andere stappen. Het is een ingewikkeld verhaal maar des te boeiender.

Immobilière

De *Immobilière du Vieux Bruxelles* wordt in 1975 opgericht. Hoofdaandeelhouders zijn Ghislain Bayet en César Wargnies. *Bayet* is een naam die al wat oudere voetbalsupporters vertrouwd in de oren moet klinken, want hij heeft ooit nog eens tevergeefs gepoogd om van Union Sint-Gillis opnieuw een topelftal te maken. Bayets naam verwijst bovendien rechtstreeks naar één van de grootste fraudezaken in Nederland, waarvan de gerechtelijke procedure nog altijd niet is beëindigd, ook naar het schandaal rond de liberale politicus Felix-Charles Boschloos uit Vorst.

De Nederlandse fraudezaak betreft een topfiguur van het *Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds* (ABP), dat over een belegd vermogen van meer dan honderd miljoen gulden beschikt.

Eén van de hoofdverdachten in deze ABP-zaak is ingenieur *Jacobus Van Zon*, een Nederlander die verlekkerd is op de Belgische keuken. Begin jaren zeventig heeft Van Zon een directeurszetel en een mandaat in de raad van bestuur van de *Hollandsche Betongroep* (HBG). Hij is verantwoordelijk voor de projecten in België. Omdat de man toch niet constant in België kan vertoeven, associeert hij zich met de jonge Brusselse jurist Bayet. Samen zetten ze een hele reeks bedrijfjes in de vastgoedsector op. Als projectleider in Brussel krijgt Bayet zeer ruime bevoegdheden en begin 1974 verstrekt de HBG-directeur Van Zon hem zelfs een waarborg van 50 miljoen frank. Bayets eigenlijke opdracht bestaat erin gronden en huizen aan te kopen in de hoofdstad en sloop- en bouwvergunningen te bekomen van de overheid. Andere topfiguren van de HBG krijgen echter al vlug argwaan over Van Zons dure projecten in Brussel. Er wordt een discreet onderzoek ingesteld. Zo komt aan het licht dat de onderneming in Brussel alleen al 750 miljoen frank verloren heeft. Het blijkt dat er nooit bouw- en sloopvergunningen zijn aangevraagd. Het onderzoek komt bovendien terecht bij een Luxemburgse firma, de feitelijke eigenaar van de verschillende ondernemingen, die door Bayet en Van Zon in Brussel zijn opgericht. Achter deze Luxemburgse maatschappij gaan de twee projectontwikkelaars zelf schuil. Wat er uiteindelijk met het geld van de HBG-groep dat door Van Zon aan Bayet was toevertrouwd is gebeurd, kan niet eens meer achterhaald worden. Wel blijkt Bayet er een deel van geïnvesteerd te hebben in de voetbalploeg Union Sint-Gillis, waarvan hij inmiddels de leiding in handen heeft genomen. Bayet bekent ook dat een deel van het geld in de persoonlijke geldbeugel van Van Zon verdween en enkele anderen die hij niet bij naam wil noemen. (Volledigheidshalve moet hier worden vermeld dat Van Zon soortgelijke transacties heeft verricht met de gewezen Belgische belastingsinspecteur Perdaen).

In 1974 start in Nederland een gerechtelijk onderzoek naar *A.J.M. Masson*, de chef van de afdeling onroerend goed van het *Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds*. Hij wordt ervan beticht smeergeld te hebben ontvangen van Van Zon in ruil voor adviezen bij de projecten in België. Later zal de omgekeerde weg worden gevolgd, want dan wordt Van Zon adviseur voor projecten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Maar in 1974 wordt het onderzoek bij gebrek aan bewijzen geseponeerd. Weer enkele jaren later stort de Nederlandse justitie zich opnieuw op de zaak en begint een rechtszaak in Maastricht onder grote publieke belangstelling.

In het VPRO-televisieprogramma *Gouden Bergen* van 15 april 1986 wordt de hele zaak nog eens uit de doeken gedaan. Ook Ba-

yet komt aan het woord. In het Engels verklaart hij voor de camera's dat hij destijds in opdracht van zijn baas, Van Zon, een brief heeft getekend die vermeldde dat hij Masson betaalde voor allerhande adviezen. 'Masson is echter nooit mijn adviseur geweest', stelt Bayet. 'Van Zon organiseerde toen het alibi voor Masson. Hij vroeg erom. Ik tekende omdat ik directeur was van een HBG-bedrijf in België. Van Zon vertelde mij dat dit contract met Masson van groot belang was voor zijn bedrijf. Het ging zo: op een dag ontving ik een telefoontje van Van Zon. Hij vroeg mij om blanco briefpapier. Hij zou de brief laten typen en door zijn chauffeur naar Brussel laten brengen. Ik hoefde hem alleen maar te tekenen'.

Het hele HBG-avontuur loopt voor Bayet falikant af. De ene firma na de andere, evenals het door hem gesponsorde Union Sint-Gillis, gaan failliet. Het *Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet*, dat verschillende miljoenen heeft geleend aan Bayet, is het met deze gang van zaken niet eens en legt bij het parket klacht neer tegen Bayet. Men vermoedt dat het om frauduleuze falingen gaat. Bij het toekennen van de leningen, zo denkt het gerecht, zou Bayet steekpenningen hebben betaald aan de regeringscommissaris bij het Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet, *Felix-Charles Bosschloos*.

Hoewel hij in 1959 zijn carrière begon in het kabinet van de toenmalige minister van Middenstand, de christen-democraat Vanden Boeynants, is Bosschloos liberaal. Hij wordt op 10 oktober 1984 gearresteerd. Op dat moment is hij niet enkel schepen van de Brusselse agglomeratie en van de gemeente Vorst, maar ook voorzitter van de raad van beheer van de vzw Vorst-Nationaal, waar regelmatig allerlei bekende namen uit de muziekwereld optreden. Bosschloos wordt van verschillende zaken beticht. Er is niet alleen zijn rol in de zaak Bayet, hij zou ook onrechtmatig vergoedingen hebben opgestreken als directeur-generaal van het ministerie van Middenstand. Hij zou gelden voor het beheer van Vorst-Nationaal voor zijn persoonlijke kiescampagne in 1982 hebben aangewend en bovendien zou hij na de verkiezingen met geld allerlei maneuvers hebben verricht, waardoor hij Schepen van Financiën kon worden in een coalitie die nochtans een zeer slechte beurt had gemaakt in de verkiezingen. Bosschloos' partij, de PRL, zit zodanig met de zaak verveeld dat ze niets anders dan zijn ontslag kan eisen.

Soginvest

Jean Wagener, de Luxemburgse relatie van Hilaire Beelen, wordt dus op 18 mei 1983 ook beheerder van Soginvest, een immobiliënvennootschap. Soginvest wordt op 19 december 1980 opgericht door de Britse firma *Arden Equities*, een van de vele ondernemingen uit de Arden-groep. Beheerders worden *Jacques Cabo*, een voormalig kaderlid van de Generale Bank, en *Renaat Blijweert*, de grote man van het bouwbedrijf *Amelinckx*. Zij bezitten respectievelijk twee en één aandeel, wat betekent dat zij in feite als vertrouwensmensen van de hoofdaandeelhouders fungeren. Blijweert neemt in 1982 ontslag. In 1983 wordt de rest van de beheerders buitengewipt en nemen Jean Wagener en zijn Luxemburgse medewerkers het roer in handen.

Het enige opzet van Soginvest is het beheren van de aandelen van de Immobilière du Vieux Bruxelles. Dat is echter geen lucratieve bezigheid. De verliezen die de Immobilière bij gebrek aan liquiditeiten voor haar activiteiten leidt, hebben uiteraard hun gevolgen voor Soginvest. Op de aandeelhoudersvergadering van Soginvest in 1984 wordt echter meegedeeld dat de toestand eigenlijk toch niet zo dramatisch is. Soginvest heeft een gerechtelijke procedure in gang gezet tegen twee financiële instellingen: de *Société Namuroise de Gestion*, de vroegere Bank Copine, en de *Comptoir Luxembourgeoise de Crédit*. Soginvest wil van de rechter verkrijgen dat de lening, door de Comptoir verstrekt bij de oprichting, niet moet worden terugbetaald. Bovendien hebben de Comptoir en de Bank Copine als bankiers van Soginvest op onrechtmatige wijze aandelen van de Immobilière verkocht tegen het vijfvoudige van hun waarde. Dit frauduleus maneuver veroorzaakt ernstig financieel nadeel voor Soginvest.

De genoemde Comptoir is in 1972 opgericht onder de benaming *La Plaiderie Consultants*, maar dat heeft voor wat volgt niet veel betekenis. Hoofdaandeelhouder is een bankier vanop het Britse Kanaaleiland Guersney, waar zeer gunstige fiscale reglementeringen bestaan. De bankier is *Stewart Faulkner*. Andere aandeelhouders en beheerders zijn de Noorse jurist *Sanne* en de Luxemburgse accountants *Francis Hoogewerf* en *Roger Usher*. Zij hebben in 1972 samen met Jean Wagener de ons al bekende Luxemburgse holdings Fimsuni en Pallas opgericht.

De Bank Copine is in 1982 in opspraak gekomen door een merkwaardig financieel schandaal. De aandelen van deze bank zijn tot 1980 in handen van de familie Copine uit Namen. Twee schoonzoons, *graaf Charles de Meeus d'Argenteuil* en *Walter Pau-*

wels, beheren mee de bank. Copine maakt naam door de hoge intresten die het uitbetaalt aan ieder die er zijn spaarcenten deponeert. In april 1982 is de bank volgens *Budget Test*, een uitgave van de befaamde Verbruikersunie (Testaankoop), de beste keuze voor een belegging op spaarboekjes.

Maar precies in diezelfde maand worden de beide schoonzoons tot ontslag gedwongen door het *Herdisconterings- en Waarborginstituut (HWI)*. Dat is in de crisis van de jaren dertig opgericht om de kleine spaarder te beschermen tegen bankiers, die maar al te kwistig met het hun toevertrouwde spaargeld omspringen.

Het kapitaal van het instituut, dat nochtans de naam heeft een overheidsinstelling te zijn, is quasi volledig in handen van de banken en de privé-spaarkassen.

Hoe dan ook, de ingreep van Van Bever van het HWI is gewettigd, want de verliezen van de bank Copine hinken tegen het miljard aan. Samen met de schoonzoons wordt nog een derde beheerder, Jacques Cabo, aan de deur gezet. Het drietal heeft een slecht financieel beleid gevolgd, zo luidt de motivering die overigens door de verliescijfers wordt bevestigd.

Aan dit alles is veel voorafgegaan. De aandelen van de bank zitten in de portefeuille van de *Compagnie Copine*, die ook belangen heeft in een reisbureau en een immobiliënvennootschap. In 1980 wordt een kapitaalsverhoging van dit bedrijf volledig onderschreven door de onderneming *Tourcote*, gevestigd op één van de Kanaaleilanden. Deze Britse firma heeft bijgevolg recht op een aantal beheersmandaten en zo komt Cabo in de leiding van zowel de Compagnie als de bank terecht. Cabo is dezelfde persoon die in 1980 betrokken is geweest bij de oprichting van Soginvest. Ter herinnering: Soginvest is in feite een creatie van de Arden-groep, Cabo en Renaat Blijweert van Amelinckx zijn bezitters van symbolische aandelen, die hen toelaten beheersfuncties op te nemen. Blijweert wordt trouwens ook beheerder van de Banque Copine. Tourcote dat nieuw kapitaal heeft geleverd voor de Compagnie Copine, telt onder zijn beheerders de al genoemde Stewart Faulkner, die we ook terugvinden bij de Arden-groep. Dat geldt evenzeer voor Francois Hoogewerf en Roger Usher, die samen met Wagener de Luxemburgse firma's Fimsuni en Pallas hebben opgericht. Zij zijn tevens betrokken bij de al genoemde Comptoir Luxembourgeoise de Crédit.

Zoveel is wel duidelijk: Arden groepeert een aantal personen die in opdracht van derden allerhande firma's oprichten. Zo tellen we voor Stewart Faulkner in 1985 in Engeland alleen al beheersmandaten in meer dan tweehonderd ondernemingen. Maar

welke belangen daar precies achter schuilen, kan omwille van de gehanteerde procedure niet worden achterhaald. Dat de Ardengroep bij voorkeur actief is in belastingsparadijzen als Luxemburg, Monaco en de Britse Kanaaleilanden is dan ook wellicht geen toeval.

De Luxemburgse advocaat Wagener is in 1983 wel erg actief. Zo richt hij op 8 december van dat jaar de Luxemburgse firma *Valfonds* op. Ze is eigenaar van de woning van de boekhouder van het wisselkantoor Kirschen en Co in de Kempen. Diezelfde dag is Wagener eveneens betrokken bij de oprichting van een holding naar Luxemburgs recht, *Montmedy*. Enkele dagen nadien, op 14 december, is Wagener weerom van de partij bij de oprichting van het Luxemburgse wisselkantoor Luxcapital. Volgens de oprichtingsakte bezit Hilaire Beelen 300 aandelen van deze vennootschap. Hij laat zich bij de stichting vertegenwoordigen door Wagener. Beelen wordt diezelfde dag ook aangeduid als vice-voorzitter van de raad van beheer van Luxcapital. Er bestaan dus wel degelijk banden tussen Beelen en de Luxemburgse advocaat, die tevens de hoofdaandeelhouder van het Luxemburgse wisselkantoor vertegenwoordigt, de holding Montmedy. Bij de oprichting van deze holding, zes dagen voordien, laat men de dienstdoende notaris volgende vreemde formulering in de stichingsakte noteren: 'De zetel van de vennootschap is gevestigd in Luxemburg. Hij kan door een eenvoudige beslissing van de raad van beheer worden overgebracht naar een andere plaats in het Groothertogdom Luxemburg en zelfs in het buitenland als buitengewone gebeurtenissen van militaire, politieke, economische of sociale aard de normale activiteiten in zijn zetel verhinderen of zich als dusdanig aankondigen, en dat totdat deze gebeurtenissen achter de rug zijn'. Alleen de ingewijden weten waarom dit met nadruk moest vermeld worden.

Overigens is Hilaire Beelen ook de enige die uitleg kan verschaffen over zijn belangstelling voor het 'complot van 1973', waarover bij hem een uitgebreide documentatie werd aangetroffen maar gezien de verjaring niet in het gerechtelijk dossier kon worden opgenomen. Midden 1973 verschenen in de pers een aantal artikelen, waarin gesteld werd dat de Staatsveiligheid een onderzoek verrichtte naar mogelijke plannen voor een 'staatsgreep' in België. Er bestond zelfs een technisch uitgewerkt plan. Met uitzondering van een Vlaming, die later zou verzeild raken in de pro-Apartheidslobby, waren het allemaal Franstaligen, waaronder enkele inwoners uit de provicie Luxemburg, nogal wat Luike-

naars, gewezen kolonialen, rechtse extremisten en hogere legerofficieren (waaronder niet de minste). Tevens was er destijds sprake van een financiële instelling uit Namen met een filiaal in Brussel, een Antwerpse groep, een reisbureau, wapendiefstallen.

Voorjaar 1981 werd het hele verhaal nog eens terloops opgerakeld naar aanleiding van het verzoek van kolonel op rust Jean Militis –wiens naam trouwens in 1973 ook al werd genoemd– om gehoord te worden door de Senaatscommissie Wijninckx, die een onderzoek verrichtte naar privé-milities en het politiewezen. Maar de commissie vond het blijkbaar niet zo interessant om er verder op in te gaan.

4. Gol in moeilijkheden

'Hilaire Beelen', aldus De Morgen twee dagen na de bekendmaking van het Kirschen-schandaal, is een prominente figuur in PVV-kringen. Al ten tijde van het partijvoorzitterschap van Willy De Clercq was Beelen één van de voornaamste financiers van de PVV in het Antwerpse'. Dit bericht gaat blijkbaar verloren in de vloedgolf van informatie van alledag, want er komt geen enkele respons op. Dat heeft wellicht ook te maken met de 'ontdekking', midden februari, van een aantal verenigingen zonder winstoogmerk, die onder de gemeenschappelijke noemer *L'Entr'Aide-Steunt Elkander* gevestigd zijn in een modern kantoorgebouw aan de Kortenberglaan te Brussel. Niet enkel in die gebouwen maar ook in de privé-woning van de spilfiguur van Steunt Elkander, *Jean Roelandt*, worden huiszoekingen verricht. Roelandt wordt bovendien enige tijd in voorhechtenis genomen.

'Steunt Elkander' dat onbetwistbaar deel uitmaakt van de liberale zuil, biedt tegen vergoeding een veelheid van diensten aan haar klanten aan: loonberekeningen, boekhouding, aangiften bij de Rijks Sociale Zekerheid, stortingen van voorheffingen, sociale verzekeringen, fiscaal en juridisch advies,... Kortom, de verschillende geledingen van 'Steunt Elkander' vormen een sociaal secre-

tariaat zoals er in België nog wel meer bestaan. 'Steunt Elkander' rekruteert zijn cliënteel in hoofdzaak onder de zelfstandigen en vrije beroepen, bij kleine en middelgrote ondernemingen voor wie de hele bureaucratie te veel tijd en personeel in beslag neemt. Een aantal van zijn bestuurders oefent gelijkaardige functies uit bij dienstverlenende organisaties als *Château de la Motte-en-Gee, Château de Baronville, Liberty, Cosmopolite, de Liberale Gezondheidsinstellingen,* de *Nationale Bond der Liberale Mutualiteiten van België* en haar aangesloten plaatselijke en regionale sociale-verzekeringskassen. Nogmaals, er is niemand die daar aanstoot aan neemt, want het vormt nu eenmaal een onlosmakelijk onderdeel van de sociale structuren in België.

Maar wat blijkt? Sinds 1983 is Hilaire Beelen beheerder van enkele verenigingen die deel uitmaken van het sociale secretariaat. Beelen wordt op 30 juni 1983 verkozen tot beheerder van *Groep Steunt Elkander, Interprofessionele Federatie voor Zelfstandigen*, de koepelorganisatie van het hele netwerk dat op diezelfde dag wordt opgericht. Tijdens de algemene vergadering van 3 mei 1985 wordt het mandaat van Beelen bevestigd.

Beelen zelf beweert dat men hem destijds die functie aanbood omdat hij dank zij zijn veelvuldige relaties verschillende nieuwe klanten zou kunnen aanbrengen.

Sinds Beelens benoeming tot bestuurder behartigt Steunt Elkander de belangen van het Luxemburgse Immoinvest, dat hiervoor jaarlijks zo'n 120.000 frank neertelt. Tussen 17 oktober 1983 (na Beelens benoeming) en 12 november 1985 betaalde Immoinvest meer dan 5,4 miljoen frank uit aan Steunt Elkander, zo kan worden opgemaakt uit de in beslag genomen boekhouding aan de Kortenberglaan. Bovendien sloot het dienstencentrum de verzekering af voor het kasteel in Herbeumont en voerde afgevaardigd-beheerder Roelandt van Steunt Elkander een correspondentie over de bouw ervan.

Steunt Elkander berekent eveneens de lonen voor het personeel van het wisselkantoor Kirschen en Co. Het conservatieve Brusselse weekblad Pourquoi Pas? meent op 12 maart zelfs te weten, dat het wisselkantoor vier auto's zou hebben aangekocht voor het sociaal secretariaat. De Morgen heeft voordien al gemeld dat bij de speurders het vermoeden bestaat dat Steunt Elkander door Kirschen en Co in het zwart wordt betaald.

In de boekhouding van Steunt Elkander treffen de onderzoekers nog meer interessante gegevens aan. Zo staan er betalingen ingeschreven van twee Zwitserse firma's, *Merimmob* en *Corrimob*. Deze bedrijven blijken eigenaar te zijn van Beelens verblijfplaatsen in Alsemberg en Knokke. De belangen van deze twee Zwitserse vennootschappen worden behartigd door het dienstenkantoor *Orconsult*, gehuisvest in de Ausstrasse 44 in Zurich, Zwitserland. Spilfiguur van Orconsult is de Zwitserse onderdaan *Guido Banholzer*. Evenals de liberale prominenten Verhofstadt, De Clercq, Hascour en anderen staat Banholzers naam vermeld op een lijstje dat bij Beelen is aangetroffen en dat fungeert als handleiding bij het versturen van uitnodigingen voor allerlei door hem georganiseerde samenkomsten.

Enig speurwerk brengt aan het licht dat Guido Banholzer ook in België actief is als beheerder van vennootschappen. Zo is hij sinds 7 augustus 1979 beheerder van de Brusselse firma *Monteco*, een aan- en verkoopsonderneming die volgens zijn statuten ook mag in- en uitvoeren. Het bedrijf is drie jaar voordien opgericht door enkele Zwitsers, maar wordt sinds de dag van Banholzers benoeming gecontroleerd door de Zwitserse Raspor Holding, met zetel in de al genoemde Zurichse Ausstrasse 44.

Welke belangen achter deze holding schuilgaan, konden we helaas niet achterhalen, vermits men in Zwitserland geen pottenkijkers in het bedrijfsleven duldt. Bijna één jaar na zijn benoeming bij Monteco, op 10 juli 1980, wordt Banholzer beheerder van het in Anderlecht gevestigde bedrijf *Nofi*, dat het niet eens noodzakelijk vindt om zijn doelstellingen nader te omschrijven. Onder de stichters staat de Garentia Holding und Immobiliën AG uit het Zwitserse Zug vermeld.

'Structurele verbondenheid'

Het behoort tot de geplogenheden van verzuilde verenigingen zoals Steunt Elkander dat aan politici en andere mensen met enige faam wordt gevraagd om op zijn minst symbolisch zitting te nemen in de beheersorganen. Vermits Steunt Elkander van liberale pluimage is, worden dergelijke functies er waargenomen door de gewezen nationale voorzitter Pierre Descamps, tevens beheerder van talloze ondernemingen, en volksvertegenwoordiger Edouard Klein uit Brussel. Maar de onderzoekers die niet zonder reden in februari de lokalen van het dienstencentrum binnenvallen, fronsen de wenkbrauwen als ze onder de bestuurders ook de naam van de dienstdoende liberale minister van Justitie, *Jean Gol*, aantreffen, wel beseffend dat de politicus volkomen legaal handelt. Zo is Gol sinds 1981 ondervoorzitter van *Dienstbetoon en Raadgevingen*, sinds 1982 ondervoorzitter van het *Vrije Sociaal Verzeke-*

ringsfonds voor Zelfstandigen en wordt hij bij de oprichting van de hogergenoemde *Groep Steunt Elkander*, in juni 1983 eveneens tot ondervoorzitter aangeduid. In al die functies wordt Gol op 3 mei 1985 bevestigd, precies dezelfde dag waarop Hilaire Beelen...

Gol is bedlegerig als de rechercheurs een bezoek brengen aan Steunt Elkander om er de handel en wandel van Hilaire Beelen na te gaan. Het onderzoek wordt voor de minister van Justitie wel bijzonder vervelend als uitlekt dat de speurders in de kantoren aan de Kortenberglaan op de koop toe een omvangrijke map hebben aangetroffen en in beslag genomen. Daarin zit een gedeelte van de correspondentie van de minister over benoemingen in de magistratuur. Er wordt zelfs gefluisterd dat men er ook documenten met betrekking tot onderzoeksrechter Dejemeppe heeft aangetroffen.

In een recht op antwoord, dat op 28 maart in De Morgen verschijnt, probeert Gol orde op zaken te stellen over de vondst bij Steunt Elkander. Hij ontkent formeel dat er daar een briefwisseling over benoemingen in de magistratuur is gevonden, die aan hem was gericht op het adres van die vereniging zelf: 'Zoals ieder ander minister ontvang ik wel veelvuldige aanbevelingsbrieven op het adres van mijn ministerieel kabinet'. Hoofdredacteur Paul Goossens kaatst de bal echter onverbiddelijk terug in het kamp van de minister. 'Minister Gol deelt ons mee dat de brieven toekwamen op zijn ministerieel kabinet. Onze redactie heeft geen enkele reden om deze affirmatie in twijfel te trekken. Punt blijft echter dat de farde bij Steunt Elkander werd in beslag genomen, en dat wij ons hierover blijven verwonderen. Wie anders dan de minister zou toelating verlenen om dergelijke vertrouwelijke kabinetscorrespondentie over een zuiver politieke materie naar een privé-adviesbureau te sturen?'.

De zaak Kirschen is dan inmiddels al lang uitgegroeid tot een gerechtelijk en politiek schandaal van grote omvang. Op dinsdag 4 april trommelt de Brusselse Procureur des Konings, Francis Poelman, de verzamelde pers op om omstandig uitleg te geven over de stand van zaken in het gerechtelijk onderzoek. 'Een aantal onder u overdrijft, mijne heren', stelt de procureur. 'Enkele journalisten gaan zich in de zaak Kirschen te buiten aan enorme overdrijvingen en verdachtmakingen. Zij lijken wel belust op sensatie en laten hun verbeelding de vrije loop. Zij maken cinema. Daarom vind ik het nodig in deze anderzijds toch wel zeer belangrijke zaak, de puntjes op de i te zetten met akkoord van de betrokken onderzoeksrechter. Deze zaak is zeer schandalig. Zij wordt zeer ernstig genomen, want zij treft vooral de Belgische staat die, zoals wij allen weten, aan de rand van de financiële afgrond staat. Een bedrog of diefstal ten nadele van de staat is een diefstal ten nadele van alle andere burgers'.

'Wij stellen niet het minste belang in de politieke aspecten van deze affaire', vervolgt Poelman. 'De in beslag genomen documenten van het dienstencentrum Steunt Elkander, die van zuiver politieke aard zijn, werden terug bezorgd'. Poelman bevestigt een aantal bekende gegevens met betrekking tot het kasteel van Herbeumont. Officieel is er ook geen verband tussen de mysterieuze moord op Paul Cams en deze zaak. De verdwijning van Sabena-werknemer Zwarts heeft al evenmin iets met de zaak te maken. Er loopt in tegenstelling tot bepaalde berichten geen enkele tuchtprocedure tegen onderzoeksrechter Dejemeppe omdat die wat al te inschikkelijk zou geweest zijn bij de vrijlating van de Kirschen-vennoten Beelen en Leiser. 'Wij zijn het trouwens volkomen eens geweest met deze beslissing', vervolgt procureur Poelman. 'Beelen en Leiser werden voorgeleid en legden onmiddellijk bekentenissen af. Alle dossiers waren in beslag genomen. De betichten beloofden in samenwerking met hun klanten een nieuwe boekhouding aan te leggen, die zou overeen komen met de realiteit. De onderzoeksrechter heeft toen voorgesteld de twee voorlopig op borg vrij te laten. Het parket ging akkoord, evenals de raadkamer. De voorzitter ervan was het eens met een borg van 7,5 miljoen frank per persoon. Dat mag nu misschien een peulschil lijken, maar dat is de hoogste borg ooit in België gevraagd. Feit is dat wij bedrogen zijn geweest, dat men misbruik heeft gemaakt van ons vertrouwen'.

Bij wijze van besluit geeft Poelman toe dat een aantal dossiers, die aan het gerecht in Antwerpen werden verstuurd, drieëntwintig in totaal, inderdaad slecht of niet leesbaar waren. 'Men moet daar hoegenaamd geen tegenwerking in zien vanwege het parket in Antwerpen', aldus nog de procureur.

Alsof het afgesproken is, reageert premier Martens diezelfde dag nog officieel op de gebeurtenissen in de zaak Kirschen, die de bevolking erg in beroering brengt. 'Voor alles dient het door het gerecht gevoerde onderzoek verder zijn normaal verloop te kennen in volledige onafhankelijkheid en objectiviteit', zo laat de eerste minister weten. 'Wegens de weerslag van de persberichten op de publieke opinie dient het gerechtelijk onderzoek weliswaar in de grootste sereniteit, maar ook met de nodige snelheid en nauwgezetheid plaats te hebben zodat in voormelde zaak zo spoedig mogelijk volledige klaarheid wordt geschapen'. Over de positie van vice-premier Gol betoogt Martens, zonder evenwel namen te

noemen: 'Het is een elementaire gedragsregel dat een regeringslid, waarvan de naam, zelfs terloops of toevallig in verband wordt gebracht met een dergelijke zaak, de gelegenheid wordt gegeven zich zowel ten aanzien van de publieke opinie als ten aanzien van het parlement te verdedigen'.

Daartoe is al een aanzet gegeven door het socialistische Kamerlid Luc Van den Bossche. Die heeft gevraagd de Kamercommissie van Justitie op woensdag 5 maart samen te roepen om enkele vragen te kunnen stellen. Maar Kamervoorzitter Defraigne wijst dit voorstel af. Als gevolg van deze weigering, kondigen de socialisten een nieuwe, later te houden interpellatie aan. 'Het is ons niet te doen om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het gedrang te brengen', zo verdedigen de SP'ers zich tevergeefs. Het knelpunt is louter van deontologische aard. Zou het niet beter zijn dat Jean Gol enige tijd als minister van Justitie in quarantaine wordt geplaatst vermits hij als minister precies het justitiebeleid verpersoonlijkt, hij magistraten benoemt en eventueel ook met tuchtprocedures te maken kan hebben?' Louis Tobback, de fractievoorzitter van de socialisten in de Kamer, betreurt ten zeerste de houding van voorzitter Defraigne en wijst nogmaals op de 'structurele verbondenheid' van Justitieminister Gol met dit zwaarwichtig gerechtelijk dossier: 'Het is al uiterst merkwaardig dat hij zich als minister nog laat benoemen tot beheerder van de liberale kas Steunt Elkander. Dit is niet zomaar een hulpkasje. Ik verbaas me over dit feit, waarmee ik niet bedoel dat de vice-premier bij fraude zou zijn betrokken'.

Niet lang daarna, op 27 juni 1986, verdwijnt Gols naam in alle stilte van het lijstje van bestuurders van Steunt Elkander.

Het bolwerk van Jean Gol

Deze onthullingen over Gols 'structurele betrokkenheid' bij het Kirschen-dossier brengen zowel de regering als de PRL in opspraak, want voor beide is de Luikse politicus een onmisbare schakel. Dat is het resultaat van een lange weg langs verschillende partijen. Gol begint zijn carrière immers ter linkerzijde. In 1960 is de jurist Jean Gol, die tijdens de tweede wereldoorlog in Engeland uit Joodse ouders is geboren, lid van de socialistische studentenvereniging. Hij is als dusdanig actief in het verzet tegen de zogenaamde *Eenheidswet*, die door de toenmalige regering wordt ingediend. De economische crisis slaat hard toe. Bovendien verliest België zijn kolonie en krijgt de Europese Gemeenschap vastere

vorm. Een en ander vraagt om een herstructurering van de Belgische economie. De regering wil hiervoor geld vrijmaken door een aantal onpopulaire maatregelen, die vooral in Wallonië op sterk verzet stuiten. Rond de syndicale leider van de Luikse metaalarbeiders André Renard ontstaat wat later een links-federalistische beweging, het *Mouvement Populaire Wallon*. Gol is secretaris van de afdeling in Luik, die wordt voorgezeten door de latere socialistische minister Guy Mathot.

Na de stakingen tegen de Eenheidswet ontstaat een breuk binnen de Franstalige socialisten. Er wordt een onverenigbaarheid uitgesproken tussen het lidmaatschap van de partij en van het MPW. Een aantal MPW-militanten verlaten de partij. Eén van hen is de Luikse professor *François Perin*, van wie Gol gedurende jaren de assistent op de universiteit zal zijn. Gol volgt het voorbeeld van zijn politieke leermeester. Perin richt in 1965 het *Rassemblement Wallon* (RW) op en Gol stapt mee in de boot. Dit RW verzamelt Waalse federalisten en centristen die een halt willen toeroepen aan de economische en politieke teloorgang van Wallonië. De socialisten worden daarbij als een noodzakelijke bondgenoot omschreven.

In 1971 wordt Gol, die ook actief was tijdens het studentenprotest in 1968, volksvertegenwoordiger voor het RW. Drie jaar later maakt hij als staatssecretaris voor Waalse Streekeconomie zijn entree in de regering-Tindemans.

Binnen het Rassemblement Wallon neemt de spanning toe. Verenigd rond voorzitter Gendebien dringen velen aan op een progressieve koers. Perin en Gol zetten zich daar tegen af. Er worden door hen contacten gelegd met christen-democraten met het oog op de vorming van een grote centrumbeweging voor Wallonië, maar die initiatieven stuiten bij de christelijken op heftig verzet. Binnen het RW is de scheiding der geesten inmiddels onvermijdelijk geworden. Perin, Gol en Etienne Knoops verlaten de partij en sluiten aan bij de liberalen, die in een electoraal sukkelstraatje zijn beland. De als federalist geprofileerde Gol wordt er niet door iedereen met hetzelfde enthousiasme onthaald. Maar die weerstand wordt gebroken met de hulp van een aantal grijze eminenties, van wie Robert Henrion de bijzonderste is. In juni 1977 wordt Gol trouwens als partijvoorzitter verkozen. Tegelijkertijd wordt de eenheid van de liberalen, waar Walen en Brusselaars al enige tijd in onmin leven, hersteld. Gol blijft voorzitter van de Parti Libéral Réformateur tot zijn aanduiding tot minister van Justitie in 1981. Hij wordt in die functie bevestigd bij de vorming van de regering-Martens VI. Dat gebeurt nadat de PRL goed

heeft gescoord bij de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985.

De electorale vooruitgang van de liberalen is in zekere zin het werk van Jean Gol. Een aantal kleine partijtjes zoals het UDRT, die rechts staan van de liberalen, bezwijken onder de charmebeweging die Gol in hun richting maakt. In Brussel slaagt Gol er na heel wat gehakketak ook in Nols als onafhankelijk kandidaat te werven. De Schaarbeekse burgemeester is als gevolg van zijn vreemdelingenbeleid erg populair in het kleinburgerlijke Brussel.

Ter rechterzijde doet zich echter een politiek veel belangrijkere evolutie voor. Motor van die rechterzijde is tot dan toe het *Centre Politique des Indépendants et Cadres Chrétiens* (CEPIC) met Vanden Boeynants als boegbeeld. Het CEPIC groepeert de conservatieve vleugel binnen de PSC, die dank zij de macht van haar Vlaamse zusterpartij, de CVP, constant regeringsverantwoordelijkheid draagt. Dit CEPIC raakt echter in de verdrukking. Vooreerst worden een aantal zakenlui uit het CEPIC-milieu in opspraak gebracht wegens fiscale fraude, maar daarover later meer. Bovendien wordt in het voorjaar van 1981 de inhoud bekend van een geheime nota van de Staatsveiligheid. Hierin worden een aantal topfiguren van het CEPIC rechtstreeks in verband gebracht met de financiering van extreem-rechtse groepen als het Front de la Jeunesse en dito bladen als Nouvel Europe Magazine. Centrale schakel in die relatie is volgens de Staatsveiligheid *baron Benoit de Bonvoisin*, de schatbewaarder van het CEPIC die sinds jaar en dag tot de entourage van Vanden Boeynants behoort. Die nota leidt uiteindelijk tot de ondergang van het CEPIC als organisatie. Er is bijgevolg een leemte ontstaan. De politiek handige Jean Gol speelt daar op in. Naar aanleiding van de verkiezingen van november 1981 haalt hij fors uit naar de leiding van de PSC omdat die CEPIC-kandidaten op welhaast onverkiesbare plaatsen voordraagt. Dit is een duidelijke lokroep naar de christelijke rechterzijde. Vele voormalige CEPIC-leden stappen trouwens over naar de liberalen. Zo groeien Jean Gol en de PRL uit tot de roergangers van de rechterzijde in België.

De samenstelling van het kabinet van minister Gol illustreert op voortreffelijke wijze deze ommekeer in de Belgische politiek. Gols adviseur voor economische zaken is *Bernard de Closset*. Dat is een gewezen medewerker van Europees commissaris Etienne Davignon, Leo Tindemans en Vanden Boeynants, drie belangrijke christen-democratische politici. De Closset zat in de leiding van het studiecentrum van het CEPIC, waar hij als vertrouweling van baron de Bonvoisin werd beschouwd. Als econoom behoort de Closset tot de school van de neo-liberalen, die de rol van de overheid in het economisch gebeuren tot het uiterste minimum willen beperken. Het was overigens op een vergadering van neo-liberalen, op 17 juni 1981, dat de Closset de hele strategie kernachtig verwoordde: 'Wij moeten infiltreren in de grote traditionele partijen om beter de socialistische machtsposities te kunnen bestrijden'.

Een ander kabinetsmedewerker van Gol is de edelman *Nicolas de Kerckhove d'Ousselghem*, die lid is van talloze deftige extreem-rechtse groeperingen. Jarenlang was hij een intimus van Vanden Boeynants, die de Kerckhove trouwens altijd in zijn kabinet opnam. Toen Vanden Boeynants minister van Landsverdediging was, verzorgde de edelman de directe relaties met de Nato. De Kerckhove behoort tot de groep der meest extreme verdedigers van het Atlantisch bondgenootschap. Zo is hij onder andere beheerder van het *Europees Instituut voor Vrede en Veiligheid*, waarvan Jean Gol en Willy De Clercq effectieve leden zijn. Dit instituut is een schepping van en wordt voorgezeten door generaal op rust *Robert Close*, die voor de PRL in de senaat zetelt. Close en de Kerckhove zijn auteurs van een boekje, waarin haast paniekerig gewezen wordt op het militaire gevaar voor het Westen dat uitgaat van de Sovjet-Unie.

De aanwezigheid van Close op de PRL-banken is overigens ook een aanwijzing voor de rechtse blokvorming rond Jean Gol. Close is beheerder van de *Belgisch-Atlantische Vereniging* (samen met Herman De Croo). Sinds 1980 speelt hij een belangrijke rol in de *World Anti-Communist League* (WACL), de voornaamste extreem-rechtse groepering op wereldniveau. Vandaag de dag is Close trouwens lid van de uitvoerende raad van deze organisatie, die zich de voorbije jaren verdienstelijk heeft gemaakt als de uitvoerder van klussen voor de Amerikaanse president Reagan (financiële steun aan de Contra's in Nicaragua...).

De groeiende vereenzelviging van de PRL met de Amerikaanse politiek onder Reagan wordt eveneens geïllustreerd door de voormalige socialist Henri Simonet, die sinds de verkiezingen van oktober 1985 voor de liberalen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers zetelt. Sinds diezelfde periode maakt Simonet deel uit van het Amerikaanse *Center for Strategic and International Studies* (CSIS). Dat is een oer-conservatieve leverancier van beleidsvoorstellen. President Reagan rekruteerde er nogal wat medewerkers. Dit CSIS is bovendien nauw gelieerd met de inlichtingendienst CIA.

Dat Gols opvattingen over de rol van de overheid sterke ge-

lijkenissen vertonen met de minimalistische staatsvisie van de Reaganadministratie, is wellicht ook geen toeval. Dat leidde in 1985 tot een breuk met zijn *compagnon de route* sinds tientallen jaren, François Perin. Tijdens een congres van de Europese liberalen in juni 1985 haalde Gol fel uit naar de staat die veel te veel hooi op zijn vork neemt. Dat gebeurde in het kader van een redevoering, waarin Gol pleitte voor een gespierde aanpak van de misdaad en terrorisme. Gol wees het interventionisme van de overheid op sociaal-economisch vlak van de hand omdat daardoor de middelen voor de ordehandhaving beperkt blijven. De hele discussie veroorzaakte haast een breuk tussen de Europese liberalen, te meer omdat Gol ermee dreigde in de toekomst meer aan te gaan leunen bij conservatieve politici als Thatcher, Franz-Josef Strauss en Chirac.

De reactie binnen Gols eigen PRL bleef evenmin uit. François Perin boodt onmiddellijk zijn ontslag aan. In een brief stelde Perin: 'Ik aanvaard niet dat men de staat als instrument voor sociale solidariteit op de helling plaatst. Het is hoogst ongepast om zo negatief over de rol van de overheid inzake economische en sociale problemen te spreken en tegelijk de nadruk te leggen op zijn rol van politieagent'.

Het was niet de eerste keer dat Perin openlijk kritiek spuide aan het adres van zijn 'politieke leerjongen'. Naar aanleiding van de Europese parlementsverkiezingen van 1984 verzette Perin zich tegen de kandidatuur van de Schaarbeekse burgemeester Nols en de Brusselse politicus Luc Beyer de Rycke. Uitgerekend laatstgenoemde toonde zich na de harde taal van Gol op het congres van de Europese liberalen hoogst gelukkig. Van Luc Beyer is bekend dat hij sinds jaar en dag actief is in allerhande extreem-rechtse organisaties.

Alle politieke waarnemers zijn het erover eens dat de PRL zich onder leiding van Gol een pak rechtser van het centrum is gaan opstellen. In het Franstalig landsgedeelte behaalde Gol wat in het begin van de jaren zestig, bij de omvorming van de traditionele liberale partij tot PVV/PLP, door de toenmalige voorzitter Omer Vanaudenhove werd voorgesteld: de liberale partij als bolwerk van rechts.

5. Daar komen de financiers

Het rumoer rond Jean Gols betrokkenheid bij het liberale dienstencentrum Steunt Elkander is zo politiek explosief, dat even wordt vergeten dat Hilaire Beelen één van de hoofdrolspelers is in een gigantisch fraudeschandaal en dat hij nauw aanleunt bij de PVV. Beelen is namelijk al gedurende verschillende jaren voorzitter van de PVV-afdeling in Beersel. Hij is niet bepaald het type militant dat zich in verkiezingsperiodes 's nachts met lijm en borstel op straat begeeft. Hij is eerder de financier en de man die zo'n beetje alle touwtjes stevig in de hand houdt. Sinds jaar en dag, nog vóór hij bij het wisselkantoor Kirschen gaat werken, heeft Beelen contacten met groten uit de partij als Willy De Clercq. Beelen is tevens de verantwoordelijke uitgever van het plaatselijke partijblaadje *De Vrije Keuze*. Op 22 februari 1986 publiceert De Morgen een foto uit het nummer van november 1984. Daarop staat Beelen schouder aan schouder afgebeeld met Herman De Croo en Guy Verhofstadt. Tegelijkertijd wordt uit datzelfde nummer een artikel van Beelen geciteerd, waarbij enig understatement bij de keuze vanwege De Morgen niet van de lucht is: 'Wij zeggen – schrijft Beelen– besparen en afzien van rijk uitgebouwde reuzeprojecten. Laat ons gewoon het patrimonium onderhouden: dat

kost al meer dan genoeg maar is tenminste nuttig. Beersel kan paleizen missen. 'Sober maar niet somber', het mag niet bij een slogan blijven'.

Die uitspraak van Beelen is al door de feiten achterhaald, vermits de bouwwerken aan het kasteel in Herbeumont al begonnen zijn. Die worden uitgevoerd in opdracht van het Luxemburgse Immoinvest, waarmee Beelen zoveel te maken heeft. Bovendien is hij ook niet vreemd aan de keuze van de architect Valère Retour, die naar verluid evenals Beelen vroeger als demarcheur, als verzamelaar van spaarcenten voor Paribas heeft gewerkt. Retour geldt in Groot-Beersel trouwens als een intimus van Beelen. En Jean Danis, het hoofd van één van de twee ondernemingen uit Beersel die in Herbeumont aan de slag zijn, is PVV-raadslid.

Het duurt toch wel even vooraleer de PVV-top beseft dat hij wordt geviseerd. 'Als partij nemen we volledig afstand van de zaak-Kirschen', betoogt PVV-voorzitster Annemie Neyts begin maart. 'Voor de PVV is het vanzelfsprekend geen plezante zaak. Maar wij kunnen ons toch niet garant stellen voor één van onze 74.000 leden en zelfs niet voor één van onze 400 voorzitters van lokale afdelingen die blijkbaar buiten de schreef is gegaan'. Neyts' voorganger Guy Verhofstadt legt soortgelijke verklaringen af. Ook Herman De Croo is korzelig, vooral dan omwille van de door De Morgen overgenomen foto waarop hij naast Beelen staat afgebeeld. 'Deze foto werd genomen te Beersel, enkele weken voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. In mijn loopbaan zijn bij benadering duizenden foto's genomen, op wie weet hoeveel plaatsen, en met mannen en vrouwen uit alle hoeken van het land. Dergelijke foto tegen mij en Verhofstadt gebruiken, is ronduit schandalig en getuigt van riooljournalistiek'.

Tot dan toe is er terloops al sprake geweest van een zogenaamd 'financieel comité van de PVV'. Hoewel de benaming veel laat vermoeden, krijgt de omschrijving pas echt betekenis als De Morgen op 5 maart, daags na de persconferentie van procureur des konings Poelman en de mededeling van premier Martens, de namen van enkele leden onthult. Het comité bestond tijdens het partijvoorzitterschap van Willy De Clercq, die gepromoveerd wordt tot 'de beschermheer van Hilaire Beelen'.

Dit gaat te ver, meent Willy De Clercq. Hij doet wat elke politicus van om het even welke pluimage doet als hij in opspraak wordt gebracht: hij ontkent. De dag na het artikel in De Morgen laat De Clercq via de liberale Brusselse krant Het Laatste Nieuws weten, dat het allemaal verdachtmakingen zijn. Ik ben hoegenaamd niet de beschermheer van Hilaire Beelen, stelt de Gentse politicus. Ik

heb Beelen helemaal niet binnengeloodst in het comité 'dat de financiële problemen van de PVV ter hand moest nemen'. De Clercq getuigt via de krant dat hij contact heeft opgenomen met de toenmalige penningmeester van de PVV, Simon Février, en dat hij hem met nadruk heeft bevestigd dat er nooit zo'n financieel comité is geweest.

En toch is er *iets* geweest! Willy De Clercq: 'Wij zaten toen in de oppositie en zij (de leden van het comité) wilden ook wel eens uitleggen hoe zij de problemen zagen. Sommigen onder hen gingen daarvoor waarschijnlijk ook naar andere politieke partijen. Dergelijke contacten met geïnteresseerden vinden inderdaad plaats in elke partij. Ik herinner mij anderzijds niet zo direct een Cams of Beelen op dergelijke bijeenkomsten bij ons te hebben gezien. En dan nog: Beelen deed in 1980 misschien niet wat hij in 1985 deed. Ik was daarvan niet op de hoogte. En met financiële problemen van de PVV moest ik mij niet inlaten. Daarvoor was er een schatbewaarder of penningmeester'.

De als deelnemer aan de bijeenkomsten van het comité genoemde Albert Maertens, gewezen directeur-generaal van Het Laatste Nieuws, ontkent eveneens het bestaan ervan. Maar hij bevestigt wel dat hij enkele keren aanwezig was op diners in het restaurant Carlton in Brussel. Daar waren op uitnodiging van Willy De Clercq een twintigtal mensen. Maertens zegt dat hij ze niet eens allemaal kende: 'Wij zaten daar als vrienden en sympathisanten, van wie de heer De Clercq hoopte dat zij hun steun zouden verlenen ter bevordering van een liberale wending in de Belgische politiek. Daarbij werd mij op geen enkel ogenblik om geldelijke steun gevraagd'.

Knack voert een eigen onderzoek uit en komt tot de bevinding dat het comité wel degelijk heeft gefunctioneerd: 'Er bestaan zelfs nog uitnodigingen, waarbij de toenmalige PVV-voorzitter De Clercq de aangeschrevenen persoonlijk uitnodigt om aan het 'financieel comité' deel te nemen'. Sommige door Knack benaderde personen geven zelfs grif toe dat er niet enkel over politiek werd gesproken, maar ook over manieren om geld in te zamelen voor de partij.

Vanuit hun buitenlands vluchtoord mengen de Kirschen-vennoten zich in de discussie. Beelen voelt zich diep verontwaardigd over de houding van de liberalen. 'Ik vind het hypocriet en kinderachtig. Ik begrijp niet dat ze zo kunnen liegen, dat ze me nu laten vallen. Ondervraag hen maar zelf daarover, maar wéét dat ze er zeer gegronde redenen voor hebben! Ik was nota bene PVV-voorzitter van Groot-Beersel. Ik organiseerde soms diners bij mij thuis

of in restaurants, vooral voor zakenmensen. Wij kwamen daar bijeen met een aantal mensen in een zogezegd financieel comité, ook al heette het officieel niet zo. Maar De Clercq heeft het zélf zo genoemd. Daar werd over algemene politiek gesproken, hoe de liberalen de toestand zagen, met kleine conferenties'.

François Leiser is al evenmin opgetogen over de liberale reacties: 'Dat vind ik zo belachelijk. Ik was zelf aanwezig bij de diners bij Beelen thuis, waar Willy De Clercq was, tussen andere liberale personaliteiten. Ik vind het schandalig dat ze hem nu laten vallen als een vuile hond. Ik vraag mij af waarom: weet Beelen teveel van hen, staat hij hen ineens in de weg?'.

Ook voor Annemie Neyts is de hele affaire een beetje een nare zaak. Ze is in feite tegen haar zin tot voorzitster van de partij verkozen na de fikse verkiezingsnederlaag van de PVV. Met haar vrouwelijke charmes en welbekende sociale gevoeligheid wordt verwacht dat ze het Far West-liberalisme uit de periode Verhofstadt wat bijschaaft. Ook dat financieel comité is voor haar een nachtmerrie. Het is een initiatief van één van haar voorgangers in de voorzitterszetel, maar ze is er blijkbaar nooit over ingelicht geweest. Ze kan in het openbaar alleen maar het bestaan ervan ontkennen. Anders desavoueert ze Willy De Clercq. Die mag dan al geruime tijd om onbekende maar acute redenen de Belgische voor de Europese politiek hebben omgewisseld, hij blijft een invloedrijk man. Bovendien weet Neyts dat op 20 augustus 1985 te Brussel een vereniging onder de benaming 'Centrum voor Maatschappelijke Informatie' is opgericht. Die vereniging wordt voorgezeten door Verhofstadt en heeft precies tot doel de financiële problemen van de partij te beredderen –hoe gebeurde dat voordien?

Voor de liberalen komt de Kirschen-affaire inderdaad op een slecht moment aan de oppervlakte. Zij wegen zwaar door op de regering, die allerhande zware bezuinigingsmaatregelen oplegt aan de bevolking.

Op 12 maart pakt Knack uit met een nieuw verhaal over het Kirschen-schandaal met volgende aanhef: 'Het intussen welbekende wisselkantoor Kirschen en Co heeft de voorbije twee jaar voor minstens twee miljoen frank overgemaakt aan de 'PVV'. Dit blijkt uit de zwarte boekhouding 1983-1985... Daarin is zelfs sprake van een zeer belangrijke betaling aan PVV op vier dagen vóór de verkiezingen van 13 oktober 1985 en daar staat volgens een ooggetuige zelfs een paraaf van Hilaire Beelen bij'. Het bericht van het weekblad, dat nochtans de voorbije jaren blijk heeft gegeven over uitmuntende contacten te beschikken bij het gerecht, wordt uiteraard met klem tegengesproken. Ook door Hilaire Beelen die stelt dat hij nooit bereid gevonden zal worden te zeggen wie of wat er achter de code 'PVV' schuilgaat.

Of de leden van het financieel comité van de PVV al dan niet in ruime mate hebben bijgedragen tot het spekken van de partijkas, is natuurlijk belangrijk om weten. Men kan gerust aannemen dat in het kader van dit comité inderdaad geld van eigenaar is veranderd. Dat is echter geen monopolie van de PVV, want ook andere politieke partijen doen beroep op kapitaalkrachtige personen en organisaties. Peter Franssen en Ludo Martens hebben daar met betrekking tot de CVP een aardig boekje over opengedaan ('Het Geld van de CVP', Uitgeverij EPO). Het is een courante praktijk die hoogdringend gereglementeerd zou moeten worden, maar daar zijn we in België nog lang niet aan toe. Zo'n wetgeving zou overigens een zeer streng controlemechanisme moeten voorzien zodat allerhande misbruiken uitgesloten worden. En dat er tal van misbruiken mogelijk zijn, werd in april 1982 voor de Duitse radio en televisie ruiterlijk toegegeven door Raymond Scheyven, jarenlang schatbewaarder van de christen-democraten. Scheyven stelde toen dat het grote deel van de financiële middelen die hij voor zijn partij inzamelde wellicht zwart geld is en dat bedrijven er wellicht een zwarte kas op nahouden, die geopend wordt als de verkiezingen in aantocht zijn. Op de vraag of hij daar geen bezwaar tegen had, antwoordde Scheyven onomwonden dat hij dat niet hoefde te weten.

Even belangrijk is wat er op die samenkomsten van het financieel comité is besproken. Van de kant van de liberalen ligt het voor de hand dat zij er om steun verzochten 'ter bevordering van een liberale wending in de Belgische politiek', zoals comité-lid Albert Maertens verklaart. Het was echter geen eenrichtingsverkeer. Willy De Clercq in Het Laatste Nieuws (6 maart): 'Wij zaten toen in de oppositie en *zij* wilden ook wel eens uitleggen hoe *zij* de problemen zagen. Sommigen onder hen gingen waarschijnlijk ook naar andere partijen' –de cursivering is van ons. Vermits de genodigden geen politici waren die alleen maar oog hebben voor de aanstaande verkiezingen, mag worden verondersteld dat zij op de samenkomsten spraken over *politiek met een grote P*, en niet over problemen zoals bijvoorbeeld: moet de taalgrens één meter naar het zuiden worden opgeschoven? Weten wie er aanwezig was, zou kunnen aangeven in welke richting die gesprekken gingen.

'Als de CVP dan al de mens centraal stelt, dan stelt Willy De Clercq veeleer zichzelf centraal. Het minste wat opvalt is dat het succes hem niet ongevoelig laat, en dat hij het zelfs met een zekere aandrang nastreeft'. Zo omschreef in 1976 het weekblad Knack de Gentse politicus, die vandaag de dag als lid van de Europese Commissie een jeugddroom heeft gerealiseerd. De Clercq is de zoon van een welvarend lompenkoopman, opgevoed in één van de sjieke wijken van Gent. Thuis leest men de inmiddels opgedoekte krant *La France Libérale*, wat in die periode geen unicum was in een stad waar veel Franstaligen wonen. De Clercq studeert rechten, ook in het buitenland, en is een actief beoefenaar van sport. Na zijn studies laat hij zich inschrijven aan de balie en huwt met Fernande Fazzi, ooit nog militante bij de socialistische studenten en evenals haar man advocaat. Het gezin De Clercq-Fazzi telt drie kinderen. Eén ervan is alvast besloten om de voetsporen van zijn vader te volgen. Yannick De Clercq is advocaat op het kantoor dat door zijn moeder wordt geleid.

Yannick De Clercq wordt in mei 1984 benoemd tot bestuurder van de staalfabriek Sidmar in Zelzate. Hij vertegenwoordigt de overheid die in het bezit is van een omvangrijk pakket aandelen. Hij is op het ogenblik adviseur op het kabinet van Waltniel, Vlaams gemeenschapsminister voor Financiën. Hij is tevens schepen van Financiën en Toerisme te Gent. Het heeft wel wat voeten in de aarde gehad vooraleer het Gentse college van burgemeester en schepenen aan de slag kon gaan. De verkiezingen van oktober 1982 moesten na diverse klachten worden overgedaan, maar konden de vroeger gesmede coalitie van PVV en CVP niet breken. De vorming van dit bondgenootschap was het werk van Willy De Clercq en Leo Martens. Deze advocaat uit Sint-Amandsberg (geen familie van premier Martens) heeft veel invloed binnen de plaatselijke CVP-afdeling. Yannick De Clercq liep stage op zijn kantoor. Martens was ook de verdediger van Albert De Meester. Op verzoek van Willy De Clercq werd De Meester in 1976 voorzitter van voetbalclub A.A. Gent, waar ook De Clercq en zijn beide zonen Yannick en Alexis actief betrokken waren. De Meester kwam in opspraak toen bleek dat hij als wegenbouwer bedrog had gepleegd ten nadele van de overheid.

De Meester is overigens niet de eerste persoon uit de entourage van De Clercq die voor opschudding zorgde. Midden jaren zeventig volgde iedereen met spanning het proces tegen onderzoeksrechter Guy Jespers, die beticht werd van moordpoging op zijn vrouw. Dat proces was nogal opzienbarend omdat de feiten zich afspeelden in het Gentse establishment en tal van vreemde figuren er een rol in speelden. Enkele jaren later raakte de tweede vrouw van Jespers, mevrouw Clyncke, betrokken in het schandaal rond meester-oplichter Vandergucht. Deze dame was geen onbekende voor de familie De Clercq.

In dezelfde sfeer situeert zich eveneens het voetbalschandaal en een klein berichtje in De Standaard van 14 mei 1984. De krant meldt daarin dat Yannick De Clercq op de Gentse gemeenteraad heeft bevestigd, dat vanuit zijn kabinet op het stadhuis verkiezingspropaganda op staatskosten werd verstuurd en dat hij de onkosten zal terugbetalen.

Willy De Clercqs roeping ligt in de politiek. Uiteraard bij de liberalen, want hun opvattingen zijn hem als kind met mondjesmaat ingelepeld. In 1958 wordt hij Kamerlid in opvolging van een familievriend, de nogal controversiële Henri Liebaert. Twee jaar later –hij is dan 33 jaar– doet de koning voor het eerst een beroep op hem. De Clercq wordt beëdigd als minister-onderstaatssecretaris voor Begroting in de regering van Gaston Eyskens, die aan de basis ligt van de Eenheidswet. Die eerste ervaring op het hoogste niveau is maar van korte duur. Het verzet tegen de onpopulaire wet leidt tot de val van de regering. De liberalen worden na verkiezingen in de oppositie gedrongen. Voor de toenmalige voorzitter van de partij, de schoenfabrikant Omer Vanaudenhove uit Diest, is dit een aanleiding om de partij grondig te hervormen. Willy De Clercq is dan ondervoorzitter van de groepering die haar naam verandert in 'Partij voor Vrijheid en Vooruitgang'. Het is echter meer dan dat. De partij zweert haar anti-clericalisme af, verscherpt haar kritiek aan het adres van de vakbonden en de staat. Politici uit de katholieke rechterzijde, zoals de latere Defensieminister Poswick, en uit miniscule rechtse partijtjes treden toe. De hele operatie lijkt dus opvallend sterk op wat Gol de voorbije jaren heeft gedaan.

Het electoraal succes na deze hervorming kan niet uitblijven. In 1966 kunnen de liberalen dan ook opnieuw regeringsverantwoordelijkheid opnemen. Er wordt een regering gevormd onder leiding van Paul Vanden Boeynants en met Willy De Clercq als vicepremier en minister van Begroting. Sleutelen aan de overheidsschuld is de hoofdbetrachting en daarbij wordt gebruik gemaakt van volmachten. Maar in 1968 struikelt het kabinet over slogans als 'Leuven Vlaams' en 'Walen buiten'. De unitair denkende liberale partij wordt naar de oppositiebanken verwezen. De daaropvolgende jaren is hij nochtans meermaals minister.

Willy De Clercq wordt in 1980 voorzitter van de PVV. In dat jaar waarin het 'financieel comité' regelmatig samenkomt, is hij lid van de Trilaterale Commissie. Dat is een invloedrijk onderonsje van Westerse politici, industriëlen, bankiers. Hij is eveneens lid van de raad van beheer van een aantal ondernemingen uit de invloedssfeer van de Generale Maatschappij: de textielfabrieken UCO, ACEC uit Charleroi, de Papeteries de Belgique en de financieringsmaatschappij IPPA. De oorspronkelijke eigenaars van de spaar- en kredietmaatschappij IPPA hebben eind jaren zeventig de controle over hun onderneming moeten afstaan aan Sofina, één van de parels aan de kroon van de Generale Maatschappij. Sofina werkte vele jaren onder leiding van de liberale, inmiddels overleden politicus Jean Rey. Ook de liberale familie der Waalse staalbaronnen Boël, innig verwant met de Generale en Solvay, hebben er een voet in huis. Pol Boël is sinds oktober 1985 parlementslid voor de PRL. Eén en ander is wellicht niet vreemd aan het feit dat beroep werd gedaan op De Clercq om de raad van bestuur voor te zitten.

Het belang van deze zakelijke relaties wordt pas duidelijk in de samenstelling van het financieel comité van de PVV, dat op initiatief van De Clercq is opgericht. In dit comité zitten onder andere naast initiatiefnemer De Clercq, Beelen, Dorsan Goethals de Mude de Nieuwland, Speth, Maertens, Van Moerkerke, Selschotter, Van Biervliet, Van Wijnsberghe, Maurice Velghe, Van Overmeire, Rochtus, Saverys en Paul Cams. Overlopen we even dit lijstje. Eén van de leden van dat comité is *Dorsan Goethals de Mude de Nieuwland*. Hij staat mee aan het roer van IPPA. Hij draagt de titel van graaf, is sinds lang bevriend met De Clercq, maar is voor het grote publiek een volkomen onbekende.

Uitgesproken liberale leden van het financieel comité zijn *baron Frédéric Speth* en *Albert Maertens*. Speth was in het verleden in het Antwerpse meermaals PVV-kandidaat voor de verkiezingen. Hij is beheerder van talloze verzekeringsmaatschappijen, van Sodefina, van het Internationaal Maritiem Agentschap AMI en van het milieuproblematische Metallurgie-Hoboken, waarvan zijn grootvader één der grondleggers is. De Metallurgie is één van de industriële pijlers van de Generale Maatschappij in Antwerpen, zodat het niemand zal verbazen dat baron Speth ook beheerder is van de bank van deze holding. Speth studeerde aan de vrijzinnige ULB en is hoogleraar aan de VUB-rechtsfaculteit (zijn curriculum vitae vermeldt daarbij: doctor in de theologie). De baron houdt zich bezig met de economische expansie van Antwerpen en omgeving, met de bestrijding van tuberculose, het natuurbehoud

en is lid van de Vlaamse jachtraad –tijdens jachtpartijtjes wordt wel eens meer over politiek gesproken.

Albert Maertens maakt sinds mensenheugenis deel uit van de leiding van de liberale krant *Het Laatste Nieuws*, in feite een ingewikkeld kluwen van vennootschappen dat verantwoordelijk is voor de uitgave van de krant en weekbladen zoals *De Post, Kwik, Zondagsnieuws, Woef* en sinds kort ook *Blik*. Er zijn ook banden met het zieltogende *Het Rijk der Vrouw/Femmes d'Aujourd'hui*. Gemakshalve omschrijft men dit net van vennootschappen als de groep-Hoste, maar dat is niet helemaal waar. Sinds verschillende jaren heeft de Antwerpse familie Van Thillo er een belangrijke participatie in genomen. Vandaar dat Maertens ook beheerder is van de NV Spaarkrediet, de spaarkas van de Van Thillo's die niet bepaald bekend staan als linkse rakkers.

Maertens is ook bestuurder in het reisimperium van comité-lid *Rudolf Van Moerkerke*, Sun International. Sofina heeft daar trouwens een minderheidsbelang in. Eén van de bestuurders, Leo De Schuyteneer, oefent eenzelfde functie uit bij IPPA en bij Air Belgium International, het voormalige Abalag Airways, waaraan Rudolf Van Moerkerke mee ten grondslag ligt. Van Moerkerke is in oorsprong een Vlaams-nationalist, die onder invloed stond van het Verdinaso van Joris Van Severen, een Nieuwe-Orde-beweging van voor de tweede wereldoorlog. Na de oorlog bewoog hij zich, samen met onder andere Paul Vanden Boeynants, in de kring rond Walter Bouchery, een daadkrachtig Vlaams-nationalist die tijdens de na-oorlogse repressie tegen de collaborateurs talloze publicaties ter verdediging van de Vlaamse zaak uitgaf. Van Moerkerke is mentor en sponsor van het Oostendse basketball-team. Enkele jaren geleden stond zijn naam en fotootje helemaal vooraan afgedrukt in een uitgave van *Leading Succesfull People* (LSP). *Roger Selschotter*, een zaakvennoot van Van Moerkerke bij Sunair en Air Belgium International, maakte eveneens deel uit van het comité De Clercq. Hij is beheerder van de elektriciteitsreus Intercom en commissaris van de Generale Maatschappij. De holding participeert samen met Cobepa in Assubel, een groep verzekeringsmaatschappijen waar Selschotter verschillende leidinggevende functies uitoefent.

De Oostendse casinobaas *Jean-Claude Van Biervliet*, van wie al langer bekend is dat hij het liberale gedachtengoed niet ongenegen is, was ook een gast op de samenkomsten die door De Clercq georganiseerd werden. Deze Westvlaming is een vooraanstaand ondernemer in immobiliën, wat in een toeristisch centrum als Oostende ongetwijfeld een erg lucratieve bezigheid is.

Oostende ligt niet zo ver verwijderd van Wortegem, waar comité-lid *Lucien Van Wynsberghe* in zijn domein Hof te Waalhem geregeld allerhande feestjes geeft. Hij staat al geruime tijd bekend als iemand die PVV-prominenten zoals minister van Ontwikkelingssamenwerking André Kempinaire sponsort. Van Wynsberghe is als zakenman actief in de tapijtindustrie en de handel in koelhuizen en groenten. Hij zette onlangs een onderneming op met de voormalige voorzitter van het Vlaams Economisch Verbond (VEV), Marc Santens.

Dat VEV heeft zijn moderne kantoren in Antwerpen op nauwelijks honderd meter van de Schelde. Die waterweg is niet enkel van levensbelang voor de havenstad, maar ook voor *Maurice Velge*, eveneens lid van het financieel comité. Hij is niet alleen voorzitter van de Antwerpse Gemeenschap voor Havenbelangen, maar ook beheerder van vennootschappen als Grisar en Velge NV, Antwerpen Dock NV en Belgian New Fruit Wharf NV die door elke Antwerpenaar gekend zijn. Hij is onmiddellijk verwant met de familie Bekaert van de gelijkaardige Vlaamse multinational, waar hij overigens met zijn neef in de raad van bestuur zit.

Uit Antwerpen is eveneens *Steven Van Overmeire* afkomstig. Ook hij mocht zich in 1980 verheugen op een uitnodiging van Willy De Clercq. In 1983 was hij nog beheerder van de Hypotheek en Kapitalisatiemaatschappij, een dochteronderneming van de verzekeringsmaatschappij Mercator waarvan de zetel gevestigd is aan de Antwerpse ring. In die kantoren organiseerde de huidige penningmeester van de PVV, de vrijwel onbekende senator René Noeren, diners voor ondermeer Jacky Buchman. Buchman is tegenwoordig minister van Middenstand. Midden 1986 reisde hij samen met Antwerpse diamantairs af naar Israël om er het jaarlijkse congres van de Wereldfederatie van Diamantbeurzen bij te wonen. Er werd ter dien gelegenheid een museum ter ere van De Beers-eigenaar Harry Oppenheimer plechtig ingewijd. Buchman en Van Overmeire zijn voor elkaar geen onbekenden. In het midden van de jaren zeventig stonden ze samen aan de wieg van de in het eerste hoofdstuk al vernoemde vzw Infosoc en de NV Diac, waarin de vzw in 1977 trouwens een participatie zou nemen. Bij NV Diac was ook Johannes Verbist beheerder. Hij was jarenlang de grote baas van Mercator. Sinds mei 1986 leidt hij echter het bedrijf van Buchman, waar optische instrumenten worden vervaardigd.

In ditzelfde milieu situeert zich eveneens *Leon Rochtus* van de Paribas-bank, die ook al enkele keren werd uitgenodigd voor samenkomsten van het comité Willy De Clercq, evenals Frans

Grootjans, gewezen PVV-minister en uitgever van De Nieuwe Gazet, eigendom van de groep-Van Thillo.

Tot het selecte groepje van Willy De Clercq behoorde tenslotte ook *Philippe Saverys*. Door zijn huwelijk met Jeanne Van Damme, lid van een der families die eigenaar zijn van de Boelwerf in Temse, werd hij de onbetwiste patroon van de werf. De voorbije jaren heeft hij zich tijdens de vele sociale conflicten in het bedrijf als een fervent anti-syndicaal patroon opgesteld. Saverys is tevens bestuurder van de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (de uitgever van De Standaard/Het Nieuwsblad), de Herstalse wapenfabrikant FN (waarvan de Generale Maatschappij rechtstreeks en de Zaïrese president Mobutu onrechtstreeks aandeelhouders zijn), de verzekeringsmaatschappij Mercator, de scheepvaartonderneming CMB, Gevaert en nog zoveel meer. Hij is ere-voorzitter van Fabrimetal, de invloedrijke organisate van de werkgevers in de metaalverwerkende industrie, en verving Volksunie-parlementslid Hugo Schiltz als voorzitter van de beleggingsmaatschappij Ibel. Saverys was van 1965 tot 1982 gemeenteraadslid voor de PVV in Temse, een functie die momenteel door zijn vrouw wordt waargenomen.

Rest ons nog één lid van het financieel comité voor te stellen: Paul Cams.

6. Het turbulente leven van Paul Cams

17 november 1983, rond de klok van half tien 's avonds. Op het gelijkvloers van zijn riante villa aan de Sermonlaan 25 te Ganshoren, op een boogscheut verwijderd van de protserige basiliek van Koekelberg, kijkt Paul Cams, in 1980 lid van het financieel comité van Willy De Clercq, televisie. De drieënveertigjarige *Odile 'Antonella' Pannecoecke*, een voormalige schoonheidsprinses waarmee Cams al enkele jaren samenwoont, bekijkt een ander programma in haar kamer op de eerste verdieping. Plots hoort ze enkele doffe knallen. Opgeschrikt rent ze de kamer uit. Vanop de trapzaal die uitgeeft op de woonkamer, ziet ze haar levensgezel liggen, badend in het bloed. 'Antonella' telefoneert naar de politie die enkele minuten nadien al ter plekke is en de eerste vaststellingen doet.

Het blijkt dat Cams is geëxecuteerd met een wapen dat van dichtbij in zijn hoofd is afgevuurd. Alsof de dader het aangezicht van zijn slachtoffer met opzet heeft willen verminken om zijn nabestaanden af te schrikken. Een diepgaander onderzoek leert dat Cams is gedood door kogels van het kaliber punt 38, op een manier die veel gelijkenis vertoont met de wijze waarop, bijna een jaar voordien, de bejaarde huisbewaarder van het restaurant van ex-voetbalspeler Jef Jurion, *l'Auberge du Chevalier* in Beersel, is vermoord.

De gerechtelijke politie die belast wordt met het onderzoek, staat voor een raadsel. Vastgesteld is immers dat de woning bijna tot in het absurde toe is uitgerust met een ingenieus veiligheidssysteem. Elektrische kabels onder hoogspanning omringen het huis. Een camera is constant gericht op het voetpad vóór de huisdeur. Bovendien laat Cams zich al geruime tijd bewaken door een gespecialiseerde onderneming. Zeer tot hun verrassing stellen de onderzoekers vast dat precies de avond van de moord het veiligheidssysteem niet functioneerde. Een onachtzaamheid van Cams? Of kon(den) de moordenaar(s) rekenen op de hulp van iemand uit de directe omgeving van het slachtoffer?

'Antonella' wordt duchtig op de rooster gelegd. Ze vertelt de speurneuzen dat haar vriend zich de jongste tijd weinig gelukkig voelde en dat hij meermaals de vrees uitsprak dat het einde van zijn leven nabij was. Maar een mogelijk motief voor de moord kan de vrouw niet geven. Evenmin kan ze de agenten een verklaring geven voor het feit, dat die bewuste avond van de moord de gebruikelijke veiligheidsmaatregelen niet werden genomen. Voor de politiemensen heeft het dan ook geen zin om de vrouw nog langer te verhoren. Ze krijgt een vrijgeleide en vertrekt enkele dagen later definitief naar de Spaanse badplaats Marbella. Ze neemt er haar intrek in het extra-dure en exclusieve Marbella Club Hotel, een villapark met hotel waar Cams enkele jaren voordien een huis heeft gekocht.

Cams' chauffeur, die tevens zijn vertrouweling is, wordt krachtig aan de tand gevoeld. Maar ook zijn verklaringen brengen de onderzoekers niet dichter bij de oplossing van deze raadselachtige moord.

De politie zit duidelijk verveeld met de zaak. Vragen van journalisten worden afgewimpeld met de opmerking: 'We weten niet veel!'. Dat is natuurlijk waar. Op de koop toe behoorde Paul Cams jarenlang tot de zogeheten *hogere kringen* en onderhield hij meer dan gewone contacten met vooraanstaande politiemensen in de hoofdstad. Dat is wellicht de reden waarom het hoofd van de gerechtelijke politie, commissaris-generaal Bosmans, zich op een bepaald ogenblik mengt in het onderzoek. Dat is hoogst uitzonderlijk, maar kan wellicht verklaard worden door het feit dat Cams goede contacten had met een aantal gerechtelijke agenten. Die had hij overigens ook met leden van de BOB in Brussel. Toch wekt de interventie van de hoofdcommissaris enige wrevel op bij sommige van zijn ondergeschikten. Zij interpreteren dit als een voorkeurbehandeling voor iemand van aanzien. Maar precies bij deze aan Cams toegeschreven kwalificatie stellen de politiemensen zich talloze vragen. Ondanks de schaarse gegevens over de moord zelf, zijn ze er immers al zeer vlug in geslaagd een portret te borstelen van het slachtoffer. En dat is niet bepaald vleiend voor Cams.

Als Paul Cams in 1939 in Hasselt wordt geboren, laat niets vermoeden dat hij ooit zou kunnen doordringen tot de bovenlaag van de maatschappelijke hiërarchie. Zijn ouders vestigen zich in Brussel met de stille hoop er een zekere welstand te verwerven. Dat lukt. Vader Cams kan zelfs de hand leggen op een klein fabriekje in cosmetica-produkten te Jette en lanceert zijn zoon in de handel. Cams blijkt trouwens uit het juiste hout gesneden. Hij heeft een goed ontwikkeld zakelijk instinct en is hoegenaamd niet vies zelf de handen uit de mouwen te steken. Hij wordt bovendien gedreven door een haast ziekelijke ambitie om veel geld te verdienen en een gerespecteerde sociale status te verwerven.

Haarlak wordt de sleutel tot de rijkdom van Paul Cams. Zijn succes story wordt door één van zijn intimi, *Karel Van der Mijnsbrugge*, breed uitgesmeerd in het weekblad *Blik*. Dit blad, een uitgave van de krantengroep *Het Laatste Nieuws*, ziet begin maart 1986 het daglicht. Het wordt het troetelkind van Van der Mijnsbrugge die binnen de krantengroep al sinds mensenheugenis verantwoordelijk is voor de uitgave van de weekbladen. In de eerste nummers van Blik staat Paul Cams centraal omdat zijn mysterieuze moord opnieuw ter sprake wordt gebracht in de marge van het onderzoek naar Kirschen. Cams is, zoals gezegd, immers evenals Beelen lid geweest van het financieel comité van de PVV. De artikelenserie is onmiskenbaar ingegeven door politieke motieven. Blik: 'Zeker is wel dat sinds enkele weken een ware hetze op touw gezet wordt tegen liberale topfiguren, met het doel het vertrouwen in de regering te ondermijnen. Vermits men geen inslaande politieke argumenten meer bij de hand heeft om Martens VI te bestrijden, grijpt men wellustig naar de schandaalrubriek'.

Voor Van der Mijnsbrugge is het schrijven –of dicteren?– van deze artikelenserie geen moeilijke karwei, want hij is al enkele jaren vrij goede maatjes met Cams. Deze industrieel was immers geregeld te gast in het restaurant *Le Vieux Bruxelles* in Sint-Agatha-Berchem. Dat werd eind jaren zeventig door Van der Mijnsbrugge opgestart en al vlug groeide het eethuis uit tot een ontmoetingsplaats voor liberale prominenten en zakenlui zoals Cams en Hilaire Beelen. Volgens hardnekkige geruchten zou Beelen de avond na zijn vrijlating na betaling van de borgsom, doorgebracht hebben in Le Vieux Bruxelles.

Ook Beelens vennoot in het wisselkantoor Kirschen, François

Leiser, is er wel eens geweest. Van der Mijnsbrugge beschikt bovendien over een hele serie foto's, waarop zijn voorname gasten staan afgebeeld. Maar de kiekjes van Cams naast liberale politici, worden met de schaar bewerkt voor ze naar de drukkerij gaan als illustratie bij de artikelenserie in Blik.

We stappen terug in de tijd. Om zijn produkt aan de man te brengen, weet Paul Cams echt van aanpakken. Hij biedt zijn haarlak te koop aan met foto's van beroemdheden als de zanger Will Tura. Overal holt Cams de entertainer achterna en het is een koud kunstje om zijn waar te slijten bij de enthousiaste fans. De kassa van het handeltje rinkelt en Cams kan zich na beloop van tijd een verzetje veroorloven. Hij waagt zich, niet steeds zonder succes, in het wereldje van de illegale goktenten, die er in en rond Brussel meer dan genoeg zijn. Zo leert hij een jonge arts kennen die er als speler maar bitter weinig van terecht brengt. De arts bezit een klein medisch laboratorium, maar hij draagt haast al zijn geld naar de speelzalen. Gelukkig kan hij rekenen op de goedgeefsheid van Cams, zo weet Van der Mijnsbrugge te melden in Blik. Maar voor wat, hoort wat! Cams koopt zich immers op die manier in het bedrijfje in. Hij heeft onmiddellijk begrepen dat er heel wat geld te scheppen valt met medische analyses. Bovendien beseft de eergierige Cams dat een naamkaartje met de vermelding 'Eigenaar van medisch laboratorium X' veel chiquer staat dan een kaartje met 'Handelaar in haarlak'.

In 1976 richt Paul Cams officieel het *Medisch Laboratorium van Ganshoren* op. Naast Cams' grote liefde, 'Antonella' Pannecoecke, wordt ook de kunstschilder Roland Henri tot beheerder van de vennootschap gebombardeerd. De kunstenaar heeft zich geruime tijd in de watten laten leggen door mecenas Cams en kan het aanbod echt niet afwijzen. Een jaar later volgt de oprichting van een eigen schoonmaakbedrijfje, *Imoburnet*, dat in feite uitsluitend werkt voor rekening van het labo. Zo kan een deel van de winst op een nette manier worden weggewerkt.

Zijn status eist een imposantere woning. Cams koopt de villa aan de Sermonlaan, ontworpen door de vermaarde Belgische architect Gérard Pompe. Hij gooit er enkele miljoenen voor herstellings- en aanpassingswerken tegenaan, onder andere voor de aanleg van een zwembad. Wie Cams bezoekt, raakt meteen onder de indruk van de villa, die is volgestouwd met allerhande kunstvoorwerpen en exotische toestanden.

Op 17 december 1979 spelen er zich bloederige taferelen af voor de woning van Cams, waarover vandaag nog altijd vragen rijzen. Al enkele dagen zijn de politiediensten op zoek naar Yvan Somville, een berucht gangster die zich vroeger verdienstelijk had gemaakt met het uitvoeren van illegale geldtransporten. Door een list slagen de politiemensen er in Somville naar Brussel te lokken, waar hij over vier contactadressen beschikt. Toeval of niet maar Somville rijdt met zijn auto regelrecht naar de Sermonlaan en houdt halt voor de woning van Cams. Leden van de anti-terreureenheid van de rijkswacht, de groep Dyane, manen Somville aan zich over te geven. De misdadiger weigert en wordt doorzeefd door een regen van kogels. Eén van de afgevuurde kogels treft bovendien de auto van Cams. Cams legt daarvoor klacht neer bij de politie.

Tot de vriendenkring van Cams behoort ondermeer de industrieel *Alfred Vlassenroot*, eveneens een self made-man waarmee Cams trouwens zaken doet. De heren zien elkaar regelmatig en zitten wel eens samen aan dezelfde tafel in het restaurant Le Vieux Berchem. De moord op Cams en het vertrek van 'Antonella' maakt een bruusk einde aan deze zaken- en vriendschapsrelatie. Iets meer dan twee jaar later, op 17 januari 1986, wordt ook Vlassenroot in Ukkel vermoord aangetroffen in zijn Mercedes. De gerechtelijke politieagenten die met het onderzoek worden belast, denken eerst in de richting van een afrekening, uitgevoerd met een riot gun. Enkele gevonden glasscherven op de plaats van de misdaad leiden de speurders naar een garage in Schaarbeek, waar de daders een auto hebben gehuurd. Het blijken twee medewerkers te zijn van het detectivebureau *Kabinet De Vos*, dat geleid wordt door Herman Van Herzele. Het drietal wordt gearresteerd. Tijdens het verhoor komt aan het licht dat de opdracht tot de moord gegeven werd door de vrouw van Vlassenroot zelf. Zo luidt althans de officiële versie.

Als de naam van Van Herzele door het parket wordt vrijgegeven, gaat bij sommigen een licht op. Documentatiemappen worden geopend en zo kan verband worden gelegd tussen de aangehouden privé-detective en een nabije medewerkster van de Arabische 'journalist' *Al Ajjah Faez*, een hoogst merkwaardig personage. Het is met zijn peperdure Mazda dat op 25 oktober 1981 een aanslag werd gepleegd op rijkswacht kolonel Vernaillen, die in die periode het onderzoek uitvoerde naar de al in het eerste hoofdstuk vermelde zaak François. De auto was op dat moment als gestolen aangegeven. Medio 1985 werd diezelfde Faez in eerste aanleg veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf met uitstel. Aanleiding daartoe was een poging tot het oplichten van de verzekeringsmaatschappij door valse verklaringen over autodiefstallen. Een andere beschuldigde, de Brusselse garagist Dehaut die

voordien al eens veroordeeld was wegens drughandel met Zaïrezen, stond dan weer in contact met een Amerikaan die verdacht werd van betrokkenheid bij een mislukte aanslag op een medewerker van kolonel Vernaillen in het onderzoek, de BOB'er Goffinon. Faez had voordien eveneens contacten met leden van het extreem-rechtse *Westland New Post* (WNP). Militanten van deze groepering worden verdacht van een dubbele moord en diefstal van geheime Nato-telexen uit het communicatiecentrum van de generale staf van het Belgisch leger. De leider van het WNP, Paul Latinus, is in hoogst merkwaardige omstandigheden om het leven gekomen. Al deze gebeurtenissen rond het WNP groeiden uit tot een schandaal, waardoor met name de Belgische Staatsveiligheid –waar ook Cams geen onbekende was– in verlegenheid werd gebracht. Het bleek immers dat een aantal agenten van deze inlichtingendienst nauw betrokken waren bij de activiteiten van de WNP. Hun preciese rol is vandaag de dag nog altijd niet erg duidelijk.

De extreem-rechtse omgeving van detective Van Herzele stelt de onderzoekers naar de moord op Vlassenroot voor talloze raadsels. Op de koop toe worden in de marge van de gerechtelijke enquête ook aan baron de Bonvoisin, vier jaar voordien door de Staatsveiligheid aangeduid als financier van rechts-radicale groeperingen en personen, enkele vragen gesteld. Zijn naam en die van Van Herzele die enige tijd na de moord opnieuw wordt vrijgelaten, prijken in de agenda van de vermoorde Alfred Vlassenroot.

Onder vrienden

1979 wordt een rampenjaar voor Cams. De consumentenvereniging *Verbruikersunie* verricht een onderzoek naar de praktijken van medische labo's. De resultaten van die enquête worden gepubliceerd in het juni-nummer van het ledenblad *Testaankoop*. Het Medisch Laboratorium van Ganshoren is één van de onderzochte instellingen en maakt, zoals het merendeel van de labo's, geen goede beurt. Over de aangerekende prijs per analyse stellen de samenstellers van het blad: 'De RIZIV-uitgaven voor labo-onderzoeken bedragen zowat 10 miljard frank; als alle laboratoria tewerk gaan zoals die welke wij beproefden en gemiddeld 15 procent teveel aanrekenen, beloopt het onrechtmatig betaalde supplement 1,5 miljard frank'. Het labo van Cams is terzake geen koploper, maar zit met z'n 25 procent toch een goed stuk boven het gemiddelde.

Na de zomervakantie, op 11 september 1979, worden de twee dokters-beheerders van het labo van Cams geschorst door de Orde van Geneesheren. Zij hebben de deontologische regels geschonden, hebben via de uitbetaling van hoge commissies aan dokters het onnodig laten uitvoeren van analyses gestimuleerd. Cams voelt zich zwaar beledigd door die beslissing van de Orde. Hij daagt de doktersorganisatie zelfs voor het Europees Gerechtshof in Straatsburg. Maar die rechtbank wijst op 10 juli 1981 zijn klacht tegen de Orde van de hand. Om zijn blazoen wat op te poetsen had Cams in 1979 inmiddels ook al een tweede labo, *Medicoinfor*, opgericht. Wat de enquête in Testaankoop liet vermoeden, komt onomstotelijk vast te staan na de gruwelijke moord op de labo-eigenaar. De hele administratie wordt gewoontegetrouw in beslag genomen en duchtig gecontroleerd. Zo komt aan het licht dat er op gigantische wijze met de boekhouding is geknoeid ten nadele van de ziekteverzekering en de fiscus. Twee dokters die met Cams samenwerkten, worden een tijd in hechtenis genomen om uitleg te kunnen verschaffen over de fiscaal onfatsoenlijke manier waarop de laboratoria werden geleid.

Paul Cams heeft zich echter niet enkel op commerciële manier met gezondheidszorg beziggehouden. Zo wordt onder zijn impuls op 9 december 1977 een naar hem genoemde stichting opgericht, die het wetenschappelijk onderzoek inzake kankerziekte en sclerosis multiplex wil aanmoedigen. Naast Cams behoren tot de oprichters ook zijn levensgezellin Odile Pannecoecke, zijn boekhouder Théo De Bouvere, een geneesheer-professor aan de VUB (tevens lid van de nationale raad van de Orde van Geneesheren), een wetsdokter en enkele anderen. Maar voor Cams dient die stichting eigenlijk in de allereerste plaats om zijn prestige op te poetsen.

Het is overigens dezelfde reden die Cams drijft in de richting van allerhande organisaties, waar kwistig wordt omgesprongen met ronkende titels. Zo wordt hij in 1979 Grootofficier in de Patriarchale Orde van het Heilig Kruis van Jerusalem, een ridderorde die niet wordt erkend door het Vaticaan. Datzelfde jaar raakt hij eveneens in het bezit van een document waaruit moet blijken dat hij op 20 april de pauselijke zegen heeft gekregen van Johannes-Paulus II. Daarop draagt hij de naam van 'Signor Barone Paoul José Cams de Vanderberg'.

Op 14 juli 1981 wordt Cams officieel gehuldigd als nieuwe ereconsul in Brussel voor het Afrikaanse land Senegal, weer een titel die indruk maakt. Over de manier waarop hij het zover kon brengen, bestaat weinig duidelijkheid. Volgens *De Morgen* (27 febru-

ari 1986) zou dit wel eens verband kunnen hebben met de schenking van een ziekenwagen en automatische rolstoelen aan dit land, een gift waarbij Cams' vriend Hilaire Beelen eveneens betrokken is geweest. Met diezelfde Beelen maakt Cams deel uit van de zeer conservatieve vrijmetselaarsvereniging, de Grootloge, waar veel uiterlijk vertoon tot de geplogenheden behoort. Voor Paul Cams is nu eenmaal elk middel goed om te kunnen doordringen tot de Brusselse High Life, of wat daar moet voor doorgaan. Geregeld ontmoet hij personen uit dat milieu in goktenten, die officieel nochtans als eerbiedwaardige drank- en eetgelegenheden geregistreerd staan. Er wordt daar illegaal voor grof geld gespeeld, maar de politiediensten doen vaak alsof er niets aan de hand is.

De belangrijkste speelzalen zijn gelegen in de chique buurt rond de Brusselse Louisalaan. Daar is ook sinds jaar en dag het hotel-restaurant Carlton gevestigd dat eigendom is van de nabestaanden van verzekeringsmakelaar Josi. De Carlton is een ontmoetingsplaats voor Brusselse prominenten als de politicus Paul Vanden Boeynants, de parking- en wolkenkrabbenbouwer Charly De Pauw, die inmiddels is overleden, en nog tal van anderen die men wel eens als *'les amis de VDB'* omschrijft. Cams wil daar ook bij horen. Vermits hij geld zat heeft, koopt hij zich gewoon in dat milieu in.

Op 19 juli 1978 wordt onder zijn impuls de naamloze vennootschap New Carlton opgericht met de bedoeling om de uitbating van het hotel-restaurant in handen te nemen. De groep Josi zit aanvankelijk ook nog in de boot. Als afgevaardigde-beheerder wordt Rik Van Aerschot aangeduid, die een topkaderlid is van de verzekeringsmaatschappij Josi. Van Aerschot, evenals Cams en Beelen lid van de Grootloge, is in het verleden nog de nationale schatbewaarder van de PVV geweest.

Maar al heel vlug ontstaan er wrijvingen. Op 16 oktober 1978 neemt Van Aerschot ontslag als afgevaardigd-beheerder. Hij wordt vervangen door Cams' vriendin 'Antonella' Pannecoecke, die enige tijd nadien die functie afstaat aan Théo De Bouvere, de trouwe boekhouder van Cams. Maar de zaken lopen niet zo gesmeerd als Cams had verwacht. Midden 1980 kampt de vennootschap al met een verlies van om en bij de 10 miljoen. Cams probeert het getij alsnog te keren. Hij trekt een nieuwe beheerder, de restauranthouder Renato Iaione, aan. Het baat niet, want op 21 januari 1981 gaat de vennootschap in faling. Théo De Bouvere pleegt diezelfde dag zelfmoord in zijn appartement aan de kust. Voor hem is het allemaal teveel geworden. Renato Iaione probeert de scherven te lijmen en richt op 3 februari een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid op. Maar ook deze nieuwe vennootschap brengt geen baat. Op 12 april 1982 rijdt Iaione zich met zijn wagen te pletter in de Brusselse Van Praetlaan. Voor de politie is dit ongeval een raadsel want de genoemde laan is immers erg breed. Nochtans wordt geen enkel spoor gevonden van een mogelijke sabotage van de auto.

De oorzaak van de debâcle van de New Carlton ligt ongetwijfeld bij de grootheidswaanzin van Cams. Het hotel-restaurant was economisch niet zo rendabel, maar de eergierige Cams wilde het tegendeel bewijzen. Maar in de eerste plaats was het zijn bedoeling om via de uitbating ervan door te stoten naar de top. Om die reden stelt hij de ruimte ook enkele malen ter beschikking van het financieel comité van Willy De Clercq, waarvan Cams deel uitmaakt.

Een voormalig werknemer van Cams in de Carlton herinnert zich er ooit ook Wilfried Martens, Hugo Schiltz, de vrouw van de gewezen Duitse president Walter Scheel en veel belangrijke buitenlandse diplomaten te hebben gezien.

Paul Cams heeft nog andere bedoelingen als hij zich inkoopt in de Carlton. Hij weet dat nogal wat Brusselaars maar al te graag een casino in de hoofdstad willen oprichten. De Carlton zou daartoe een geschikte plaats kunnen zijn. Maar volgens een wet uit 1905 is het in België verboden om een casino uit te baten. Ten uitzonderlijke titel zijn er wel acht vergunningen afgeleverd –die acht casino's vertegenwoordigen gemiddeld 300 miljoen frank per jaar inkomsten voor de schatkist. Brussel valt terzake echter uit de boot. Velen zijn nochtans van mening dat de hoofdstad als vestigingsplaats van de Europese Gemeenschappen en de Nato recht heeft op zo'n casino. In 1977 kaart de Brusselse industrieel *Jean De Broux* het probleem aan bij de nationale overheid. De Broux, beheerder van talloze vennootschappen waaronder de verzekeringsmaatschappij AG en de bewakingsfirma Securitas, is al jarenlang begaan met het toeristisch aantrekkelijk maken van Brussel. Hij is ook lid van de elitaire en oer-conservatieve Cercle des Nations. Hij polst eveneens de uitbaters van de acht casino's van het land, maar zijn vraag naar een vorm van samenwerking wordt afgewezen.

Ondanks het verbod op bepaalde kansspelen wordt er in de hoofdstad natuurlijk duchtig gegokt, ook door Cams. Op 15 maart 1977 valt de rijkswacht binnen in de *Piccadilly* te Sterrebeek. Alle speeltoestellen en de boekhouding worden in beslag genomen. Uitbaters van deze goktent zijn Albert Vandenborre en de Nederlander Baptist Andries. Deze inval veroorzaakt heel wat heisa, die

uiteindelijk zal leiden tot de ontbinding van de sectie kansspelen van de Brusselse BOB. Tijdens het daarop volgend proces voor de correctionele rechtbank gebeuren er enkele vreemde dingen. Substituut Claude Leroy stelt dat de inval in de Piccadilly ingegeven is door weerwraak van de BOB'er, die het jaar voordien ook al eens in de clinch is gegaan met Vandenborre. Aanleiding daartoe was een inval in een andere club van Vandenborre, waarvoor op een bepaald ogenblik niemand minder dan oud-voetbalspeler Jef Jurion gaat pleiten bij de BOB. Op het Piccadilly-proces wijst substituut Leroy eveneens naar de dubbelzinnige wetgeving: enerzijds verbod op kansspelen, anderzijds acht uitzonderingen en belastingen heffen op de speelwinsten.

Twee jaar later, in 1979, vestigt de Fransman Gilbert Zemour zich in Brussel. Hij is een van *les frères Z*, een beruchte clan uit de Franse onderwereld. Gilbert Zemour, ooit nog vertegenwoordiger voor een financiële instelling, bouwt in de hoofdstad een net van speelzaken uit. In één van deze zalen is Paul Cams een trouwe klant. Cams raakt bovendien bevriend met Gilbert Zemour, die heel wat vooraanstaanden onder zijn cliënteel rekent. In datzelfde jaar wordt het van overheidswege toegelaten casino van Namen overgenomen door *Joseph Khaïda*, een bekend financier van de Franse onderwereld. Volgens de gewezen Franse politiecommissaris Le Taillanter is Zemour daar ook bij betrokken. Geregeld brengt de al genoemde substituut Leroy, vaak samen met de oude dame Yvonne De Schuyteneer, een bezoek aan het casino van Namen, zonder zich echter zelf aan het spel te wagen. Begin november 1979 wordt het casino in geheimzinnige omstandigheden door brand vernield. Vanuit Brussel worden aan Khaïda voorstellen gedaan om zich in Brussel te komen vestigen, maar zover komt het niet.

Gilbert Zemour blijft inmiddels goede zaken doen met zijn goktenten, ook al heeft hij er officieel niets mee te maken. Hij maakt nog geregeld een reisje naar Frankrijk, waar hij ook nog belangen heeft. Na de linkse verkiezingsoverwinning en de benoeming van François Mitterrand tot president in 1981, begint het te rommelen in het Franse gokwereldje. De welbekende Cercle Hausman in Parijs, eigendom van de inmiddels vermoorde Marcel Francisci, een vriend van Gilbert Zemour, wordt door de overheid gesloten. Francisci die nauw aanleunt bij de Gaullistische partij van Jacques Chirac, tekent natuurlijk bezwaar aan tegen deze maatregel. Hij kan daarbij rekenen op de steun van zijn politieke vrienden, waaronder Charles Pasqua, voormalige chef van de beruchte gaullistische privé-militie Service d'Action Civique (SAC) en momenteel

minister van Binnenlandse Zaken. Ook rond het bekende maar gesloten casino Ruhl in Nice ontstaat weer beroering. Talloze kandidaat-overnemers dienen zich aan. Eén van hen is Gilbert Zemour. Maar enkele weken later, op 28 juli 1983, wordt Zemour, tijdens een kortstondig verblijf, in Parijs doodgeschoten. Op 8 april van dat jaar was ook al zijn broer Edgard, die in het Amerikaanse Miami verbleef, door onbekenden vermoord. De daders zijn tot op heden nog niet gevonden.

De omstandigheden waarin zowel de broeders Zemour als Paul Cams vermoord werden lijken sterk op elkaar. De moordenaar moet in beide gevallen bijzonder goed op de hoogte geweest zijn van de levensgewoonten van zijn slachtoffer.

Het 'gelobby' voor een casino in Brussel werd intussen onverminderd voortgezet. Het CEPIC, de georganiseerde rechterzijde van de Franstalige christen-democraten, is in 1981 van oordeel dat een casino voor Brussel een noodzaak is. In datzelfde jaar, op 15 november, wordt de vereniging zonder winstoogmerk *Les Amis du Casino de Bruxelles* opgericht. De spilfiguur is Yvonne De Schuyteneer alias *Bobonne Champagne*, die wil ijveren voor de oprichting van een casino in de gebouwen van het Carlton-hotel.

Enkele weken na de oprichting van deze vzw wordt een regering van liberalen en christen-democraten benoemd. Jean Gol wordt minister van Justitie. Hij trekt als kabinetsmedewerker de Brusselse substituut Claude Leroy aan. Twee jaar later stelt de Justitieminister een aantal wijzigingen op de wetgeving inzake kansspelen en casino's voor. Bedoeling zou zijn elke aanvraag tot oprichting van een casino nader te onderzoeken. Dit wetsontwerp lokt fel protest uit bij de bestaande casino-uitbaters, die bevreesd zijn voor kapers op de kust. Vreemd genoeg trekt de minister van Justitie zijn voorstellen weer in.

Inmiddels is Claude Leroy als kabinetsmedewerker van Gol aan de deur gezet. Hij zet zijn carrière binnen het Brusselse parket voort. Maar op 25 maart 1985 wordt Leroy gearresteerd. Hij wordt er onder andere van beticht dat hij via Baptist Andries van de Piccadilly gegevens uit gerechtelijke dossiers heeft doorgespeeld naar de onderwereld. Leroy moet zich datzelfde jaar nog voor de rechtbank verantwoorden. Tijdens dat proces wordt ook Yvonne De Schuyteneer ten tonele gevoerd. Zij blijkt een zeer goede vriendin van de beschuldigde substituut te zijn. Maar ook zij is gewikkeld in allerhande duistere zaakjes, waar veel geld mee gemoeid is. Leroy zelf wordt op 4 december 1985 tot 18 maanden cel veroordeeld, maar hij komt al vlug daarna weer vrij.

Bende van Nijvel?

Hoewel we niet met zekerheid weten of Cams contacten had met personen die in verband met de bende van Nijvel werden genoemd, –verder onderzoek moet dat uitwijzen– menen we dat het nodig is, op een voorzichtige wijze, deze relaties aan te halen. Gezien zijn belangstelling voor speelzalen is het niet uitgesloten dat Paul Cams de in opspraak gebrachte substituut Claude Leroy heeft gekend, maar hierover bestaan geen concrete gegevens. Evenmin is het bekend hoe precies de relatie tussen Cams, *Juan Mendez Blaya* en *Jean Bultot* juist liep. Laatstgenoemde, adjunct-directeur van de gevangenis van Sint-Gillis, is begin 1986 uit België gevlucht om zich naar verluid met de hulp van zijn vriend Claude Leroy– definitief te vestigen in het Zuidamerikaanse Paraguay. Bultot is in het voorjaar van 1985 aangehouden op verdenking van medeplichtigheid aan een poging om gestolen waardepapieren te verzilveren. Hij werd daarbij geholpen door *Leopold Van Esbroeck*, een lid van de zogeheten *Bende De Staercke* die al herhaaldelijk in verband is gebracht met de Bende van Nijvel. Enige tijd na zijn vrijlating werd Bultot opnieuw gearresteerd. Hij stond toen net op het punt om naar Paraguay af te reizen om daar een cursus terreurbestrijding te volgen. Eén van de disciplines is het zogenaamde praktijkschieten, het schieten op bewegende voorwerpen, een discipline die Bultot met veel enthousiasme beoefende. Zijn vlucht naar Paraguay, georganiseerd met medewerking van extreem-rechtse militanten die Bultot trouwens goed kenden, had enkele dagen na de dood op Juan Mendez plaats.

Mendez werd op 7 januari 1986 vermoord aangetroffen in zijn auto. Alles wijst erop dat het, net zoals bij Cams, om een executie ging. Op dat moment was Mendez werkzaam bij de wapenfabrieken FN, waar hij verantwoordeljk was voor de Latijnsamerikaanse markt. Het onderzoek bracht aan het licht dat Mendez in het bezit was van een uiterst gesofisticeerd wapen, dat tijdens de jaarwisseling 1981-1982 werd gestolen bij de anti-terreurgroep van de rijkswacht, het Speciaal Interventie Escadron, dat gehuisvest is in de best bewaakte rijkswachtkazerne van het land. Mendez was een wapenverzamelaar en evenals Bultot een beoefenaar van het praktijkschieten.

Aan het profiel van de eigenaardige leefwereld van Paul Cams voegt het weekblad *Pourquoi Pas?* van 26 november 1986 nog een nieuw element toe. Volgens dat blad kwam na de slachtpartij in een café te Marseille in november 1978 aan het licht dat Cams in verbinding zou staan met leden van de hogergenoemde SAC, die zich bezighielden met drugs- en wapenhandel, valsmunterij en andere misdrijven.

Uiterlijk vertoon

Om het beeld van Cams, tafelgenoot van Willy De Clercq in het financieel comité van de PVV, is het wel leuk wat uit te wijden over Cams' pronkzucht. Op 12 december 1979 ontvangt Paul Cams in de Carlton de Dag Hammarskjoeld-prijs en wordt hij tevens voorzitter van het promotiecomité van deze onderscheiding. Die prijs wordt uitgereikt door de *Diplomatieke Academie voor de Vrede*, in samenwerking met nog twee andere internationale organisaties. De Academie is in 1963 opgericht door de Italiaanse baron Dino di Stefano met de bedoeling kunsten, letteren, wetenschapsbeoefening, culturele relaties aan te moedigen in een geest van vrede tussen de volkeren en de naties. Sindsdien wordt jaarlijks de hogergenoemde prijs overhandigd aan ieder die tot deze doelstellingen bijdraagt. De lijst van de winnaars is indrukwekkend. Naast kunstenaars, diplomaten en wetenschapslui bevat hij ook de namen van de Zaïrese president Mobutu, de overleden Spaanse dictator Franco, de voormalige Filippijnse president Marcos, de gewezen Franco-minister Alfredo Sanchez-Bella (gelieerd met Opus Dei en het milieu rond het Snuffelschandaal, een gedeeltelijk geslaagde poging om de Franse petroleummaatschappij op te lichten), Dominique Ponchardier (mede-oprichter van de al genoemde Service d'Action Civique, SAC), Claire Boothe Luce (één van de boegbeelden van het ultra-conservatisme in de Verenigde Staten en adviseur van president Reagan voor zaken die verband houden met inlichtingendiensten). Kortom: niet iedereen kan zeggen dat ie ijvert voor de vrede. Maar voor de eergierige Paul Cams was dit ongetwijfeld een manier om zijn prestige op te vijzelen.

Er bestaan wel meer van dit soort internationale organisaties. Op de keper beschouwd, stellen ze weinig voor. Het zijn ontmoetingsplaatsen met veel tralala en decorum, met de uitreiking van prijzen, diploma's en andere getuigschriften. De Academie is nog het best te vergelijken met de talloze nep-ridderorden, waarbij uiterlijk vertoon fungeert als middel om de vereniging toch maar een aureool van belangrijkheid te geven. In de uitgaven van de Academie en de aanverwante verenigingen staan bijvoorbeeld brieven afgedrukt, gericht aan personen met een zeker prestige en faam, en foto's waarop mensen staan afgebeeld met indrukwek-

kende, met allerlei symbolen versierde mantels. Een mooi voorbeeld biedt ons een niet-gedateerde uitgave, die rond 1980 moet zijn samengesteld. Daarin staat een facsimile afgedrukt van een brief met de hoofding van de 'Fondation Paul J. Cams', gehuisvest op het adres van Cams. De brief is gericht aan Cams zelf. Op het adres waarnaar de brief verzonden is, is één van zijn bedrijfjes gevestigd. Het schrijven is bovendien ondertekend door Georges De Bouvere, 'chevalier', de boekhouder van Cams. In de brief is sprake van de verkoop van een schilderij van Henry Roland, de kunstenaar die zoveel te danken heeft gehad aan Cams, ten bate van de Stichting. Het betreft dus duidelijk een onderonsje. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Cams' zakenvennoot en vriend, de vermoorde industrieel Vlassenroot, enkele jaren geleden ook de Dag Hammerskjoeld-prijs in ontvangst mocht nemen.

Volgens *Urbain Dirix* van de Academie heeft Paul Cams gepoogd de vereniging naar zijn hand te zetten. Cams zwaaide met enorm veel geld en beweerde speciaal voor de Academie de Carlton te hebben gekocht om er de prijsuitreikingen te laten plaats vinden. Maar al vlug ontstond er onenigheid. Cams liet briefpapier drukken, waarop hij onrechtmatig de hoofding van de Academie vermeldde. Hij wilde eigenmachtig de personen aanduiden, die in aanmerking kwamen voor de Dag Hammerskjoeld-prijs. De breuk was onafwendbaar.

Urbain Dirix is een wat vreemde figuur, die verschillende jaren noodgedwongen in het buitenland verbleef, met name in Indonesië. De man laat zich graag chaperonneren door mooie vrouwen en beschikt blijkbaar over een hoog inkomen. Hij noemt zichzelf journalist en heeft in het verleden dit beroep uitgeoefend als freelance-medewerker van enkele bladen uit de krantengroep van Het Laatste Nieuws. Ooit schreef hij een boek over de Franse oplichter Fernand Legros, die in schilderijen zwendelde. Een ander Legros-biograaf, Roger Peyrefitte, schreef daarover: 'Een klein werkje van de Belgische journalist Bob Dirix, dat aan Fernand Legros is gewijd en de titel 'Fou génial, vie tumultueuse du playboy faussaire' draagt, is gepubliceerd zonder vermelding van de naam van de uitgever en de plaats, het was een poging tot een authentieke biografie met literaire pretenties, rijk geïllustreerd met foto's en facsimiles. In dit boek wordt Fernand Legros een vervalser genoemd en draagt hij naast het epithetum 'zot' ook dat van 'genie''.

In 1977 werd *Urbain Dirix Florent Leon Dirix de Rivière* opgenomen in nog een andere vereniging van baron di Stefano. Drie jaar later, op 8 september 1980, wordt onder zijn impuls in Brussel

een vereniging zonder winstoogmerk opgericht, die het werk van di Stefano's Academie wil verderzetten: de *Académie diplomatique de la Paix, Pax Mundi, en abrégé: 'Prix internationale Dag Hammarskjoeld'*. Tot de oprichters behoren een Brits museumconservator, een Indonesisch schilder van wie Dirix de belangen behartigt, een Amerikaans bankier, een Portugees advocaat, een in Zwitserland verblijvende Belg die zichzelf omschrijft als de secretaris-generaal van de diplomatieke clubs in Brussel en Genève en enkele Belgen. Twee jaar later verdwijnen enkele oprichters uit de raad van beheer. Dirix blijft uiteraard van de partij als voorzitter. Ondervoorzitter wordt mede-oprichter *Paul Nagels*, eigenaar van twee medische labo's in het Waasland. Ooit wilde hij zich inkopen in het bestuur van de voetbalclub van Beveren, maar dat lukte hem niet. Door bemiddeling van een Antwerps diamantair werd Nagels in december 1982 opgenomen in de raad van bestuur van Beerschot, waarvan de al eerder genoemde Fernand Verbist eveneens deel uitmaakt. Grootkanselier van Pax Mundi is *Emiel Van Bellinghen*, een oude bekende van Urbain Dirix. Van Bellinghen is de zaakvoerder van de danstent The Lord te Schepdaal. Een tweetal jaren geleden stapte het parket onder leiding van onderzoeksrechter Bellemans er af, op zoek naar gegevens die wijzen op fiscale fraude. Het is de neef van de liberale gemeenschapsminister Waltniel die The Lord financieel beheert.

Een aanvraag tot erkenning van Pax Mundi als internationale organisatie, ingediend bij het ministerie van Justitie, werd afgewezen. Maar dat belet Urbain Dirix, die net als Cams en de Kirschen-vennoot Beelen wel eens vaker in het restaurant Le Vieux Berchem kwam, niet om met zijn organisatie verder te werken.

Weer Hilaire Beelen

Begin 1986 wordt de Brusselse privé-detective Jeff Vermeiren op bevel van onderzoeksrechter Bellemans opgepakt omdat hij gebruik heeft gemaakt van een geheim telexnummer van het parket. Volgens Vermeiren zelf ligt de ware reden in het feit dat hij werkte voor rekening van de vrouw van notaris X, de zoon van een welbekend Paribas-directeur, die in opspraak is gekomen wegens vermeende seksuele mishandeling van zijn kinderen. Enkele weken voor zijn arrestatie haalde Vermeiren de kolommen van het Franse weekblad Paris Match. Daarin werd het verhaal gedaan over zijn tussenkomst bij de vrijlating van de dochter van een Brits industrieel die er was ontvoerd door de mafia. Na raadpleging van

de Italiaanse pers bleek dat dit verhaal met enige korrels zout moet worden genomen. Hoe dan ook, Vermeiren is een *geval*. Hij beweert zijn opleiding te hebben gekregen bij de Amerikaanse FBI, laat zich rijkelijk betalen voor zijn diensten en organiseert op een bepaald ogenblik een bij de wet verboden privé-militie om – het optreden van de Bende van Nijvel indachtig– grootwarenhuizen te bewaken. Ook wegens dit laatste feit leeft hij in onmin met het gerecht. Dat het gerecht pas in 1986 daarvoor tegen hem is opgetreden is nogal verwonderlijk vermits hij in de Gouden Gids 1985-86 openlijk reclame maakt voor privé-militievorming.

Ons interesseert de detective Vermeiren om wel heel andere redenen. Op zijn beroepskaart staat het embleem van de *Code Diplomatique et Consulaire* afgedrukt. Deze organisatie, waarmee Urbain Dirix ook te maken heeft, publiceert onder andere een boek met de adressen van alle diplomatieke en consulaire missies in de wereld, opgevrolijkt met reclameboodschappen. Deze CD blijkt eveneens over een eigen inlichtingendienst te beschikken met hoofdzetel in de Verenigde Staten. De afdeling public relations wordt geleid door de Luxemburgse zakenman Pierre Stein, de voorzitter van de Diplomatieke Academie voor de Vrede in Luxemburg.

Jeff Vermeiren werd op 24 juni 1985 benoemd tot directeur van het detectivekantoor *Security Bureau N.V.*. Deze vennootschap was amper tien dagen voordien opgericht door een Luxemburgse maatschappij en drie Belgen. Het drietal werd in september 1986 samen met Jean-Pierre Hesbeen opgepakt wegens medeplichtigheid aan valsmunterij van staatsobligaties en cheques. Deze Hesbeen is één van de sleutelfiguren in de poging tot oplichterij, bedoeld om de raffinaderij van Feluy op te kopen, een zaak die de gewezen socialistische minister Mathot in opspraak bracht.

Het Security Bureau werd in oktober 1985 ontbonden. Enkele weken later, op 19 november, werd een nieuwe vennootschap, *New Security Bureau N.V.*, opgericht. Het hogergenoemde drietal is daar niet bij betrokken, maar de Luxemburgse holding wel. Die holding wordt trouwens vertegenwoordigd door Jeff Vermeiren zelf, die persoonlijk ook kapitaal inbrengt.

Die Luxemburgse holding heet *Orient Group S.A. Holding*. Deze vennootschap is op 14 mei 1985 opgericht door *Arden Equities* en *Sanlux Investments*, twee firma's uit Londen. Tussen beide vennootschappen bestaan kruisparticipaties zodat ze eigenlijk tot eenzelfde groep behoren. Het gaat hem inderdaad om de Ardengroep, waarover wij al uitgebreid schreven in het derde hoofdstuk. Wij schreven toen ondermeer dat de Luxemburgse advocaat

Jean Wagener, die de belangen van Hilaire Beelen behartigt, met de beheerder van die groep zaken heeft gedaan. Zoals wij toen ook schreven bestaat de opdracht van de Arden-groep uit het oprichten en beheren van vennootschappen van derden zodat de eigenlijke bezitters onbekend blijven. Zo werd Sanlux op 1 oktober 1983 opgericht door de Arden-groep. Drieëntwintig dagen later treden een Panamees bankier en een dito advocaat toe tot de raad van bestuur.

We stelden daarover vragen aan Jeff Vermeiren en hij vertelde ons dat de Orient Holding in feite zijn eigendom is. Daar is in de ter beschikking staande documenten geen spoor van terug te vinden. Gezien de hele constructie is dat trouwens uitgesloten.

Maar privé-detective Jeff Vermeiren vertelde ons nog andere dingen, terwijl op zijn bureau een rode anti-tabakkaars brandde. 'Ik heb in het verleden zaken gedaan met het wisselagentschap Kirschen. En ik heb na zijn vlucht naar het buitenland Hilaire Beelen geholpen om hem op een bepaald ogenblik stiekem België te laten bezoeken. U begrijpt best dat ik daarover geen details kan geven'.

II. Bloemlezing uit politiek fiscale fraude

7. Enkele gevallen van politiek-fiscale fraude

Kirschen en Co hebben niet het monopolie van de fiscale fraude in België. In het recente verleden zijn een aantal gevallen aan het licht gekomen, waarvan we hieronder enkele beschrijven. Deze fraudedossiers situeren zich in een milieu met een duidelijk politiek profiel, daarom omschrijven we ze als politiek-fiscale fraude.
In mei 1908 raakt bekend dat het Brusselse *Bureau Technique-Technisch Bureau (BTB)* het voorwerp uitmaakt van zo'n onderzoek. BTB is een studiebureau voor openbare aanbestedingen. In opdracht van de overheid stelt het bedrijf de dossiers voor openbare bouwwerken samen. In werkelijkheid, zo komt aan het licht, speelt BTB die opdracht gewoon door naar een aantal geïnteresseerde ondernemingen, die nadien op basis van hun eigen dossier de opdracht zelf toegewezen krijgen.

Voor de fraudebestrijders wordt het BTB-dossier pas echt intrigerend als een bezoek wordt gebracht aan de boekhouder van de firma, Jean Debroux. Hij blijkt namelijk de schakel te zijn in een ingewikkeld kluwen van bedrijfjes, dat kapitaalvlucht naar Zwitserland mogelijk maakt. BTB laat de facturen van de opdrachten in rekening brengen door *Mercury Injection* uit Bazel. Dat is één van de vele firma's van *Louis Amhof*. Amhof wordt trouwens tij-

dens een bezoek aan België gearresteerd en op de rooster gelegd. Hij zegt dat hij voor rekening van talloze Belgische bedrijven valse facturen heeft gemaakt, om het uitdelen van smeergeld en fiscale fraude te verdoezelen.

Amhof is in 1976 in Brussel stichter-aandeelhouder van de vennootschap Immo Compas, samen met onder andere Jacques Debroux. In feite wordt de onderneming gecontroleerd door een Zwitserse firma, die gehuisvest is op de Malsgasse 25 te Bazel, het adres van Amhof. Afgevaardigde-beheerder van Immo Compas wordt Jacqueline Speeckaert, de vrouw van de inmiddels overleden Isidore Ghysels van de gelijknamige handelszaken in vlees. Boekhouder van deze ondernemingen is Jean Debroux. In 1969 hebben Ghysels, Vanden Boeynants en nog een derde vleeshandelaar, Jacques Vanderhaeghe, samen een bedrijf in vleeswaren opgericht, waarin aanvankelijk de Brusselse verzekeringsmakelaar Josi ook kapitaal investeerde. Het ligt dus voor de hand dat de speurders, belast met het onderzoek naar de activiteiten van BTB, terechtkomen in het brede vaarwater van Paul Vanden Boeynants.

In september 1980 wordt een gerechtelijk onderzoek gestart naar mogelijke fraude bij de *Boucheries Ghysels*. Enkele weken voordien, in juni 1980, is intussen beslist Immo Compas op te doeken. Amhof verdwijnt trouwens uit de raad van beheer. Op de vergadering waarop beslist wordt tot het liquideren van de vennootschap blijkt plots een in de Hongaarse hoofdstad Boedapest wonend vleeshandelaar, Oreste Beghetto, hoofdaandeelhouder te zijn. Als gevolg van het gerechtelijk onderzoek naar de Boucheries Ghysels worden deze vennootschappen ontbonden. Vijf dagen voordien zijn vier nieuwe vennootschappen onder de benaming Boucheries Ghysels opgericht. Aandeelhouders zijn Beghetto, zijn Luxemburgse vennootschap *Heighton Investments* en twee personen die betrokken zijn bij de vleeshandelszaken van Jacques Vanderhaeghe. Jacqueline Speeckaert wordt trouwens benoemd tot beheerder-directeur-generaal. Door het onderzoek naar fiscale fraude raken de bedrijven echter in moeilijkheden, want de fiscus wil boter bij de vis. Op 7 juli 1981 verdwijnen Beghetto en de andere beheerders uit de leiding van de Boucheries Ghysels en worden ze vervangen door Vanden Boeynants en Jacques Vanderhaeghe, evenals hun beide zonen. Zeer terecht stelt het parket zich vragen over deze gang van zaken.

Op 28 oktober 1981 worden Jacqueline Speeckaert en Jacques Vanderhaeghe opgepakt op beschuldiging van fiscale fraude. Zij wordt twee dagen nadien opnieuw vrijgelaten en door vrienden

onmiddellijk naar de luchthaven van Zaventem gebracht waar ze vertrekt in een vliegtuig dat haar naar Malta brengt. Op Malta is inmiddels het een en ander gebeurd. Daar is immers op 21 maart de *Mediterranean Meat Company* opgericht door het Luxemburgse Heighton Investments en het Zwitserse *AG für Gastgewerbe*. Dat de VdB-connectie hieraan ten grondslag ligt, kan onder andere blijken uit het feit dat de directeur van VdB's vleesbedrijven, Frans Leroux, aanvankelijk de leiding van de Maltese firma in handen heeft. Vanaf februari 1982 wordt het bedrijf geleid door Jacqueline Speeckaert, die op Malta veilig zit voor de Belgische fiscus.

Pantserproducent Boas

Vlak naast het vleesbedrijf van Jacqueline Speeckaert op Malta staan de fabriekshallen van Asco Malta Ltd., een filiaal van de gelijknamige firma van de Brusselse zakenman Roger Boas. Als bij toeval (?) hebben beide ondernemingen beroep gedaan op dezelfde Maltese accountants om hun bedrijven uit de grond te stampen.

Roger Boas is evenals Jacqueline Speeckaert geen onbekende voor Vanden Boeynants en het parket. In de jaren zeventig, terwijl de politicus VdB de dienst uitmaakt op het ministerie van Defensie, doet Boas gouden zaken met het leger. Er gaat haast geen bestelling voorbij of hij mag op een of andere manier meesleutelen. De contacten tussen de zakenman en de politicus blijken trouwens nogal intens. Als Asco in 1973 bijvoorbeeld nieuwe fabriekshallen in Zaventem opent, is de politicus aanwezig op de plechtigheid. En in 1977, op de vooravond van de verkiezingen, organiseert de zakenman een avondje in de gebouwen aan de Brusselse Belliardstraat, waar de zetel is gevestigd van de georganiseerde rechterzijde van de PSC, het Cepic, maar daarover later meer. Tussendoor heeft Boas ook nog een Zwitserse fiduciaire opgericht, die achteraf betrokken is bij de stichting van een immobiliënvennootschap in Brussel. Hierin participeren ook Jean-Paul Timmermans (in mei 1985 gearresteerd op verdenking van fiscale fraude) en diens inmiddels gewezen echtgenote Viviane Baro (politieke vriendin van VdB en eind 1982 opgepakt wegens mogelijke fiscale fraude). Dat Baro in 1982 wordt aangeduid als vereffenaar van de Brusselse vastgoedfirma is dus geen toeval. Dat zij die functie deelt met Theo Van Helvoort, de rechterhand van de inmiddels eveneens van fiscale fraude beschuldigde Richard Van

Wijck, maakt alleen maar duidelijk hoe klein het wereldje rond Vanden Boeynants wel is.

Boas zelf krijgt op 19 oktober 1982 het bezoek van het parket. De speurders willen in de boeken kijken om er sporen van fiscale fraude te ontdekken. Een en ander, zo blijkt uit de persartikelen van die tijd, heeft te maken met de produktie van meer dan 1.000 pantservoertuigen voor rekening van het Belgisch leger. Het dossier van deze aankoop is opgesteld ten tijde van VdB's verblijf op het ministerie van Landsverdediging. Maar het is zijn opvolger, die niet toevallig tot dezelfde fractie binnen de PSC behoort, die uiteindelijk de levering van het merendeel der voertuigen toewijst aan Boas. Voor de fiscus belangstelling toont voor het dossier, stelden het Hoog Comité van Toezicht en de Raad van State zich daar ook al vragen over. En niet minder Knack-journalist Frank De Moor. Hij werd daarbij nauwlettend maar discreet in het oog gehouden door een legerofficier, die tevens beschikt over een kantoor van de firma PDG, waarover straks meer.

Dezelfde journalist meldde begin 1983 bovendien dat Roger Boas' naam voorkomt in het adressenboekje van Louis Amhof, de Zwitser die ook al op het toneel verscheen in de zaak Speeckaert. Maar dat was voor de speurders, op zoek naar gegevens over het betalen van commissielonen, smeergelden en dergelijke, eigenlijk geen verrassing meer. Ze schrokken echter wel even op toen aan het licht kwam dat Fortunato Israel, die aan het hoofd stond van een internationaal netwerk van callgirls, op de loonlijst van één van Boas' ondernemingen stond.

Graaf Hervé d'Ursel

Najaar 1980 wordt graaf Hervé d'Ursel aangehouden op verdenking van fiscale fraude. Het gerecht is opvallend discreet over deze arrestatie. De graaf behoort immers tot een katholiek adellijk geslacht dat al van oudsher tot 's lands High Life behoort. De man is gehuwd met Marie-Cécile de Bonvoisin, die evenals haar broer Benoit actief is binnen de rechterzijde van de PSC, het CEPIC. Graaf d'Ursel zelf is nog schatbewaarder geweest van de elitaire en oer-conservatieve Cercle des Nations, een verzamelplaats voor mensen met geld en gespierde opvattingen over de politiek.

Aanleiding tot de aanhouding van de graaf is een aktentas vol documenten die bij een bekend Brussels wisselkantoor gevonden wordt. Die tas blijkt eigendom van Hervé d'Ursel. Uit de inhoud valt met enige zekerheid af te leiden dat de edelman betrokken is

bij kapitaalvlucht naar het buitenland. Het onderzoek brengt al vlug aan het licht dat de graaf al jarenlang allerhande financiële transacties verricht die het daglicht schuwen.

Op 20 december 1977 verkoopt hij de firma voor verbruikerskrediet Sodefina, die hij jarenlang leidde, aan de Verzekeringsmaatschappij De Vaderlandsche voor een bedrag van 178 miljoen frank. De waarde van deze vennootschap, zo blijkt achteraf, is zwaar overschat, maar dat heeft de koper niet meteen door, omdat enkele maanden voor de verkoop de archieven door een mysterieuse brand werden vernield. Hoe dan ook, een aantal klanten maken hun beklag bij de nieuwe eigenaar, die met de hele zaak duidelijk verveeld zit. De Vaderlandsche laat het er niet bij zitten en zet de nodige stappen om de puntjes op de i te zetten. Graaf d'Ursel en de verzekeringsmaatschappij bereiken een akkoord.

Amper is Sodefina verkocht aan De Vaderlandsche of het voedingsbedrijf Continental Foods vraagt of het de meerderheidsparticipatie van Sodefina in de holding BUFA mag overnemen. De Vaderlandsche heeft daar geen enkel bezwaar tegen. De verkoop lokt echter protest uit van de kleine aandeelhouders van BUFA, dat op de beurs genoteerd wordt. Bij de verkoop is immers de wettelijke voorziene procedure van openbaar aanbod niet gevolgd. Tot tweemaal toe wordt de leiding van Continental Foods, die aanleunt bij het imperium van de Kredietbank, er door de Bankcommissie toe gedwongen orde op zaken te stellen. Bovendien doet BUFA een aantal transacties die de kleine aandeelhouders alles behalve gelukkig stemt, want BUFA wordt zonder meer een slechte belegging. In Luxemburg wordt BUFALUX opgericht met middelen afkomstig uit BUFA. De firma verwerft in een mum van tijd een kwart miljard aan activa, maar daar hebben de aandeelhouders niets aan. Overigens wordt de Luxemburgse vennootschap al vrij vlug weer ontbonden.

In november 1980 verschijnt in een aantal kranten een anonieme brief van ambtenaren, die de aandacht opeisen voor wat er gaande is binnen BUFA, waarvan graaf d'Ursel na de verkoop beheerder is gebleven. De ambtenaren zijn niet mals voor de bestuurders, die ze ervan betichten op grote schaal fraude te plegen. De Bankcommissie is inmiddels ook in het bezit gekomen van een brief, d.d. 23 december 1977. Dit schrijven is ondertekend door twee topfiguren van Continental Foods, Guy Mercier en Guy Kreusch en gericht aan graaf d'Ursel. Zij melden de edelman dat via de Kredietbank-Luxemburg 181 miljoen frank aan hem zal worden overgemaakt voor de aankoop van het meerderheidsbelang in BUFA. Vermits bij die aankoop niet alles verliep zoals het

moet, maakt de Bankcommissie het dossier d'Ursel over aan het parket. Inmiddels heeft graaf d'Ursel de enorme hoeveelheid geld waarover hij sinds de verkoop van Sodefina beschikt, geïnvesteerd in talloze bedrijven, in goud en diamant.

Baron Benoit de Bonvoisin

Op 19 mei 1981 onthult De Morgen de explosieve inhoud van een geheime nota van de Staatsveiligheid aan de Senaatscommissie Wijninckx, die een onderzoek naar het politiewezen en de privémilities verricht. In die nota staat geschreven dat baron Benoit de Bonvoisin een sleutelrol vervult in de financiering van extreemrechts. Diezelfde dag wordt in opdracht van onderzoeksrechter Lambeau een huiszoeking gedaan in de Brusselse Belliardstraat 39.

Op dat adres gebeurt heel wat. Het is de zetel van het CEPIC, waarvan de Bonvoisin schatbewaarder is. In het verleden gingen er meermaals verkiezingsbijeenkomsten door die tot doel hadden geld in te zamelen voor politici zoals bijvoorbeeld Vanden Boeynants. Ook het extreem-rechtse Front de la Jeunesse heeft er bijeenkomsten georganiseerd. Tevens huisde er een *Public Information Service* (PIO) die geleid werd door legerofficier Jean Bougerol. Die vernoemden we reeds en zijn naam wordt ook geciteerd in de geheime nota van de Staatsveiligheid. Dit PIO blijkt in werkelijkheid een soort politieke inlichtingendienst te zijn geweest. Bougerol was eveneens hoofdredacteur van 'Inforip', een uitgesproken anti-communistisch persoverzicht dat verspreid werd onder 'opinieleiders'.

Maar hier is het de rechercheurs die op 19 mei 1981 het verouderde gebouw binnenstappen niet om te doen. Enkele weken voordien heeft de Bijzondere Belastingsinspectie bij het parket in Brussel documenten voorgelegd, die wijzen op mogelijke fiscale fraude door *Promotion et Distribution Générale (PDG)* dat eveneens in het pand aan de Belliardstraat is gehuisvest. PDG verleent allerlei diensten aan bedrijven. Enkele dagen na de huiszoeking maakt het bekend wat dit onder meer inhoudt. Ondernemingen die op een discrete manier geld willen toeschuiven aan politieke partijen, kunnen bij PDG altijd valse facturen voor nep-opdrachten door de firma verkrijgen. De officiële reden voor het optreden van het parket luidt dan ook: valsheid in geschrifte met het oog op het plegen van fiscale fraude.

Achter PDG wordt de hand vermoed van baron de Bonvoisin,

maar daar is in officiële documenten van het bedrijf niets van terug te vinden. De baron heeft nu eenmaal een hardnekkige voorkeur voor het inzetten van stromannen. Er zijn nochtans een aantal elementen die duidelijk in de richting van zijn betrokkenheid wijzen. In 1979 doet het weekblad Knack een onderzoek naar het Eurosystem-schandaal, waarover later meer. In dit verband brengt journalist Frank De Moor een bezoek aan de kantoren van PDG, dat goed op de hoogte is van de mogelijkheden tot investeringen in het Midden-Oosten. De dag nadien ontvangt de Knack-journalist zelf bezoek. Baron de Bonvoisin komt hem een brief overhandigen, waarin de rol van PDG gepreciseerd wordt. Enkele jaren later, in maart 1984, publiceert Jacques Offergeld, ooit part-time werknemer van PDG een artikel over de baron. Hij schrijft daarin dat de BTW-administratie ervan op de hoogte is dat PDG permanent een auto (Chevrolet Camaro, met nummerplaat DUS248) ter beschikking stelt van de baron.

In november 1984 wordt PDG geruisloos failliet verklaard. Vijf maanden voordien is baron de Bonvoisin in beroep tot één jaar met uitstel veroordeeld wegens medeplichtigheid aan het frauduleus bankroet van de onderneming LMCI uit Nijvel. De baron heeft namelijk op onrechtmatige wijze vijf miljoen van dit bedrijf overgedragen aan de Boomse Metaalwerken. De feiten dateren van het midden van de jaren zeventig als dit Boomse bedrijf in moeilijkheden raakt. Cobepa, de holding van de Paribas-bank, wil wel nieuw kapitaal aandragen, maar de Fransman Jean Zarotti biedt meer aan de oorspronkelijke aandeelhouders. Zarotti die het Nijvels LMCI controleert, is geen onbekende voor baron de Bonvoisin. Maar op 19 februari 1976 wordt Zarotti gearresteerd wegens oplichterij. Tot een proces is het tot op heden nog altijd niet gekomen. Hoe dan ook, er dagen nieuwe personen op met belangstelling voor de Boomse Metaalwerken, gegroepeerd rond de zakenman Albert Lambert uit Luik. In 1975 is Lambert voorzitter geworden van Forces Nouvelles-Nieuwe Krachten, een nieuwe politieke partij die direct verwant is met het extreem-rechtse Front de la Jeunesse. Bij de oprichting heeft baron de Bonvoisin, voor wie Lambert een stroman is, een rol achter de schermen gespeeld. Een aantal nieuwe beheerders doen hun intrede bij de Boomse Metaalwerken. Onder hen Pierre Dimanche, die al vlug ontslag zal nemen, en Raymond Steyaert, allebei van PDG. Het nieuwe kapitaal wordt aangedragen door een holding uit Liechtenstein, een Zwitserse firma en de Brusselse vennootschap *Société Européenne de Gestion Industrielle*. Laatstgenoemde onderneming wordt gecontroleerd door de Luxemburgse Credithold, dat

op zijn beurt weer eigendom is van Credito Commerciale. Achter deze constructie gaan Gherardi Dandalo en Richard Van Wijck schuil, die later zelf nog in aanraking zullen komen met het gerecht. Als verdedigers van de vrije markteconomie hebben ze zich naar aanleiding van de problemen bij de Boomse Metaalwerken met de stromannen van baron de Bonvoisin gelieerd.

Toch verloopt niet alles zoals gepland en moet nog elders kapitaal worden gevonden. In september 1976, zo meldt het financieel-economische magazine Trends twee maanden later, wordt aan de antagonisten in deze zaak zeven miljoen ter beschikking gesteld door een contactman van de Industrial Banking Corporation met hoofdzetel in Londen. Op datzelfde adres - ze bezitten zelfs een identiek telefoonnummer en telex– zetelt ook de European-Arabian Bank. Eerstgenoemde bank heeft bovendien een slechte naam, onder meer in verband met fiscale fraude. Maar ook omdat een van de gewezen beheerders ervan in verband wordt gebracht met bankkraken.

De hele operatie tot overname van de Boomse Metaalwerken loopt falikant af. Een poging van baron de Bonvoisin om met vijf miljoen van LMCI alsnog het tij te keren, kan niet meer baten. Op 3 december 1976 wordt het failliet uitgesproken. Eenzelfde lot is nadien ook LMCI beschoren. De faling is hier ondermeer het gevolg van de gelden die de baron onrechtmatig overhevelt. Hij moet hiervoor verantwoorden voor een rechter.

Richard Van Wijck

Op 4 februari 1983 gaat de firma *Crédit Commercial et Financier* in faling, in de daarop volgende dagen gaan ook een hele reeks andere ondernemingen voor de bijl. De dag na het failliet wordt de eigenaar van dit hele imperium, Richard Van Wijck, gearresteerd omdat men vermoedt dat het om een frauduleuze faling gaat. De put bedraagt ongeveer één miljard. Hoofdaandeelhouder van het Crédit Commercial was de Luxemburgse holding Credithold, waarvoor Viviane Baro ooit geld ophaalde.

Van Wijck had zich de jaren voordien ontpopt als een veelzijdig ondernemer. Bij de keuze van zijn vennoten liet hij zich leiden door politieke overwegingen. Niet zomaar iedereen kreeg een beheersmandaat aangeboden. Men moest tot dezelfde politieke circuits behoren. Vandaar dat Paul Van Kerkhoven (op het ogenblik van de faling Europees parlementslid voor de PSC) en de journalist-schrijver Jo Gérard (de man die VdB politiek lanceerde) tot

het select gekozen groepje behoorden. Uiteraard was ook Van Wijcks rechterhand, Theo Van Helvoort, van de partij. Nog een andere beheerder van de groep was *prins Rodolphe de Croÿ*, tevens beheerder van het imperium van Charly De Pauw, 'ami de VdB'. Ook Gherardi Dandalo.

Volgens de naar het buitenland gevluchte Dandalo in een vraaggesprek met het Italiaanse blad Il Mondo (21 maart 1983) was Van Wijck, van wie de familie langs moeders zijde grote belangen heeft in de multinational Unilever, niet zo'n best zakenman en was dat precies de reden van de faling. Een aantal feiten schijnen inderdaad in die richting te wijzen. Zo kocht hij een weinig florissante verzekeringsmaatschappij, de North Europe Insurance and Reinsurance Company over van Ronny Rossignol, de zoon van een jarenlang medewerker van Defensieminister Vanden Boeynants.

Van Wijcks droom was een eigen bank. Zijn medevennoot Dandalo koesterde dezelfde wens en liet zich trouwens ooit als bankier van een financiële instelling boekstaven, waarvan het officiële controle-organisme, de Bankcommissie, nog nooit gehoord had. In 1982 kocht het duo zich in bij de Antwerpse privé-bank *Beeckman, Gheysens, Vanderlinden en Co*. Hierbij merkte Walter De Bock in De Morgen (9 april 1983) op: 'Het kan geen toeval zijn dat twee beheerders van Finmob, de moedermaatschappij van deze bank, de heren Guy Mercier en Philippe Vanderlinden uit Antwerpen, toevallig ook al jaren samen met Richard Van Wijck en graaf Hervé d'Ursel, in de beheerraad zetelen van BUFA. Zij waren dus ook alle vier betrokken in de illegale en frauduleuze verkoop in december 1977 van de controle over BUFA aan de firma Continental Foods uit Puurs'.

Richard Van Wijck is iemand die naam en faam heeft verworven in de meest conservatieve politieke kringen van het land. Als student was hij al betrokken bij een mysterieus Ordre du Rouvre, samen met onder andere Paul Van Kerkhoven. Nadien lag hij ook aan de basis van de Cercle des Nations, gehuisvest in een chique pand aan de Brusselse Rooseveltlaan. Dat is een zeer selecte ontmoetingsplaats, waar overigens nogal wat hier ter sprake gebrachte personen geregeld over de vloer kwamen. Dat die figuren elkaar vrij goed kenden, betekent echter geenszins dat zij altijd aan hetzelfde koord trekken. Zo poogde Van Wijck in 1982 de hand te leggen op het blad *L'Evènement* dat een rechtstreekse concurrent was voor zijn uitgave, *L'Eventail*. De eerstgenoemde uitgave was eigendom van de in geldnood verkerende firma Action Presse van de gewezen huurling Christian Taverniers. De financiële sectie

van het parket te Brussel had daar trouwens ook belangstelling voor. Diezelfde firma gaf ook het blad voor wapenfreaks, *AMI*, uit. Maar Van Wijcks poging om zijn concurrent in te palmen, strandde op het hoger bod van een andere vennootschap, de N.V. Edimat. Die was in handen van een Luxemburgse firma met als hoofdaandeelhouder de holding Creditrust. Achter Creditrust ging dan weer het milieu rond Paul Vanden Boeynants schuil.

De peetvader

Het kroonstuk op de bestrijding van de fiscale fraude in de eerste helft van de jaren '80 is ongetwijfeld het proces tegen oud-minister Vanden Boeynants. Op 25 juni 1986 werd VdB in eerste aanleg veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf met uitstel en een fikse geldboete. Tegen de betrokkene waren maar liefst 136 fiscale delicten ten laste gelegd. Voor slechts 54 werd hij vrijgesproken. Bovendien werd 's lands meest beroemde politicus sinds de tweede wereldoorlog ook nog beschuldigd van schriftvervalsing via de inmiddels berucht geworden *Valse Francis*.

Aan dit proces ging een hele procedureslag vooraf. Algemeen luidt het dat tijdens een huiszoeking op 7 januari 1981 onder leiding van onderzoeksrechter Lambeau bij de Caisse Privée-Private Kas bezwarende elementen werden aangetroffen. Maar vermits de betrokkene in het parlement zetelde, moest eerst een geschikte procedure worden gevolgd. Nadat een speciale Kamercommissie zich onbevoegd had verklaard, werd VdB's parlementaire onschendbaardheid op 17 juni 1982 opgeheven zodat hij door het parket kon ondervraagd worden. Pas na heel wat juridisch gehakketak tussen het Openbaar Ministerie en de verdediging kon het proces op 26 maart 1986 van start gaan.

We besparen de lezer een opsomming van alle fiscale misdrijven. Een aantal dienen toch te worden vermeld. Zo zijn er de talloze frauduleuze handelingen, die in opdracht van VdB werden verricht door een wisselagent. Tijdens het gerechtelijk onderzoek komt tevens aan het licht dat de beschuldigde in het bezit was van een fors aandelenpakket van Action Presse, de uitgeversmaatschappij die hierboven al ter sprake kwam. In een poging om de fiscus op het verkeerde spoor te zetten, had VdB eveneens gebruik gemaakt van de Zwitserse firma AG für Gastgewerbe die in maart 1981 mee aan de basis lag van het Maltese bedrijf van mevrouw Speeckaert. Een en ander maakt duidelijk dat de hier beschreven gevallen van fiscale fraude zich situeren in eenzelfde milieu.

Dat is overigens ook zo voor de zogenaamde 'Valse Francis'. Francis verwijst naar de Libanese ambassadeur te Brussel, die op 16 december 1973 een schriftelijke aanvraag tot lidmaatschap van de Cercle des Nations indiende. Door bemiddeling van de Italiaanse graaf Gherardi Dandalo kwam VdB in het bezit van deze handtekening. In de acte van beschuldiging (nr. 78.97.2941/82), tiende blad, staat hierover: '... met frauduleuze bedoelingen om met name de gerechtelijke autoriteiten te bedriegen, een vervalsing te hebben gemaakt of laten maken op volgende manier: 'Ik ondergetekende Antoine Francis, wonende Franklin Rooseveltlaan 81 te Brussel, verklaar in volle eigendom 1600 aandelen van de N.V. E.P.B.C. –een firma van VdB, red.– met zetel in de Sergent De Bruynestraat 13 te Brussel tegen betaling in speciën van 40 miljoen Belgische francs, de 14 juni 1974'. ... In werkelijkheid had Antoine Francis die 1600 aandelen niet gekregen en had hij de 40.000.000 francs in ruil voor die aandelen niet betaald, en heeft de beklaagde onderaan het document een valse handtekening op naam van meneer Francis geplaatst of laten plaatsen en genoemd document werd niet opgesteld op 14 juni 1974'.

De tegen VdB ten laste gelegde delicten, aldus nog de rechtbank, getuigden van 'een eenheid van bedrieglijk opzet', zodat rechter Amorès niet zonder understatement tijdens één van de zittingen verklaarde: 'Dit dossier is geen worst die in schijfjes kan gesneden worden'.

III. Charter der fraudeurs

8. 'Het charter der fraudeurs'

Begin juli vraagt minister van Justitie Gol zendtijd op radio en televisie voor een regeringsmededeling. Hij heeft *goed* nieuws voor de Belgen, onder wie velen als gevolg van de economische crisis nog enkel kunnen dromen van zonovergoten zuiderse stranden. Eindelijk, zo betoogt Gol, zijn we erin geslaagd de burger te beschermen tegen de opdringerigheid van de fiscus, die de bevolking veel te zwaar belast. Het *charter van de belastingplichtige* is werkelijkheid geworden. Er kwam, aldus de minister, veel kritiek op omdat het een efficiënte bestrijding van de fiscale fraude onmogelijk zou maken, maar niets is minder waar. Overigens, zo stelt Gol, dateert de invoering van deze maatregelen al van veel vroeger. 'Vroeger' betekent: de periode die de onthulling van de Kirschen-fraude vooraf gaat.

De financiewet, waarvan het felbesproken charter een onderdeel vormt, is pas goedgekeurd door de bevoegde Senaatscommissie. Het ontwerp moet nog in openbare vergadering worden gestemd, het moet nog naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Er is –een jurist als Gol zou dat toch moeten weten– dus eigenlijk nog geen wet, nog geen charter. Gols regeringsmededeling lokt dan ook nogal wat negatieve reacties uit. Louis Tobback, de

woordvoerder van de socialistische fractie in de Kamer, merkt op: 'Dit is de methode die Reagan gebruikt als hij het Congres wil beïnvloeden en zich rechtstreeks tot de bevolking richt. Een potentaat uit de Wetstraat doet dit blijkbaar op dezelfde manier. Wellicht is Gol de enige die gelooft dat dit ontwerp tegen de fraudeurs is gericht. Maar dit is niets anders dan het charter van de fraudeurs!' Ook minister van Financiën Eyskens is niet zo gelukkig met de voortvarendheid van zijn collega-minister en zegt dat Gol die regeringsmededeling best achterwege had gelaten. Hoe dan ook, op de valreep van het parlementair jaar wordt de financiewet evenals het daarbijhorende charter goedgekeurd door de volksvertegenwoordigers.

Zoals hierna nog zal worden aangetoond, gaat dit charter in tegen het besef dat de fiscale fraude daadkrachtig moet worden aangepakt. Dit besef is door de jaren heen steeds groter geworden, mede dankzij het onderzoek dat Max Frank, professor aan de Franstalige Brusselse universiteit (ULB) deed naar de omvang van de fraude. Frank komt daarbij tot de conclusie dat bijvoorbeeld in 1983 voor maar liefst 733 miljard frank is gefraudeerd. Frank stelt tevens statistisch vast dat de grootste fraudeurs gezocht moeten worden in de categorie van de meest gegoeden. In 1979, aldus Frank, zijn de vijf procent meest gegoede belastingbetalers verantwoordelijk voor zo'n 55 procent van de totale belastingfraude.

Een van de andere bevindingen van Frank is dat de fiscale ontduiking en ontwijking als het ware zit ingebakken in de wetgeving. Zo barst in 1979 het schandaal rond *Eurosystem* open. Het koningshuis wordt erdoor in gedrang gebracht en het blijkt dat er gebruik is gemaakt van een heus net van call-girls. Eurosystem is de naam van een consortium van Belgische bedrijven, dat als bouwheer fungeert van twee ziekenhuiscomplexen en bijbehorende dorpen in Saoedi-Arabië. De Generale Maatschappij participeert via een aantal dochters in de hele onderneming.

Er ontstaan moeilijkheden als een onderaannemer in dit miljardenproject, een Mexicaans bouwbedrijf, in de problemen raakt. Niet zonder gevolgen. De Belgische ondernemers gaan met elkaar in de clinch; Eurosystem wordt op 20 juli 1979 failliet verklaard. Bovendien zijn inmiddels het Hoog Comité van Toezicht –dat over de ambtelijke eerlijkheid moet waken en mogelijk bedrog door derden tegenover de overheid moet onderzoeken–, de pas opgerichte Bijzondere Belastingsinspectie en het parket elk een onderzoek begonnen naar allerlei onregelmatigheden. Zo heeft Eurosystem commissielonen, smeergeld dus, uitbetaald om het

contract in de wacht te kunnen slepen. Dat is een courante praktijk in het Midden-Oosten, niet in België. De wetgeving voorziet nochtans een aantal gevallen, waarbij het uitbetalen van zogeheten commissielonen wel degelijk is toegelaten. De minister van Financiën kan namelijk ondernemingen die zulke uitgaven hebben gedaan, toestemming verlenen om die af te trekken van hun bruto-winst, waardoor de verschuldigde belastingen verminderen. Als voorwaarde wordt gesteld dat de begunstigde, die uiteraard belastingen moet betalen op deze ontvangen commissielonen, bij naam bekend is en ook de datum van uitbetaling en de omvang meegedeeld worden. In het geval van Eurosystem wordt zulke toelating verleend door de opeenvolgende ministers van Financiën , Willy De Clercq en Gaston Geens. Maar het blijkt dat ook een aantal Belgen geprofiteerd hebben van het Eurosystem-smeergeld zonder dat ze echter later aangifte deden. Fiscale fraude met andere woorden. Dat gebeurde via een Zwitserse firma, die terzake op 3 mei 1975 al een overeenkomst had gesloten met Eurosystem. Tesamen zouden deze vier Belgen zo'n zeven miljoen frank in het zwart ontvangen hebben.

Najaar 1982 publiceert *Tegenspraak*, 'kritisch tijdschrift over recht en maatschappij', een artikel dat nogal weerklank vindt. Het draagt de veelzeggende titel 'De private grootbanken. Lenen aan het buitenland om hier geen belastingen te moeten betalen. Een Belgische toestand.' De auteur is *Vincent Florent* die aantoont dat de Belgische grootbanken langs allerlei *legale* achterpoortjes de heffing van vennootschapsbelasting ontwijken.

In principe betrekt een bank zijn belangrijkste inkomsten uit het ontlenen en lenen van geld. Wat steeds meer in internationaal verband gebeurt. 'Slechts een beperkt aantal mensen zijn enigszins thuis in de materie van de belasting op buitenlandse leningen,' schrijft Florent. 'De meeste 'experts' hebben slechts te maken met deelaspecten van de regeling. Enkel een beperkt aantal toptechnocraten in het bankwezen, het Ministerie van Financiën en de Bankcommissie hebben een duidelijke kijk op het geheel en een inzicht in de bedrijfseconomische implicaties'. Florent, zo blijkt uit zijn artikel, bezit die kennis ook. Vandaar dat deskundigen vermoeden dat er een insider achter zijn naam schuilgaat.

Het principe en de uitwerking zijn wettelijk vastgelegd. Er gebeurt in principe dus niets illegaals. Het betreft een vorm van belastingontwijking en niet van belastingontduiking. Een aantal inkomsten zijn aftrekbaar van de belastbare winst. Dat betekent concreet dat de geïnde belasting op deze winst lager zal zijn. Dat geldt onder andere voor inkomsten uit bepaalde participaties in het bui-

tenland, die immers als reeds belast worden beschouwd. Belgische banken nemen dan ook meer en meer participaties in buitenlandse banken en financiële instellingen. 'In plaats van een vertegenwoordigingskantoor of een juridisch van de Belgische moeder afhankelijk filiaal, zet men geregeld een juridisch onafhankelijke vennootschap op naar vreemd recht, waarin men dan het leeuwenaandeel van de aandelen heeft. Belastingontwijking is hierbij dikwijls een van de redenen,' aldus Florent. Vermits de dividenden, het winstaandeel van deze buitenlandse vennootschap, als reeds belast worden aanzien, zijn de ontvangen bedragen aftrekbaar. Florent: 'De wet stelt geen voorwaarden omtrent de in het vreemde land geldende belastingvoet. Ook wanneer de belastingvoet aldaar slechts 10 procent zou bedragen, blijft men hier de 45 procent vennootschapsbelasting uitsparen ... In het internationaal bankwezen is geweten dat België in deze materie de gunstigste regeling heeft, althans vanuit het oogpunt van het private bankwezen. Vanuit het standpunt van de vele belastingbetalers, van de overheid en van de Belgische economie in haar geheel zou een wetswijziging echter meer dan billijk zijn.'

Een andere bankactiviteit die als gevolg van de toenemende internationalisering van het geldverkeer opgeld maakt, is het verlenen van kredieten aan het buitenland. Die leningen moeten natuurlijk door de ontlener worden terugbetaald, waarbij hem een intrest wordt aangerekend. Maar om dubbele belastingheffing te voorkomen, heeft België met heel wat landen overeenkomsten afgesloten. Als een land belasting heft op die intrest, wordt de bank daar in België van ontlast. We besparen de lezer de zeer technische uitleg. Florents conclusie spreekt trouwens boekdelen: 'Het betreft duidelijk een belastingstelsel op zijn kop of een subsidie van de Belgische overheid aan de Belgische bankier.'

De kritiek van Florent wordt in 1986 overgedaan door *Paul De Grauwe*, een Leuvens hoogleraar die nochtans als een neo-liberaal econoom bekend staat. In een artikel in *'Economische Statistische Berichten'* (21 mei 1986) trekt De Grauwe fel van leer tegen de vele winstgevende regelingen, die de Belgische banken in de loop der jaren hebben afgedwongen. Een aantal van die voordelen, aldus De Grauwe, zijn ontegenzeggelijk in het nadeel van de kleine spaarder. De Grauwe berekent dat de Belgische banken gemiddeld nog geen 20 procent betalen op hun gemaakte winsten terwijl de meeste ondernemingen voor 45 procent worden belast. 'De Belgische banken ontsnappen op een volledig wettige manier aan een groot deel van de winstbelasting,' betoogt de Leuvense professor. 'De techniek die hierbij wordt gebruikt, is verbazend en lijkt uit het brein van een Italiaanse financiële goochelaar te zijn ontsproten.'

Fraude is een misdrijf

Het Koninklijk Besluit van 14 november 1978, ondertekend door de toenmalige minister van Financiën Gaston Geens (CVP), is een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van de fraudebestrijding in België. Door dit besluit wordt de Bijzondere Belastingsinspectie (BBI) opgericht, die vanaf 1 april 1979 in functie treedt. Ambtenaren van deze nieuwe dienst zijn afkomstig uit de administratie van de directe belastingen, van de douane, accijnzen, BTW, de registratie, en successie.

Over deze nieuwe overheidsdienst verklaart minister Geens naar aanleiding van de bespreking rond de begroting van zijn departement voor het dienstjaar 1979: 'De nieuwe administratie van de Bijzondere Belastingsinspectie zal ruimere controle-opdrachten uitvoeren, namelijk degene die een nauwe samenwerking tussen de verschillende fiscale specialisten onderstellen, eventueel met controle-ambtenaren van andere departementen. Deze nieuwe administratie zal ook fraude blijven opsporen, de totstandkoming ervan zo mogelijk verhinderen en ze krachtig onderdrukken zodra ze mocht tot stand komen.'

Allemaal goed en wel, zo meent de liberale politicus Henrion, maar het is nu eenmaal een vaststaand feit dat slechts weinig fraudeurs voor de rechtbank verschijnen. Fraude is nochtans een misdrijf ten koste van de gemeenschap, aldus de senator. Henrion is zelf afkomstig uit een Naamse bankiersfamilie. Hij is doctor in de rechten en hoogleraar aan de ULB, in welke hoedanigheid hij trouwens het onderzoek naar de omvang van de fiscale fraude van zijn collega Max Frank stimuleert. Jarenlang staat Henrion aan het hoofd van de Generale Bankmaatschappij. Als tussendoortje is hij van 1966 tot 1968 minister van Financiën in het rooms-blauwe kabinet Vanden Boeynants-De Clercq. In 1977 zet hij een punt achter zijn carrière in de bankwereld en stort hij zich in de politiek. Het is precies in deze periode dat Jean Gol zijn overstap maakt van het Rassemblement Wallon naar de liberale partij. Nogal wat liberalen zijn niet zo gelukkig met Gols intrede, maar het is uitgerekend de liberale grijze eminentie Henrion die erin slaagt de Luikse politicus aanvaardbaar te maken.

Volgens Henrion kan de fiscale fraude pas krachtdadig aangepakt worden als de parketten terzake meer armslag krijgen. Daar-

om dient hij op 12 oktober 1979 een wetsvoorstel in die zin in. In zijn verantwoording stelt Henrion: 'Het is namelijk niet aan te nemen dat de parketten eerst mogen optreden met goedvinden van de administratie (van de belastingen), die alleen beslist in strafzaken welke niet tot haar eigenlijke bevoegdheid behoren. Meer nog dan een wijziging van de procedure die alleen al ter bereiking van meer samenhang noodzakelijk is, beoogt dit voorstel door de voorbeelden die de strafvervolging zal stellen, beter te doen begrijpen dat belastingfraude antisociaal is en op die wijze het collectieve geweten gunstig te beïnvloeden. Dat beginsel wordt alleen nog aangevochten door hen die zich in hun betrekkingen met de overheid soms –in de ene of andere vorm– de bevoegdheid toeëigenen om zichzelf recht te verschaffen. Maar de redenen zelf van hun verzet en de democratische opbouw van onze instellingen ontnemen aan hun argumentatie elke grond.'

Henrion wil met zijn voorstel de samenwerking tussen de justitie en de administratie in de strijd tegen de fiscale fraude verbeteren. Bovendien wil hij aan de parketten het recht op initiatief verlenen. Dat is sinds 31 december 1925 afgeschaft. In concreto betekent dit dat het artikel 350 van het Wetboek van de Inkomstenbelasting moet worden gewijzigd.

Enkele maanden later wordt een nieuwe regering gevormd onder leiding van Wilfried Martens. Christelijken, socialisten en liberalen verdelen de verschillende minister-portefeuilles onder elkaar. De liberaal Henrion wordt gepromoveerd tot minister van Financiën en krijgt de jonge Wase socialist Freddy Willockx als staatssecretaris. Hoewel ze politiek elkaars tegenpolen zijn, vlot het meteen tussen Henrion en Willockx. Ze zijn vastbesloten om vanuit hun functie meer armslag te verlenen aan de fraudebestrijders. Hun wil wordt wet op 8 augustus 1980.

Henrion is dan al geen minister meer. Hij is op 29 juni opgevolgd door zijn partijgenoot Paul Hatry, tot dan toe de voorzitter van de machtige Petroleumfederatie. Als officiële verklaring voor Henrions ontslag worden 'gezondheidsredenen' opgegeven, maar het is in politieke kringen een publiek geheim dat een aantal liberalen niet zo erg gelukkig zijn met Henrion. Hij mag dan al bankier en beheerder van vennootschappen zijn, Henrion ziet geen heil in het liberalisme dat onder andere door PVV-voorzitter Guy Verhofstadt wordt beleden. In het verleden heeft Henrion zijn naam bijvoorbeeld verbonden aan de hervorming van de onderneming via het overleg en de participatie van werkgevers en -nemers.

Hoe dan ook, dank zij de wet van 8 augustus 1980 heeft het parket opnieuw het recht verworven om zelf ten strijde te trekken tegen de fraudeurs. Het zijn immers ook misdadigers, want ze overtreden op hun manier de wet. De strafvervolging wordt door de zogenaamde Valentijnswetten van 10 februari 1981 nader gedefinieerd. Plichtsbewuste magistraten en speurders, bijgestaan door de dossierkennis van de BBI-ambtenaren, beginnen een veldtocht tegen de fiscale fraude. In gerechtskringen is men opgetogen over de steun vanuit de BBI. Een gerechtelijk agent vertelt ons daarover: 'Toen ik bij de gerechtelijke politie kwam, moest ik me gaan bezighouden met financiële zaken. Ik kende daar niks van, maar van bijscholing was er geen sprake. Ik ben dan maar zelf beginnen te studeren in mijn vrije uurtjes. Dat was echt geen plezier, want de fiscale wetgeving is voor een buitenstaander een onontwarbaar kluwen van reglementen en bepalingen. De oprichting van de BBI en de mogelijkheid tot samenwerking met ons, is zonder enige twijfel een zeer goede zaak geweest. Een aantal belangrijke fraudedossiers zijn daar trouwens het bewijs van.'

In feite zijn die wettelijke bepalingen dan al een anachronisme, vermits sinds enkele jaren zogeheten neo-liberale economische denkbeelden opgeld maken. Economen als Milton Friedman, Arthur Laffer, Henry Lepage en anderen hebben zo hun eigen opvattingen over de manier waarop de aanslepende economische crisis moet worden bestreden. De gemeenschappelijke idee is dat de staat eigenlijk mee aan de basis ligt van die crisis. Door het ingrijpen van de overheid is het hele economisch raderwerk ontwricht. Het hele staatsapparaat moet dus worden afgebouwd. Leve de vrije markt, weg met de staat, zo luidt het. Maar over andere marktverstorende verschijnselen als kartel- en monopolievorming wordt haast met geen woord gerept. Die afwijzing van de overheid gaat hand in hand met de afwijzing van alle politieke stromingen, die aan de staat een rol toebedelen.

In wezen is het neo-liberalisme niet louter een economische, maar bovenal een politieke theorie over de rol van de overheid in de samenleving. Naar het grote publiek toe vertaald heet het: minder staat betekent minder belastingen! Een aantal politici nemen deze slogan zonder meer over. Dat Ronald Reagan verkozen wordt tot president van de Verenigde Staten, is voor de neo-liberalen dan ook de bekroning van hun jarenlange campagne ter verspreiding van hun opvattingen. In de praktijk leidt het door president Reagan gevoerde neo-liberale beleid naar een verarming van de bevolking en een almaar toenemende overheidsschuld, mede door de forse stijging van de defensie-uitgaven. Maar die worden gerechtvaardigd door voortdurend te wijzen op het vermeende

gevaar, dat vanuit de Sovjet-Unie dreigt. Het Sovjetrussisch expansionisme ondergraaft de democratie, zo wordt gezegd, en dat moet ten alle prijze worden vermeden.

Ook in België zijn er een aantal economen die zich tot deze neoliberale school rekenen. Zo bestond tot voor enkele jaren een trimesterieel blad, *Ipso Facto Kapitaal*, een publicatie van de uitgeverij *Acropolis*. Die uitgeverij werd geleid door de Nederlander *Rienk Kamer*. Hij ontpopte zich tevens als beleggingsdeskundige. In 1976 richtte hij met de Amerikaan *Bernard Whitney* het *American Land Program* op. De bedoeling was Europese beleggers aan te trekken voor vastgoedprojecten in de Verenigde Staten. Honderden personen hadden daar wel oren naar en vertrouwden hun geld aan Kamer toe. Deze zou op die manier tientallen miljarden verzamelen. Maar van de grootse projecten die door luxueus uitgegeven folders aan de beleggers werden voorgesteld, kwam niets in huis. Het grootste deel van de miljarden verdween spoorloos. Eind 1982 legden in Nederland een aantal beleggers klacht neer tegen Kamer. Een gerechtelijk onderzoek werd opgestart en Kamers bedrijfjes werden failliet verklaard. Ook in de Verenigde Staten was men een gerechtelijk onderzoek begonnen naar Kamers vennoot Whitney. Nadien zou openbaar aanklager Rossbacher van Los Angeles verklaren, dat het *American Land Program* één van de grootste zwendelzaken in onroerende goederen in de geschiedenis van de Verenigde Staten was. Kamer en Whitney werden als oplichters en fraudeurs aangehouden. Uitgerekend deze Kamer, één van de promotors van de neo-liberale ideeën in België, hield zich geruime tijd op in het milieu van Guy Verhofstadt. Dat is zelfs op de gevoelige plaat vastgelegd en onder meer in *Ipso Facto Kapitaal* gepubliceerd.

Dat hoeft niemand te verbazen, want Verhofstadt is evenals Kamer een fervent voorstander van het neo-liberalisme. Eind jaren zeventig beginnen hij en zijn ideegenoten, die de organisatie van de PVV-jongeren stevig in handen hebben, een ware missioneringstocht voor het neo-liberalisme, hierbij gesteund door Willy De Clercq. Ze publiceren in 1980 hun *Radikaal Manifest*, dat veel weerklank vindt. Daarin pleiten ze voor de ontmanteling van het staatsapparaat en de privatisering van de sociale zekerheid. Verhofstadt c.s. slagen er in hun opvattingen binnen de PVV te doen aanvaarden en Verhofstadt wordt zelfs voorzitter van de partij. Voor de verspreiding van de neo-liberale denkbeelden is Verhofstadt in de zomer van 1983 zelfs bereid zijn vakantie in Italië voortijdig af te breken om te kunnen deelnemen aan een congres in Brussel. Daar wordt hij door het weekblad Knack onder-

vraagd, waarbij hij onder andere de loftrompet van Italië bespeelt. Een land waar 'de bloeiende zwarte markt het tastbaar bewijs levert van de superioriteit van het libertair marktstelsel', aldus Verhofstadt.

Inmiddels is in 1978 te Brussel een anti-belastingpartij opgericht: het UDRT-RAD. Voorzitter Hendrick werd hierin gesteund door het Algemeen Verbond van de Zelfstandige Arbeid (AVZA), een vereniging van zelfstandigen. Het UDRT-RAD pleit voor de privatisering van de sociale zekerheid, het terugsturen van immigranten, is tegen de particratie en politieke syndicaten. De nieuwe partij mikt recht in de roos, want nog in 1978 slaagt UDRT-RAD er zelfs in drie vertegenwoordigers naar de Kamer en één naar de Senaat te sturen. Dit succes werkt aanstekelijk in extreem-rechtse kringen. Het blad *Nouvel Europe Magazine* dat volgens een nota van de Staatsveiligheid gefinancierd werd door baron de Bonvoisin van het christen-democratisch CEPIC, schaart zich achter Hendrick en zijn partij. Leden van de extreem-rechtse stoottroepen van het *Front de la Jeunesse* treden toe tot het UDRT-RAD. Als wetenschappelijke verantwoording voor haar economische denkbeelden verwijst het UDRT-RAD naar de neoliberaal Léo Siaens, lid van de wetenschappelijke adviesraad van het dito *Institutum Europeaeum* en beheerder van vennootschappen. Hendrick zelf flirt met de Schaarbeekse burgemeester Nols, die met zijn maatregelen tegen immigranten steeds meer kiezers wint. Aan de Brusselse horizon daagt een rechtse blokvorming.

Precies zo'n blokvorming is één van de betrachtingen van Jean Gol, de voorzitter van de Franstalige liberalen. In die partij wordt een beweging op gang gezet, die tot doel heeft de politici en organisaties met quasi-dezelfde opvattingen te winnen. Het inmiddels ontbonden CEPIC wordt in belangrijke mate gerecupereerd, maar ook Nols en het UDRT-RAD laten zich door deze charmebeweging verleiden. Gols strategie kent succes. Tijdens de verkiezingen van 1985 valt het UDRT terug op één parlementszetel. De Brusselse notaris Jean-Pierre De Clippele, sinds 1981 senator van het UDRT-RAD, wordt herkozen als PRL-senator. In 1984 heeft hij de *Liga van de Belastingbetaler* opgericht. Als senator heeft hij zich ondermeer onderscheiden door zijn geregelde interpellaties over de Bijzondere Belastinginspectie. In zijn kritiek op de BBI krijgt hij de steun van het Franstalige Brusselse weekblad *Pourquoi pas?* en de liberalen.

De liberalen zijn dan overigens al begonnen aan de afbouw van het wettelijk kader, waarbinnen de strijd tegen de fiscale fraude wordt gevoerd. Die actie kan niet los worden gezien van een aan-

tal, door de liberalen geïnspireerde maatregelen om de economische crisis terug te dringen. Die crisis sleept zich al verschillende jaren aan en weegt zwaar door op de overheidsuitgaven. De aanzwellende stroom werklozen drukt erg door op het hele stelsel van de sociale zekerheid, een onmiskenbare verworvenheid van de welvaartstaat. Ten einde talloze bedrijven doorheen de crisis te loodsen, ziet de overheid zich eveneens verplicht haar subsidies aan de noodlijdende ondernemingen op te drijven. Dat gebeurt in de vorm van het overnemen van schulden, het op zich nemen van saneringslasten, het betalen van afdankingen. Meer en meer doet de staat zijn intrede in het clubje van de aandeelhouders. Een schoolvoorbeeld hiervan is het staalbedrijf Cockerill-Sambre. Onder druk van de arbeidersbeweging wordt de overheid ertoe gedwongen om nieuw kapitaal aan te dragen. Het blijkt echter een bodemloze put te zijn, want het bedrijf raakt maar niet uit de rode cijfers. Tegelijkertijd maakt de staalpatroon Albert Frère echter forse winsten door de commercialisering van het staal, waarvan hij jarenlang het monopolie bezit. Uiteindelijk neemt de overheid deze activiteit over voor de prijs van meer dan één miljard frank.

Door de dwingende behoefte aan meer geld, gaat de overheid de kapitaalmarkt afromen. Die leningen drijven echter de rente op. Op de geldmarkt is er minder maar tegelijk duurder geld voorhanden. Dat heeft natuurlijk ook gevolgen voor de investeringen in het bedrijfsleven. Het beleggen in waardepapieren van de overheid wordt interessanter dan het verschaffen van kapitaal voor investeringen.

Op 25 november 1980 verklaart de uittredende gouverneur van de Generale Maatschappij: 'Laat de holdings vrij beslissen hoe zij hun middelen aanwenden.' Het is een duidelijke waarschuwing aan de politici. De noodzaak tot invoering van nieuwe technologieën, die weliswaar gepaard gaan met het verlies aan arbeidsplaatsen, en de investeringen in toekomstgerichte sectoren wordt echter afgeremd door de overheidsschuld. Er dient bijgevolg een volledig nieuw beleid te worden gevoerd. Ondernemers moeten weer zin krijgen in nieuwe investeringen, maar dan moet het geld goedkoper worden. Dat kan door drastische bezuinigingen in de overheidsuitgaven, die immers zwaar doorwegen op de prijs van het geld op de kapitaalmarkt. Onder impuls van de liberalen, die einde 1981 regeringsverantwoordelijkheid opnemen, worden een aantal maatregelen in die zin genomen: loonblokkering, fiscale amnestie, het weer aantrekkelijk maken van het beleggen in aandelen in de privé-industrie (de aandelenwet Cooreman-De Clercq), belastingsverlagingen. Een en ander heeft tot gevolg dat

de inkomens uit vermogen sterk stijgen. In de eerste vijf jaar van dit decennium nemen die zonder aftrek van de inflatie met maar liefst 64 procent toe. Er wordt dus een klimaat geschapen dat ontegenzeggelijk in het voordeel speelt van meer gegoeden.

De maatregelen voor de bestrijding van de fiscale fraude, die begin jaren tachtig genomen zijn, staan daar echter haaks op omdat zij precies die groep treffen. De afbouw ervan is dan ook het logische gevolg van dit beleid. Een eerste stap daartoe is het Koninklijk Besluit nummer 41, dat als volmachtsbesluit wordt uitgevaardigd door de minister van Financiën De Clercq. Dit besluit heeft als bedoeling mogelijkheden tot het inroepen van verzachtende omstandigheden bij de strafrechterlijke behandeling van fiscale misdrijven opnieuw in te voeren. Die mogelijkheden waren door de Valentijnswetten van 10 februari 1981 duchtig beknot. Dat gebeurde met het doel om de fiscale fraude krachtig te kunnen aanpakken. Vandaar ook dat die Valentijnswetten de mogelijkheid tot vlugge verjaring van de gepleegde misdrijven sterk aan banden legde en de rechter ertoe verplichtte zowel een gevangenisstraf als een geldboete op te leggen aan de fiscale fraudeur.

De uitvaardiging van dit Koninklijk Besluit nummer 41 is voor één van ons de reden geweest om contact te zoeken met de toenmalige woordvoerder van het parket te Brussel. Daarbij werd uitdrukkelijk gesteld dat het om een louter journalistieke nieuwsgierigheid ging. Er gingen weken voorbij vooraleer er werd geantwoord. Maar op een morgen stond plotseling een politieman aan de deur. Naar aanleiding van het verzoek om cijfers over de beteugeling van de fiscale fraude door het gerecht had deze agent de opdracht gekregen een moraliteitsverslag op te stellen. Er werden vragen gesteld naar het alcoholverbruik, de huwelijkssituatie, de opvoeding van de kinderen. Bij navraag verklaarde de woordvoerder van het parket achteraf dat het hoe dan ook een weinig gebruikelijke procedure was, maar dat ze werd opgezet om misbruiken te voorkomen. Het inwinnen van informatie over fiscale fraude is blijkbaar een misdrijf.

Ondanks de waarschuwingen vanuit het parket en de belastingsadministratie zetten de liberalen hun kruistocht tegen de BBI voort. Minister van Financiën Frans Grootjans, die zijn partijgenoot De Clercq op dat kabinet inmiddels is opgevolgd, legt zijn collega's in de regering-Martens V een aantal voorstellen terzake voor. Dat zorgt voor nogal wat spanningen. In CVP-kringen is er gemor. Haar arbeidersvleugel maakt zich zorgen over de liberale voorstellen. In de christelijke arbeidersbeweging denkt men im-

mers in tegenovergestelde richting. Zo publiceerde de KWB in 1980 nog een lijvig en sterk doortimmerd Zwartboek, waaraan nog is meegewerkt door Luc Vandenbrande, huidig fractievoorzitter van de CVP in de Kamer.

Robert Henrion, de liberale politicus die zoveel heeft bijgedragen tot de bestrijding van de fiscale fraude, laat opnieuw van zich horen. Hij dient op 17 januari 1985 een wetsvoorstel in, dat de klok duidelijk terug zet. Hij krijgt applaus van het UDRT-RAD en middenstandsverenigingen. Henrion wil namelijk een aantal waarborgen verlenen aan de belastingbetaler als die omwille van fiscale fraude in aanraking komt met het gerecht. Daar is in een rechtsstaat uiteraard niets op tegen, maar alle deskundigen zijn het erover eens dat die waarborgen de efficiënte werking van de BBI in het gedrang brengen.

Henrions voorstel wordt in enigszins gewijzigde vorm opgenomen in het regeerakkoord dat eind 1985 door liberalen en christen-democraten wordt afgesloten. Vooral de liberalen dringen aan op de uitvoering ervan.

Het moet worden gezegd: het charter dat in de zomer van 1986, het jaar van de Kirschen-fraude, wordt goedgekeurd, bevat enkele positieve punten. Niemand zal zich ergeren omdat hij voortaan eenvoudiger belastingformulieren mag invullen, dat voor de behandeling van fiscale misdrijven het parket over gespecialiseerde substituten zal beschikken. Maar het charter voorziet een duidelijke vertraging van de strafrechtelijke behandeling van fraudedossiers. Belastingsambtenaren van de BBI die op fraude zijn gestoten, zullen voortaan eerst aan de administrateur-generaal van belastingen toelating moeten vragen vooraleer het dossier kan worden overgemaakt aan de parketten. Andere belastingsambtenaren moeten zich eerst tot de Gewestelijke directeur wenden. De ambtenaar moet zich beperken tot getuige. Doet hij dat niet tijdens het gerechtelijk onderzoek of het proces, wordt de hele procedure als ongeldig verklaard. Bovendien zal het parket voortaan ook eerst het advies moeten inwinnen van de gewestelijke belastingsinspectie vooraleer het mag optreden tegen fraude.

De kritiek op dit charter is niet gering. Magistraten –anoniem, want Justitieminister Gol is hun baas– politiemensen en deskundigen wijzen het van de hand. Begin 1986 publiceert Frans Van Istendael een sterk doortimmerde kritiek in het *Algemeen Fiscaal Tijdschrift*, waarin hij stelt dat het charter een stap achteruit is. Van Istendael, een voormalig kabinetsmedewerker van minister Vandeputte op Financiën, is lid van de gezaghebbende Hoge Raad voor Financiën en maakt sinds kort deel uit van een door de

regering opgerichte commissie, die maatregelen ter vereenvoudiging van de fiscale wetgeving moet voorstellen. Zijn kritische bemerkingen op het charter worden gedeeld door Jan Van Dyck, de hoofdredacteur van het vakblad *Fiscoloog* (22 november 1985). Hij stelt zich de vraag welke de eigenlijke bedoelingen van het charter zijn: de bescherming van de rechten van de belastingplichtige of het afremmen van gerechtelijke procedures tegen fiscale fraudeurs. Volgens zijn deskundige analyse is het de regering om die tweede optie te doen. De Bijzondere Belastingsinspectie wordt met andere woorden gekortwiekt.

Dat heeft deze dienst nochtans niet verdiend, want de ambtenaren hebben in het verleden hun doeltreffendheid ruimschoots bewezen. In de periode van 1 juli 1984 tot 30 juni 1985 kon dank zij de werking van het BBI, 6,436 miljard aan inkomstenbelasting en 3,980 miljard frank aan BTW-inkomsten, samen zo'n 10 miljard frank, extra worden gerecupereerd. Het laat zich aanzien dat deze belastingdienst zich in de toekomst met minder tevreden zal moeten stellen. Zo wordt een traditie, door CVP-senator Cardoen aangekaart tijdens de debatten over de financiewet, gerespecteerd: de fiscus pakt vooral kleine dossiers aan, de dossiers van loon- en weddetrekkenden, van kleine zelfstandigen en beginnende vrije beroepen.

Enkele voorlopige besluiten

1. De Antwerpse diamantwereld is erg gesloten en goed afgeschermd. Dat is een ideale omstandigheid voor activiteiten die het daglicht schuwen, activiteiten zoals beschreven in de processen-verbaal van het gerechtelijk onderzoek naar het wisselagentschap Kirschen en Co.
2. De drijvende kracht van het agentschap, zo leerde ons onderzoek, was François Leiser. Hij is lid van een steenrijke joodse familie met vanouds belangen in de diamantnijverheid. Bij het ter perse gaan van dit boek weten we dat Leiser opnieuw maar heimelijk zaken doet in België.
3. Midden jaren zeventig ontstond een netwerk van relaties tussen liberale politici (Frans Grootjans, Jacky Buchmann), diamantairs (zoals Jan Lens), Paribas-bankier Leon Rochtus en zakenlui als Fernand Verbist en Steven Van Overmeire. Enkelen onder hen (Rochtus, Van Overmeire) maken in 1980 deel uit van het 'financieel comité' van Willy De Clercq.
4. In 1979, twee jaar nadat hij officieel vennoot was geworden in het wisselagentschap, is Hilaire Beelen betrokken bij de oprichting van een reisagentschap. Zo komt hij terecht in een milieu met latere 'PVV-financiers' als Rudolf Van Moerkerke en

Philippe Saverys.

5. Dat comité van Willy De Clercq blijkt dus niet zo maar lukraak te zijn samengesteld. De leden worden gerekruteerd in een wereldje, waar ze elkaar al kennen. Dat wordt trouwens bevestigd bij de oprichting, in 1983, van een artistieke stichting. Daarbij zijn de comité-leden Leon Rochtus en Maurice Velghe betrokken, evenals Fernand Verbist en mevrouw Saverys.
6. Het meest controversiële lid van het comité van Willy De Clercq is de in duistere omstandigheden vermoorde Paul Cams, die er hoogst merkwaardige, zeg maar zeer dubieuze relaties op nahield.
7. Na de onthulling van het Kirschen-schandaal verdwenen zowel minister van Justitie Jean Gol als Hilaire Beelen geruisloos uit de bestuursorganen van Steunt Elkander, een blauw gekleurd sociaal secretariaat dat ook klussen klaarde voor het wisselagentschap en waarvan één der topkaders nauw betrokken was bij de oprichting van het fameuze kasteel in Herbeumont.
8. De advocaat Jean Wagener, de Luxemburgse connectie van Hilaire Beelen, is de afgelopen jaren zakelijk opgetreden aan de zijde van personen, die we hebben omschreven als de Ardengroep. Diezelfde groep gaat tevens schuil achter het inmiddels berucht geworden detectivebureau van Jeff Vermeiren, die tegenover ons verklaarde dat Hilaire Beelen voor hem hoegenaamd geen onbekende was.
9. Gewetensvolle magistraten en ambtenaren zijn terecht van mening, dat het door de liberalen geïnspireerde Charter van de Belastingplichtige remmend zal werken op de effectieve bestrijding van de grote fiscale fraude in België.

Namenregister

Inhoudstafel

Reeds eerder verschenen dossiers

DE 200 RIJKSTE FAMILIES VAN BELGIE
RENE DE PRETER
498 fr., fl. 34,05

INLEVEREN
J. KRUITHOF e.a.
398 fr., fl. 28,75

DE MOOISTE JAREN VAN EEN GENERATIE
WALTER DE BOCK e.a.
398 fr., fl. 28,75

EXTREEM-RECHTS EN DE STAAT
WALTER DE BOCK e.a.
425 fr., fl. 30,75

ILLEGALE WAPENHANDEL
O.RALLET
425 fr., fl. 30,75

HET GELD VAN DE CVP
De dood van een ACV-leider
LUDO MARTENS EN PETER FRANSSEN
450 fr., fl. 32,60

DE KOUDE OORLOG IN BELGIE
H. DEPRAETERE EN J. DIERICKX
598 fr., fl. 40,75

OPUS DEI IN BELGIE
ANDRE VAN BOSBEKE
498 fr., fl. 34,05

STAR WARS
PATRICK DEBOOSERE EN ROBBY BERLOZNIK
698 fr., fl. 47,75

BELGIE, DE DAG NA DE BOM
J. SCHILDERMANS
398 fr., fl. 28,75

ZWARTE WETSBOEKEN

SOCVAY 49,

JONGEREN, JE RECHTEN

HAMAIDE EN BEAUTHIER

Niet alle minderjarigen vinden hun rechtspositie zo'n klemmende zaak; de meesten liggen er waarschijnlijk niet wakker van... zolang alles goed loopt.
Het zijn jongeren die in problemen of konfliksituatie zitten, die behoefte hebben aan een afbakening en realisering van hun rechten.
In (hoopvolle) afwachting van een beter statuut voor minderjarigen, licht het boek "Jongeren, je rechten" de juridische situatie door van de minderjarige 15-plussers. Op nagenoeg alle domeinen, zowel in dagelijkse als meer uitzonderlijke situaties, kun je nagaan wat je als jongere wel en niet mag.
Een greep hieruit:
- waar liggen de grenzen van de ouderlijke macht, op je privé-leven, je schoolkeuze...?
- van welke leeftijd af kan je ongestoord seksuele relaties hebben. Mag je samenwonen? Met welke gevolgen?
- hoe kan je je voor een rechtbank verdedigen? Tegenover de politie?
- kun je zelfstandig een arbeidskontrakt afsluiten? Heb je recht op een werkloosheidsuitkering, op een studiebeurs; moet je belasting betalen?
Tot en met hoe je een tweedehandsauto of -brommer koopt.

Het antwoord op al die vragen vind je nauwkeurig en helder uiteengezet in "Jongeren, je rechten", met telkens verwijzigingen in de kantlijn naar de betreffende wetgeving en rechtspraak.

Het jongereninformatie- en adviescentrum AMOK vertaalde en actualiseerde het oorspronkelijke "Jeunes, vos droits" van de advokaten Georges-Henri BEAUTHIER en Jacques HAMAIDE.
Een bron van informatie voor jongeren en een onontbeerlijk praktijkboek voor juristen en welzijnswerkers.

ca. 420 blz., ca. 598 fr.
ISBN 90 6445 953 3

ALS KONSUMENT OF HUURDER BIJ DE VREDERECHTER
198 fr.

DE RECHTEN VAN SAMENWONERS
298 fr.

DE RECHTEN VAN DE HUURDER
150 fr.

WIE BETAALT MIJN SCHADE?
40 fr.

JE RECHTEN ALS WERKLOZE
Peter Aerts
248 fr.

HET HUREN VAN EEN SOCIALE WONING
Wetswinkel Gent
94 blz., 248 fr.

VOORLOPIGE MAATREGELEN BIJ HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN
Wetswinkel Gent
198 fr.

JE RECHTEN ALS BUURTBEWONER
298 fr.

JE RECHTEN TEGENOVER JE ADVOKAAT
198 fr.

JE RECHTEN ALS ALLEENSTAANDE VROUW
298 fr.

JE RECHTEN ALS KONSUMENT
198 fr.

ECHTSCHEIDING DOOR ONDERLINGE TOESTEMMING
198 fr.